

OPPIMATERIAALEJA

PUHEENVUOROJA

RAPORTTEJA 95

TUTKIMUKSIA

Ilona Tanskanen (toim.)

HYVINVOINTIPALVELUT ELÄMÄNKAARESSA

Katsaus tutkimus- ja kehitystoimintaan
2007–2010

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

OPPIMATERIAALEJA

PUHEENVUOROJA

RAPORTTEJA 95

TUTKIMUKSIA

Ilona Tanskanen (toim.)

HYVINVOINTIPALVELUT ELÄMÄNKAARESSA

Katsaus tutkimus- ja kehitystoimintaan
2007–2010

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

TURUN AMMATTIKORKEAKOULUN
RAPORTTEJA 95

Turun ammattikorkeakoulu
Turku 2010

ISBN 978-952-216-142-0 (painettu)

ISSN 1457-7925 (painettu)

Painopaikka: Tampereen yliopistopaino – Juvenes Print Oy, Tampere 2010

ISBN 978-952-216-143-7 (PDF)

ISSN 1459-7764 (verkko)

<http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522161437.pdf>

SISÄLTÖ

HYVINVOINTIPALVELUT ELÄMÄNKAARESSA	5
HYVINVOINTIPALVELUT TUKEMASSA ITSENÄISTÄ SELVIITYMISTÄ	
KUNNONKOTI VARSINAISUOMALAISILLE – TIETOA ESTEETTÖMÄSTÄ ASUMISESTA <i>Mary-Ann Kaukinen & Hannele Lampo</i>	9
TURVALLINEN KOTI / OMANA -HANKKEESSA LUODAAN HYVINVOINTIA E-PALVELUJEN AVULLA <i>Mika Arvola, Outi Rantala, Hanna Sirén, Elina Vuorio & Helinä Yli-Knuutila</i>	14
SENIORITUKI KOTOSET – IKÄIHMISTEN KOTONA SELVIITYMISEN TUKEMINEN <i>Elina Vuorio, Birgitta Mäkinen & Kai Mäkelä</i>	23
PALVELUPOLKU – MUISTISAIRAAAN HENKILÖN PALVELUPOLUN KEHITTÄMINEN <i>Annele Keski-sarja & Kaija Virjonen</i>	28
SELVÄ SUUNTA – VÄLINEITÄ SENIORIEN PÄIhteIDENKÄYTÖN JA MIELENTERVEYSONGELMIEN EHKÄISYYN <i>Maija-Liisa Aronpää</i>	35
IKÄÄNTYNEET MENTOROIMAAN KOULUPUDOKKAITA <i>Hanna Sirén</i>	39
HYVINVOINTIPALVELUJEN AMMATILLINEN KEHITTÄMINEN	
HYRRÄ – HYVINVOINTIYRITTÄJYYDEN JA ESTEETTÖMÄN ASUMISEN INFORMAATIOKESKUKSEN KEHITTÄMINEN <i>Annele Keski-sarja & Kaija Virjonen</i>	47
LAATUA EUROOPPALAISEEN VARHAISKASVATUKSEN TÄYDENNYSKOULUTUKSEEN – DAY CARE TRAINING <i>Terttu Parkkinen & Outi Rantala</i>	52

HANKI KOTIHOIDON PESTI – TEE OSAAMISTESTI! Equip-projekti 2007–2009 <i>Sirppa Kinos</i>	60
POLIISIN JA SOSIAALIALAN YHTEISTYÖVERKOSTOT MAAHANMUUTTAJIEN KOTOUTUMISEN TUKENA <i>Sari Vanhanen</i>	65
ILIS – INNOVATIONS AND LEARNING IN SPA MANAGEMENT <i>Annika Karppelin, Susanna Saari & Telle Tuominen</i>	72
HYVINVOINTITIETO JA PÄÄTÖKSENTEKO	
HYVINVOINTIPALVELUJEN ARVOVERKON JOHTAMINEN <i>Harri Jalonen</i>	81
HYVINVOINTITIETO VARSINAIS-SUOMEN KUNTIEN HYÖDYKSI <i>Hanna Inkeroinen & Elina Vuorio</i>	92

HYVINVOINTIPALVELUT ELÄMÄNKAARESSA

Suomalaisessa yhteiskunnassa kansalaisten hyvinvointipalvelut ovat haasteiden edessä. Vanheneva väestö, lasten ja perheiden selviytymisongelmat, syrjäytyminen, maahan muuttaneiden liittyminen suomalaiseen yhteiskuntaan, työelämän haasteet, työikäisen väestön jaksamiseen liittyvät ongelmat jne. ovat kysymyksiä, joihin tulevaisuuden hyvinvointipalvelujen tulisi omalta osaltaan kyetä vastaamaan. Yksi tulevaisuuden hyvinvointipalveluiden haasteista on ns. julkisen talouden kestävyysvaje, jolla viitataan palvelujen julkisen rahoitusperustan ongelmiin. Rahoitusperustan vahvistamiseksi on tarjottu mm. työurien pidentämistä, julkisten palveluiden tuottavuuden parantamista, verojen korotuksia. Käytännössä todennäköistä on, että kaikkiin mahdollisuuksiin tulisi tarttua: mikään esitetystä keinoista ei yksinään ongelmaa ratkaise.

Julkisten hyvinvointipalveluiden tuottavuuden parantamisesta on puhuttu jo pitkään. Tuottavuuden parantaminen on eräs keskeisimmistä kehittämistarpeista vastattaessa esimerkiksi väestön ikääntymiseen tuomiin ongelmiin. On arvioitu, että jopa jo parin prosentin vuotuinen tuottavuuden kasvu vanhuspalveluissa riittäisi tyydyttämään väestön vanhenemisesta johtuvan lisääntyvän työvoiman tarpeen ja lisääntyvän palveluiden kysynnän. Tuottavuuden lisäämisessä palvelurakenteeseen, palvelu- ja hoitopolkuihin sekä uuden teknologian käyttöön liittyvät innovaatiot ja kehittämisen kohteet ovat tärkeitä.

Turun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehittämisohjelmat on tarkoitettu terävöittämään ja suuntaamaan tutkimus-, kehitys- ja innovaatio toimintaa korkeakoulussamme. Tässä julkaisussa luodaan katsaus Hyvinvointipalvelutulosalueen tutkimus- ja kehitysohjelmaan, jonka nimi on *Hyvinvointipalvelut elämänkaaressa*. Ohjelmassa keskitytään kansalaisten itsenäisen suoriutumisen tukemiseen, jonka avulla mm. Suomen OECD-maiden vertailuissa esiin tullutta erittäin korkeaa vanhustenhuollon laitosvaltaisuutta pystyttäisiin vähentämään. Itsenäisen suoriutumisen tukeminen on tärkeää kansalaisten ilmaisevien toiveiden ja itsemääräämisoikeuden kannalta. Julkistalouden kannalta itsenäisen suoriutumisen tukeminen on pääsääntöisesti kustannustehokasta.

Hyvinvointipalvelut elämänkaaressa -tutkimusohjelma on jatkoa HYTK-ohjelmalle, joka keskittyi Varsinais-Suomen hyvinvointipalveluiden ja talou-

den ongelmiin sekä kehittämistarpeisiin. Hyvinvointipalvelut elämänkaareissa keskittyy edeltäjänsä terävämmin juuri itsenäisen suoriutumisen tukemiseen ja palvelurakenteen sekä palveluprosessien ja työkäytäntöjen kehittämis- ja tuottavuuskysymyksiin. Useissa ohjelman hankkeissa hyvinvointiteknologia ja sen tuomat mahdollisuudet ovat keskeisesti mukana kehittämistyössä.

Tutkimus- ja kehitysohjelma korostaa monipuolista yhteistyötä julkisten palveluntuottajien, palveluita käyttävien asiakasryhmien ja palvelu- teknologia-yritysten kanssa. Ohjelma keskittyy erityisesti palveluiden tuottavuuden parantamiseen ja työkäytäntöjen kehittämiseen tarjoamalla tutkimus- ja kehitysympäristön, jossa palvelutarpeet, palveluinnovaatiot, niiden pilotointi ja arviointi kohtaavat toisensa. Asiakasryhmiä tutkimalla palvelutarpeet ja palvelurakenteen ongelmat tulevat esiin, palveluinnovaatio- ja teknologiateknologiyhteykset tuovat tutkimus- ja kehitysohjelmaan uusia sovelluksia sekä julkiset ja yksityiset palveluntuottajat tarjoavat LivingLab-tyyppisen kehittämisalustan. Turun ammattikorkeakoulu puolestaan vastaa sovellusten ja uusien palveluiden käyttäjä- ja muusta kehittämistyöhön liittyvästä arvioinnista sekä palveluiden kehittämisideoiden hankkeistamisesta, rahoituksen suunnittelusta sekä hankkeiden hallinnoinnista ja tulosten levittämisestä alueellisesti, valtakunnallisesti ja kansainvälisesti.

Tämä julkaisu on tutkimus- ja kehittämisohjelmaa esittelevä, ja se luo hankesimerkein kattavan kuvan ohjelman toiminnasta ja siihen liittyvistä hankkeista. Julkaisussa esitellään kolmeen aihealueeseen liittyviä hankkeita. Kirjan ensimmäisessä osiossa keskitytään ohjelman itsenäistä suoriutumista edistäviin teknologiahankkeisiin sekä palveluinnovaatioita käsitteleviin hankkeisiin. Kirjan toinen osa käsittelee ammatillisia työkäytäntöjä ja niitä kehittäviä hankkeita. Kolmannessa osassa esitellään hyvinvointipalveluiden tietojärjestelmiin ja kunnalliseen päätöksentekoon liittyviä hankkeita.

Turussa 25.5.2010

Esko Ovaska

VTT, tutkimus- ja kehityspäällikkö

Turun ammattikorkeakoulu

Hyvinvointipalvelut-tulosalue

HYVINVOINTIPALVELUT
TUKEMASSA ITSENÄISTÄ
SELVIYTYMISTÄ

KUNNONKOTI VARSINAISUOMALAISILLE – TIETOA ESTEETTÖMÄSTÄ ASUMISESTA

Mary-Ann Kaukinen & Hannele Lampo

Kunnonkoti varsinaissuomalaisille -hanke tekee tunnetuksi esteettömän asumisen Neuvontakeskus Kunnonkotiä ja sen palveluita Varsinais-Suomessa. Tiedottamisen kohderyhmänä ovat Varsinais-Suomen kuntien terveys- ja sosiaalitoimen palveluntuottajat sekä alan ammatti- ja järjestökentän edustajat. Toisena tavoitteena on tuotteistaa ja pilotoida Kunnonkodin palveluja näytteille asettavien yritysten ja palveluiden käyttäjien kanssa. Neuvontakeskus Kunnonkoti on esteettömän asumisen ympäristö ja näyttelytila. Siellä esitellään arjen toimintoja helpottavia ratkaisuja, hyvinvointiteknologiaa ja apuvälineitä.

Hankkeen tuloksena Kunnonkodin palvelut tulevat tutuiksi maakunnassa asukkaille ja potilasjärjestöille sekä niille viranomaistahoille, jotka kunnissa ovat osallisina mm. ikääntyneiden ja vammaisten asunnonmuutostyö- tai korjausrakentamisen sekä apuvälineiden hankinnan palveluketjuissa. Hankkeen toiminnan keskeisinä toimintaperiaatteina ovat esteettömyyden ja itsenäisen suoriutumisen edistäminen.

Projektin nimi: Kunnonkoti varsinaissuomalaisille -hanke

Kesto: 1.8.2009–31.12.2010

Projektin tila: käynnissä oleva projekti

Kustannukset: 100 000 €

Rahoitus: Turun ammattikorkeakoulu / Hyvinvointipalvelut ja Varsinais-Suomen Liitto

Yhteistyökumppanit:

- Turun Seudun kehittämiskeskus
- Turun kaupungin hallintokuntia sosiaali- ja terveystoimesta
- Loimaan seutukunta
- Kolmannen sektorin järjestöjä

Yhteyshenkilöt: KM, SHO, fysioterapeutti, projektipäällikkö Hannele Lampo, Turun ammattikorkeakoulu, Hyvinvointipalvelut & TtM, toimintaterapeutti, koulutuspäällikkö Mary-Ann Kaukinen, Turun ammattikorkeakoulu, Hyvinvointipalvelut

TAUSTA JA TAVOITTEET

Kunnonkoti varsinaissuomalaisille -hanke edistää varsinaissuomalaisten hyvinvointia ja toimintakykyisyyttä. Hankkeen tavoitteena on tehdä tunnetuksi esteettömän asumisen Neuvontakeskus Kunnonkoti ja sen palvelut koko Varsinais-Suomessa. Tiedottamisen kohderyhmänä ovat Varsinais-Suomen kuntien terveys- ja sosiaalitoimen palveluntuottajat sekä alan ammatti- ja järjestökentän edustajat. Toisena tavoitteena on tuotteistaa ja pilotoida Kunnonkodin palveluja näytteille asettavien yritysten ja palveluiden käyttäjien kanssa.

Neuvontakeskus Kunnonkoti on esteettömän asumisen ympäristö ja näyttelytila, jossa kävijälle esitellään arjen toimintoja helpottavia ratkaisuja, hyvinvointiteknologiaa ja apuvälineitä. Kunnonkoti on suunniteltu Turun Seudun Kehittämiskeskuksen ja Turun ammattikorkeakoulun Hyvinvointipalvelutulosalueen Kunnonkoti-hankkeessa 1.1.2007–30.4.2009. Suunnitteluun on osallistunut edustajia mm. Varsinais-Suomen sairaanhoitopiiristä, Turun kaupungin sosiaali-, terveys- ja rakennustoimista sekä Länsi-Suomen lääninhallituksesta, TEKESistä ja kolmannen sektorin yhdistyksistä. Tila on rakennettu Turun ammattikorkeakoulun Ruiskadun toimipisteeseen Hyvinvointipalvelutulosalueen kustantamana.

EAKR-rahoitteisessa Lehti-hankkeessa valmistellaan Turun ammattikorkeakoulun ja näytteille asettavien yritysten välistä yhteistyötä ajalla 2009–2011. Tarkoituksena on luoda yhteistyömalli yritysten kanssa tehtävälle yhteistyölle.

TOTEUTUS

Kunnonkodin palveluista tiedotetaan sosiaali- ja terveysalan ammattilaisille seminaarien, lehtimainosten ja painettujen esitteiden avulla. Vuodelle 2010 on suunniteltu kaksi monialaista seminaaritapahtumaa, yksi keväälle ja yksi syksyille.

Kevään seminaari toteutui kolmen hankkeen yhteistilaisuutena 3.3.2010. Seminaarin teemana oli asiakaslähtöinen teknologia ja e-hyvinvointipalvelut – asiakkaan avuksi ja työntekijän tueksi. Seminaari oli tarkoitettu hyvinvointialoilla työskenteleville, asiantuntijoille, opettajille ja alan opiskelijoille sekä kaikille asiasta kiinnostuneille. Tilaisuuteen osallistui myös yritys- ja yhteistyökumppaneita. Seminaarin järjestivät Kunnonkoti varsinaissuomalaisille -hankkeen ohella Turvallinen koti/Omana- sekä Lehti/Hyrrä-hankkeet.

Sähköpostin ja Kunnonkodin verkkosivujen kautta välitetään tietoa toiminnasta ja palveluista. Kunnonkoti tuottaa HyvinvointiTV-ohjelmalähetyksiä, joiden sisältö suunnitellaan kohderyhmälle. Paikallisen median kiinnostus pyritään herättämään ja pitämään yllä erilaisiin tapahtumiin liittyvien mediatiedotteiden avulla. Hanketyöntekijät tekevät hankkeeseen liittyvää suhde- ja tiedotustoimintaa sekä sisäistä ja ulkoista viestintää erilaisten tapaamisten ja hankkeen esittelyjen muodossa.

Kunnonkodin palvelujen tuotteistaminen on käynnistynyt vuonna 2009 tuote- ja palvelukuvausten laatimisella yksilö- ja ryhmäkäynteihin liittyen sekä ajanvarausjärjestelmän kokeilulla. Käyntejä ja opastusta varten on laadittu esitelykansiot. Toiminnan ja palvelujen kehittämiseksi on laadittu palautelomakkeet ja käyntien seurantalomakkeet. Vuoden 2010 aikana mallien toimivuutta testataan ja niitä kehitetään vastaamaan kävijöiden tarpeita. Esteettömyyteen ja asumisen turvallisuuteen liittyvän tietopankin keräämistä jatketaan.

Hankkeessa on tarkoituksena myös luoda uudenlaista vanhus- ja kuntoutuspalveluihin liittyvää toimintamallia, jossa Kunnonkoti olisi osa sosiaali- ja terveystoimen palveluprosessia. Aiheeseen liittyen järjestetään yhteistyötapaamisia julkisen ja yksityisen sektorin kuntoutuspalveluja tuottavien tahojen kanssa.

TULOKSET

Hankkeen tuloksena Kunnonkodin palvelut tulevat tutuiksi maakunnassa asukkaille ja potilasjärjestöille sekä niille viranomaistahoille, jotka kunnissa ovat osallisina mm. ikääntyneiden ja vammaisten asunnonmuutostyö- tai korjausrakentamisen sekä apuvälineiden hankinnan palveluketjuissa. Lisäksi Kunnonkodin palvelut ovat käyttäjälähtöisiä ja laadukkaita tuotteita sekä vastaavat koko maakunnan tarpeita. Kunnonkoti on osa ikääntyneiden ja vammaisten julkisia palveluprosesseja, kun tavoitteena on kotona asuminen ja osallisuuden lisääminen.

Maakunnan asukkaiden asuminen paranee ja osallistuminen yhteiskunnan toimintaan lisääntyy. He saavat tietoa, ideoita ja malleja esteettömän asumisen ratkaisuihin ja tukea itsenäisen suoriutumisen edistämiseen. Kunnonkodin esittelyssä he voivat kokeilla käytännössä apuvälineitä ja esteettömän asumisen ratkaisujen toimivuutta.

Sosiaali- ja terveystieteiden ammattilaiset, alaa opiskelevat ja muut toimijat saavat tietoa oman asiantuntemuksensa lisäämiseksi sekä tukea toiminnalleen omien asiakasprosessiensä parantamiseksi. Hankkeen jälkeen Kunnonkodin palvelut vastaavat maakunnan asukkaiden ja palveluiden tuottajien tarpeita.

VAIKUTTAVUUS

Kunnonkoti varsinaissuomalaisille -hankkeen vaikutukset varsinaissuomalaisten elinoloihin, viihtyvyyteen, toimintakykyisyyteen ja turvallisuuteen ovat merkittävän myönteiset. Omassa kodissa suoriutuminen paranee, hyvinvointi ja toimintakykyisyys ja asumisturvallisuus lisääntyvät. Tämän ansiosta myös liikuntarajoitteisten ja vammaisten osallisuus ja tasa-arvo yhteiskunnaassa lisääntyvät.

Hankkeella on arvioitu olevan vaikutusta myös olemassa olevaan infrastruktuuriin siten, että esteettömyyden merkitys korostuu osana julkista kaavoitusta ja kaupunkisuunnittelua sekä vanhojen asuntojen korjausrakentamista. Myös uusien asuntojen suunnittelussa tullaan huomioimaan design for all -ajattelu. Esteettömyysasiantuntemus lisääntyy. Hyvinvointiteknologian tuominen käyttäjää lähelle madaltaa kynnystä hyödyntää teknologiaa tulevaisuudessa. Hanke työllistää vuosien 2009–2010 aikana osa-aikaisesti yhden ammattikorkeakoulun lehtorin, projektisihteerin, opiskelija-assistentin sekä tuntiopettajia fysio- ja toimintaterapian alalta.

TULEVAISUUDENSUUNNITELMAT

Hankkeen päättymisen jälkeen Kunnonkodin toiminta on edelleen osa Hyvinvointipalvelut-tulosalueen palvelutoimintaa, opetusta ja T&K-toimintaa. Kunnonkoti on oppimisympäristö, jossa opetus ja alaan liittyvä harjoittelu toteutuvat monialaisesti ja yhteistoiminnallisesti. Kunnonkoti nähdään syklisesti toimivana tutkimus- ja innovaatioympäristönä, jossa oleellista on julkisen sektorin, elinkeinoelämän, tutkimuksen ja käyttäjien välinen yhteistyö. Palvelutoimintaan kuuluu sekä opiskelijoiden ohjauksessa toteuttamaa työtoimintaa että ammattikorkeakoulun asiantuntijoiden tuottamaa palveluliiketoimintaa.

OPINNÄYTETYÖT

Kaukinen, J.; Kujala, P. & Rosenberg, H.-M. 2010. Vammaispalvelulain mukaisten asunnon muutostöiden vaikutus asiakkaan arkeen. Turun ammattikorkeakoulu.

Nurmi, S. 2009. Ikäihmisten sosiaalinen esteettömyys Kaarinan hoitokodissa. Turun ammattikorkeakoulu.

Salmi, A. 2009. Kunnan kodin markkinointiviestintä suunnitelma elokuu 2009–heinäkuu 2010. Turun ammattikorkeakoulu.

OPINTOIHIN LIITTYVÄ HARJOITTELU

- Huybrechts, K. Erasmus-vaihto, toimintaterapian opintoihin liittyvä käytännön harjoittelu, 4,5 op.
- Kosonen, M. & Iso-Pärnä, J. Teollisen muotoilun opintoihin liittyvä harjoittelu, 6 op.
- Salmi, A. Liiketalouden opintoihin liittyvä harjoittelu, 12 op.

OPINTOJAKSOT

- Teollisen muotoilun opiskelijat, Stemus08, Tuotekehitys ja palveluprojekti 5 op, harjoitustyö.
- Toimintaterapian opiskelijat, TTTS07, Ikääntyneen toimintamahdollisuuksien edistäminen, 4 op, harjoitustyö.

TURVALLINEN KOTI / OMANA -HANKKEESSA LUODAAN HYVINVOINTIA E-PALVELUJEN AVULLA

Mika Arvola, Outi Rantala, Hanna Sirén, Elina Vuorio & Helinä Yli-Knuutila

Turvallinen koti -hankkeessa tuetaan teknologian avulla kotona asuvien ihmisten yhteydenpitoa asiantuntijoiden kanssa ja vertaiskontakteja. Hankkeessa tutkitaan, kehitetään, tuotetaan ja arvioidaan e-hyvinvointipalveluja eri asiakasryhmien hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi sekä kuntoutumisen ja kotona asumisen tukemiseksi. Hankkeeseen osallistuu ikäihmisiä, omaishoitajia, mielenterveyskuntoutujia, kehitysvammaisia sekä lastensuojelun lapsiperheitä ja nuoria, mutta Varsinais-Suomessa keskitytään ikääntyviin, omaishoitajiin ja kuntoutusasiakkaisiin. OMANA-hankkeessa keskitytään etenkin HyvinvointiTV:n sisällöntuotannon, e-palvelujen ja työmenetelmien kehittämiseen yhteistyössä alueen toimijoiden, esimerkiksi kuntien ja järjestöjen, kanssa. Hankkeen tavoitteena on ollut toisaalta ennakoida tulevia tarpeita ja toisaalta juurruttaa jo InnoELLI Senior -ohjelman KOTIIN-hankkeessa kehitettyä HyvinvointiTV:n ohjaus- ja neuvontapalvelukonseptia alueellisesti.

Projektin nimi: Turvallinen koti / OMANA -hanke – teknologiapohjaiset interaktiiviset sisältöpalvelut tukena ikääntyvien, omaishoitajien ja kuntoutusasiakkaiden arjessa

Kesto: 1.9.2008–31.8.2011

Projektin tila: käynnissä oleva projekti

Kustannukset: 516 750 €

Rahoitus:

- Turun ammattikorkeakoulu
- Euroopan unioni, Euroopan aluekehitysrahasto, Alueellinen kilpailukyky ja työllisyys-tavoitteen ohjelma
- Laitilan kaupunki
- Laitilan Terveyskoti
- Salon kaupunki

Yhteistyökumppanit: Laitilan, Salon ja Turun kaupungit, Laitilan Terveyskoti, Auralan Setlementti, Turun Lähimmäispalvelupalveluyhdistys / palvelukeskus Kotikunnas, Laurea-ammattikorkeakoulu, Videra Oy ja ArctiCare Technologies Oy.

Yhteyshenkilö: KM, sosiaalialan ohjaaja, projektipäällikkö (1.9.2008–10.3.2010) Outi Rantala, Turun ammattikorkeakoulu, Hyvinvointipalvelut & VTM, projektipäällikkö (11.3.2010 alkaen) ja tutkimusvastaava Elina Vuorio, Turun ammattikorkeakoulu, Hyvinvointipalvelut

Muut abstraktin kirjoittajat: tietokoneyliasentaja/MCTS/MCITP, järjestelmäasiantuntija Mika Arvola, Turun ammattikorkeakoulu; KM, yo-merkonomi, projektityöntekijä Hanna Sirén, Turun ammattikorkeakoulu, Hyvinvointipalvelut & VTM, projektisuunnittelija Heli-nä Yli-Knuutila, Turun ammattikorkeakoulu, Hyvinvointipalvelut

TAUSTA JA TAVOITTEET

Turvallinen koti / OMANA -hankkeessa edistetään ikäihmisten, omaishoitajien ja kuntoutusasiakkaiden hyvinvointia ja kotona selviytymistä sekä tuodaan virikkeitä arkeen. Teknologia-alustoina toimivat vuorovaikutteinen HyvinvointiTV sekä ArctiCare Oy:n etähuolenpitojärjestelmä. HyvinvointiTV:n teknologiaratkaisuna käytetään videoneuvottelutekniikkaa, jossa yhteydenpito tapahtuu television tai tietokoneen välityksellä. Kodissa olevan television yhteyteen liitetään helppokäyttöinen kosketusnäyttö ja pieni kamera, joiden avulla asiakas käyttää HyvinvointiTV:n palveluita. HyvinvointiTV voidaan kytkeä myös pc-päätteeseen televisionäytön sijasta.

Turvallinen koti -hanke on EU:n aluekehitysrahaston rahoittama, ja sitä toteutetaan Uudenmaan, Varsinais-Suomen ja Kymenlaakson maakunnissa 1.9.2008–31.8.2011. Turvallinen koti -hankkeen tarkoituksena on tutkia, kehittää, tuottaa ja arvioida e-hyvinvointipalveluja eri asiakasryhmien hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi sekä kuntoutumisen ja kotona asumisen tukemiseksi. Hankkeeseen osallistuu ikäihmisiä, omaishoitajia, mielenterveyskuntoutujia, kehitysvammaisia sekä lastensuojelun lapsiperheitä ja nuoria. Varsinais-Suomessa keskitytään ikääntyviin, omaishoitajiin ja kuntoutusasiakkaisiin. Hanke pohjautuu InnoELLI Senior 2006–2007 -ohjelman KOTIIN-hankkeen aikana ikääntyville korkean sairausriskin omaaville asiakkaille luotuun käyttäjälähtöiseen HyvinvointiTV:n ohjaus- ja neuvontapalvelukonseptiin, joka on perustunut toimintatutkimukseen. (Ks. lisää Lehto 2008; Rantala & Vuorio 2008.)

HyvinvointiTV-konsepti on hyväksi koettu toimintamalli, joka on saanut osakseen huomiota sekä alueellisesti, valtakunnallisesti että EU-tasolla. Siten on ollut perusteltua kehittää toimintamallia edelleen ja juurruttaa se osaksi ikääntyvien, omaishoitajien ja kuntoutusasiakkaiden hyvinvointipalveluja Varsinais-Suomessa. OMANA-hankkeessa keskitytään etenkin HyvinvointiTV:n

sisällöntuotannon, e-palvelujen ja työmenetelmien kehittämiseen yhteistyössä alueen toimijoiden, esimerkiksi kuntien ja järjestöjen, kanssa. Osahankkeen lisäarvona on asiakas-läheisyhteydenpidon testaus Turvallinen koti -hankekonseptiossa valittujen teknologiaratkaisujen avulla.

Seniори- ja kuntoutuspalvelujen haasteisiin vastaamiseen sekä myös sosiaali- ja terveysalan työn tuottavuuden parantamiseen tarvitaan jatkossa uudenlaisia työorientaatioita ja palveluja. Näiden suunnittelemiseksi tarvitaan tietoa muun muassa nykyisen ja tulevaisuuden vanhusväestön toiveista ja ajankäytöstä. Toisaalta tarvitaan myös tietoa työntekijöiden näkökulmasta, heidän tarpeistaan ja odotuksistaan teknologian suhteen. Jatkossa tullaan tarvitsemaan myös asiakkaiden elämän mielekkyyteen, tarkoituksellisuuteen, sosiaaliseen liittymiseen ja yhteisöön kuulumiseen liittyviä palveluja, joiden tuottaminen perinteisellä hyvinvointivaltiokonseptilla saattaa olla vaikeaa. Kaiken kaikkiaan sosiokulttuurisen ajattelutavan, kotona asumisen ja teknologian tuominen mahdollisuuksien esille nostaminen ovat niitä haasteita, joihin tämä hanke osaltaan vastaa.

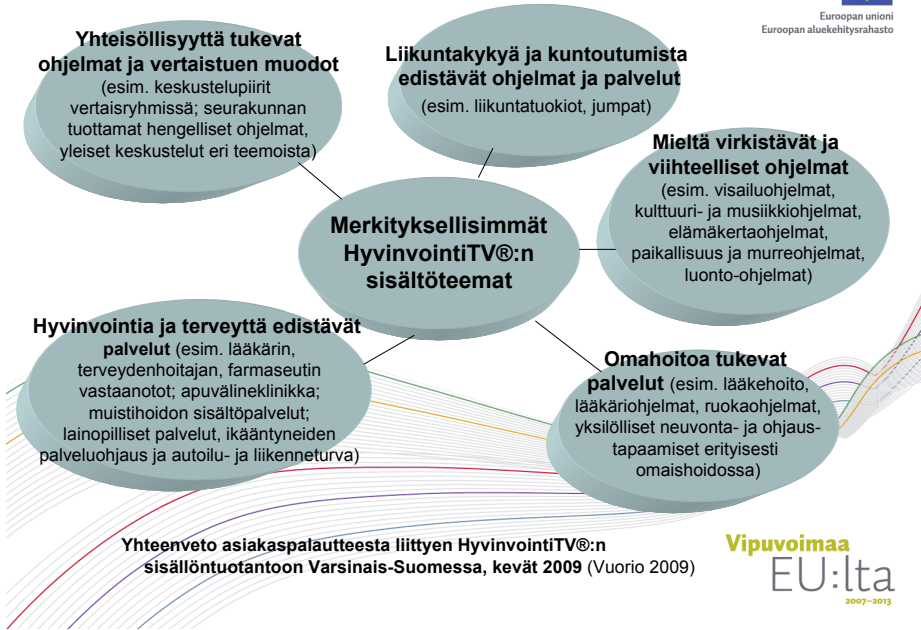
Turvallinen koti/OMANA -hankkeen keskeisiksi elementeiksi on määritelty koti asiakkaan toiminnallisena ympäristönä, voimavara- ja käyttäjälähtöinen ajattelu, arjen merkityksen korostaminen, uudistuvat hyvinvointipalvelut, tutkimustieto ja teknologiset innovaatiot, joista viimeisestä on vielä melko vähän tutkimustietoa. Hanketta tukevat osallistuvien kaupunkien vanhuspoliittiset linjaukset (esimerkiksi Turun kaupungin vanhuspoliittinen ohjelma sekä Laitilan ja Salon kaupunkien vanhustenhuollon strategiat), jotka painottavat yhteistyötä eri toimijoiden välillä ja uusien toimintatapojen kehittämistä. Hanke liittyy myös Turun ammattikorkeakoulun Hyvinvointipalvelut-tulosalueen tutkimus- ja kehittämistoiminnan esteettömyyden ja saavutettavuuden edistämisen painopistealueisiin.

TOTEUTUS

Hankkeen tavoitteena on ollut toimia toisaalta ennakoivasti ja toisaalta juurruttaa jo InnoELLI Senior -ohjelman KOTIIN-hankkeessa kehitettyä HyvinvointiTV:n ohjaus- ja neuvontapalvelukonseptia aluetasolla. Hankkeen toteutuksessa on tähdätty seuraaviin toimenpiteisiin ja tuloksiin:

- HyvinvointiTV:n ohjaus- ja neuvontapalvelukonsepti liitetään osaksi Varsinais-Suomen hyvinvointipalveluja, sisällöntuottamispalveluja laajennetaan muiden mahdollisten teknologisten ratkaisujen avulla.
- HyvinvointiTV:n monipuolista ja laadukasta sisällöntuotantoa kehitetään hankkeen kohderyhmille (esimerkiksi paikallisella tasolla tehdään monipuolista ja -alaista yhteistyötä ohjelmatuotannon suunnittelussa ja toteutuksessa hankkeen eri vaiheissa).
- Mahdollistetaan käyttäjien keskinäinen verkottuminen (esimerkiksi alkuinfotilaisuuksissa asiakkaille ja työntekijöille, asiakastapaamisissa hankkeen eri vaiheissa).
- Järjestetään tukipalveluja käyttäjä-läheisyhteydenpidolle eri teknologiaratkaisujen avulla (esimerkiksi asiakkaille opintopiirejä, sähköposti- ja puhelinneuvontaa).
- Juurrutetaan osallistavaa toimintaa paikallistasolle, viedään hankkeen toimintaa työkaluun (esimerkiksi infotilaisuuksien järjestämisellä hyvinvointipalvelujen henkilöstölle hankkeen toiminnan eri vaiheissa).

Hanke perustuu toimintatutkimukseen ja Laurea-ammattikorkeakoulun Learning by developing -toimintamalliin. Tähän toimintatutkimukseen sisältyvää käyttäjätutkimusta, Service designia, on hyödynnetty aktiivisesti hankkeen sisällöntuotannon ja e-palvelujen kehittämisessä, mikä tarkoittaa toiminnan kehittämistä aktiivisesti yhdessä hankkeen kohderyhmien ja hyvinvointialan asiantuntijoiden kanssa. Ensimmäiset asiakas- ja asiantuntijapalautteet kerättiin syksyllä 2009. Kuvioon 1 on kiteytetty palautteiden perusteella asiakkaiden ja asiantuntijoiden kokemat merkityksellisimmät HyvinvointiTV:n sisällöntuotantoteemat Varsinais-Suomen osalta.

KUVIO 1. Yhteenveto HyvinvointiTV:n asiakas- ja asiantuntijapalautteesta syksyllä 2009 (Vuorio 2009).

TULOKSET

Turvallinen koti / OMANA -hankkeen HyvinvointiTV-pilotissa on tällä hetkellä aktiivisesti mukana 53 ikäihmistä tai ikääntyvää omaishoitajaa Laitilassa, Salossa ja Turussa. Toiminnassa on mukana niin yksittäiskotitalouksien kuin palvelukeskuksienkin asiakkaita. Lisäksi hankkeen Laitilassa toteutettavassa etähuolenpitokokeilussa on ollut mukana seitsemän ikäihmistä. Molemmissa kokeiluissa on mukana yhteensä 18 omaista ja läheistä, jotka ovat aktiivisesti mukana toiminnassa. Lisäksi hankkeeseen osallistuvien yhteistyökumppaneiden työntekijät, hyvinvointialan asiantuntijat, ovat olleet aktiivisesti mukana tässä kehittämishankkeessa. Vuoden 2009 aikana hankkeessa on ollut yhteensä 26 kunnan, kolmannen tai yksityisen sektorin asiantuntijaa.

Varsinais-Suomen ikäihmisille ja omaishoitajille on tuotettu aktivoivia ja informatiivisia ohjelmia sekä e-palveluja kotiin tai palvelukeskusympäristöön

kuvapuheluyhteyden kautta jo puolentoista vuoden ajan Turvallinen koti / OMANA -hankkeessa. Asiakkaat ovat voineet osallistua vuorovaikutteisiin lähetyksiin ja e-palveluihin joko omalta kotipääätteeltään tai palvelukeskuksesta ryhmänä. Ohjelmasisältöjä ja e-palveluja ovat tuottaneet Turun AMK:n ja Laurea-ammattikorkeakoulun opiskelijoiden ja asiantuntijoiden lisäksi alueen järjestöt, Laitilan, Salon ja Turun kaupunkien hyvinvointialan asiantuntijat, Henrikin seurakunta ja Turun Kauppatorin apteekki. Lisäksi ikääntyneet itse ovat olleet aktiivisesti mukana sisällöntuotannossa.

HyvinvointiTV-kokeilussa tuotetaan aktiivisesti sisältöä. Virtuaalisia ohjelmia ja erilaisia sisältöpalveluja tuotetaan keskimäärin noin 15 kertaa viikossa. OMANA-osahankkeen näkökulmasta on seuraavaan listattu sisällöntuotantolukuja: 4.3.–19.6.2009 osahankkeen tuottamia ohjelmälähetyksiä on ollut 18 kpl ja niissä on ollut 294 osallistujaa. 1.7.–31.12.2009 osahankkeen tuottamia ohjelmälähetyksiä on ollut 108 kpl ja niissä on ollut 935 osallistujaa. Lisäksi Laitilassa toteutettava etähuolenpitokokeilu on käynnistynyt koko laajuudeltaan syksyllä 2009, jolloin sisäpaikannus- ja turvaratkaisutoiminta sekä asiakkaiden ja omaisten väliset yhteydet aktivoitiin ja käynnistettiin. Tähän kokeiluun osallistuvat aktiivisesti Laitilan kaupungin kotihoidon työntekijät, jotka käyttävät laitetta päivittäin joidenkin asiakkaiden osalta esimerkiksi lääkkeidenoton seurannassa.

HyvinvointiTV on tarjonnut kohderyhmien edustajille monimuotoisen väylän sekä asiantuntija- että vertaistukeen. Hankkeessa on myös toteutettu salolaisille omaishoitajille ohjaajavetoista kerhotoimintaa, johon on voinut osallistua rajattu ryhmä kerrallaan. Ikäihmiset ja omaishoitajat käyttävät kuvapuhelumahdollisuutta päivittäin lisäksi virtuaalisena kohtaamiskanavana, joka tuo ystäviä kotisohvan ääreen kuvaruudun välityksellä. Heillä on ollut mahdollisuus pitää myös yhteyttä omaisiinsa ja hyvinvointialan asiantuntijoihin. Samanaikaisesti kuvapuhelinyhteys on mahdollistanut monimuotoisen ja -toimijaisen turvaverkon muodostumisen muutamille ikäihmisille.

KUVA 1. *HyvinvointiTV tuo e-palveluja ikääntyneen kotiin. Kuva: Mika Arvola.*

VAIKUTTAVUUS

Turvallinen koti / OMANA -hankkeella on ollut vahva alueellinen vaikuttavuus. Sitä on toteutettu tiiviissä yhteistyössä Laitilan, Salon ja Turun kaupunkien hyvinvointialojen edustajien, Laitilan Terveyskodin, Palvelukeskus Kotikuntaan ja Auralan Settlementti ry:n yhteistyökumppaneiden kanssa. Hanke on ollut näkyvästi esillä myös Varsinais-Suomen paikallismediassa. Hankkeen toimintatutkimuksen toteutuksen yhteydessä on luotu laaja yhteistyöverkosto alan asiantuntijoiden kanssa, mikä edesauttaa HyvinvointiTV:n ja etähuolenpitoratkaisun juurruttamistyötä Varsinais-Suomen kuntiin. Yhtenä keskeisenä tiedotuskanavana pyritään yhä voimakkaammin hyödyntämään hankkeen internet-sivuja (www.turvallinenkotihanke.fi), jotka avautuivat syksyllä 2009.

Hankkeen käytännön toteutuksessa on vahvasti ollut mukana useita kymmeniä Turun AMK:n eri tulosalueiden ja koulutusohjelmien opiskelijoita vuosina 2008–2009. Osa on suorittanut opintojaan laajoissa projektioipintokokonaisuuksissa (esimerkiksi Hyvinvointipalvelut-tulosalueen monialaisessa Monkey-projektissa ja sosiaalialan koulutusohjelman Tukialus-projektissa), kun taas osa on tehnyt opinnäytetyön tai toiminut työharjoittelijana. Hanke palvelee osaltaan myös Turun ammattikorkeakoulun täydennyskoulutusta ja

palvelutoimintaa (esim. teemaseminaarien järjestämisessä) sekä opiskelijoiden työtoimintaa (esim. Ruisklinikka-toimintaa).

TULEVAISUUDENSUUNNITELMAT

Useat kehittämishankkeet jatkuvat yhdessä yhteistyökumppanien kanssa, ja kokeilu toteutuu osana monisektorisen hyvinvointialan systemaattisempaa tutkimus- ja kehittämistoimintaa. Uusia hankkeita ideoidaan, ja kehittämissyötä pyritään jatkamaan hankekonsortion kanssa ja juurruttamaan yhä vahvemmin hankkeessa testattuja laitteistoja ja sisällöntuotantoa kuntien perustoimintaan Varsinais-Suomessa. Hankesuunnitteluprosessiin otetaan mukaan tarvittaessa uutta osaamista ja alueellista näkökulmaa – kyse on osallistavasta asiakas- ja tarvelähtöisestä toimintaprosessista.

Turvallinen koti / OMANA -hankkeen toiminnot tulevat vuodesta 2010 alkaen yhä tiiviimmin kytkeytymään Turun AMK:n Ruiskadun toimipisteessä olevan neuvontakeskus Kunnonkodin, esteettömän asumisen malliympäristön, toimintaan. Yhteistyö liittyy tässä vaiheessa HyvinvointiTV:n sisällöntuotantokysymyksiin ja erityisesti Kunnonkodin virtuaaliklinikka- ja palvelutoiminnan käynnistämiseen.

Jatkossa hyväksi havaittua HyvinvointiTV-konseptia halutaan levittää myös uusille alueille ja uudenlaisiin toimintaympäristöihin, kuten saaristo-olosuhteisiin pohjoisen Itämeren alueella. Tämänkaltaisessa kehittämistyössä mahdollistuisivat:

- kansainvälinen kehittäminen ja innovaatiotoiminta
- kansainvälinen ja rajat ylittävä yhteistyö sisällöntuotannon näkökulmasta
- uusien, erilaisista toimintaympäristöistä, kumpuavien palvelujen kehittäminen ja testaaminen
- kuntien yhteinen palvelutuotanto.

Vuoden 2010 aikana hankkeen toiminta liitetään entistä vahvemmin opetukseen ja erityisesti opinnäyteyhteistyötä tehostetaan tulosalueen eri koulutusohjelmien kanssa. Hankkeesta on tällä hetkellä tekeillä kuusi eri koulutusohjelmiin liittyvää opinnäytetyötä, jotka valmistuvat syksyn 2010 aikana. Tavoitteena on saada eri koulutusohjelmien opetussuunnitelmiin sisältöjä, jotka ovat

hankkeessa hyviksi todettuja ja jotka tukisivat uudenlaisen osaamisen syntyä. Hankkeesta laaditaan loppuraportti vuonna 2011, mutta sitä ennen toiminnan tuloksia tullaan mahdollisesti julkaisemaan tutkimusraportteina tai ammattilehdissä, ja niitä esitellään soveltuvien osin hyvinvointialan kansallisissa ja paikallisissa tilaisuuksissa vuosina 2010–2011.

JULKAISUT

Lehto, P. 2008. KOTIIN-hanke. Asiakasvetoiset interaktiiviset ratkaisut ikääntyvän kotona selviytymisen tukena. Espoo: Redfina Oy.

Rantala, O. & Vuorio, E. 2008. DIGAME – vuorovaikutusta teknologian reunaehdoilla. Teoksessa Lehto, P. (toim.) KOTIIN-hanke. Asiakasvetoiset interaktiiviset ratkaisut ikääntyvän kotona selviytymisen tukena. Espoo: Redfina Oy, 164–195.

OPINNÄYTETYÖT

Kurki, M. 2009. HyvinvointiTV apuna omaishoitajan arjessa. Omaishoitajien ja asiantuntijoiden odotuksia ja näkemyksiä. Opinnäytetyö, Turun ammattikorkeakoulu.

Salminen, A. 2009. Ruusuja tytöille – aikaa asiakkaille. Asiakastytyväisyys Laitilan kotipalvelussa. Opinnäytetyö, Turun ammattikorkeakoulu.

SENIORITUKI KOTOSET – IKÄIHMISTEN KOTONA SELVIYTYMISEN TUKEMINEN

Elina Vuorio, Birgitta Mäkinen & Kai Mäkelä

Seniorituki KOTOSET -hankkeen tärkeimpänä päämääränä on Pohjois-Turun ikäihmisten kotona selviytymisen edistäminen yksilöllisiä ja yhteisöllisiä vuorovaikutustaitoja sekä toimintakykyisyyttä kehittämällä ja tukemalla – ennalta ehkäisemällä ikäihmisten yksinäisyyttä ja sosiaalista syrjäytymistä. Tavoitteena on kehittää myös ikäihmisten kodintekniikkaan liittyvää osaamista ja uuden teknologian hyötykäyttöä sosiaalisten vuorovaikutusmahdollisuuksien lisäämisessä. Pyritään siihen, että ikäihmisten laitoshoidon ja intensiivisen kotihoidon tarpeet myöhentyvät ja itsenäiset selviytymismahdollisuudet parantuvat. Seniorituki KOTOSET -hankkeessa kehitetään ja otetaan käyttöön perinteisiä ja uuden teknologian apuvälineitä. Toimintojen vaikuttavuutta seurataan, analysoidaan ja raportoidaan jatkuvasti toimintatutkimuksen periaatteiden mukaan.

Projektin nimi: Seniorituki KOTOSET -hanke

Kesto: 1.1.2008–31.12.2010

Projektin tila: käynnissä oleva projekti

Kustannukset: 240 000 €

Rahoitus:

- Raha-automaattiyhdistys
- Auralan Setlementti
- Turun ammattikorkeakoulu

Yhteistyökumppanit: Auralan kansalaisopisto, Auralan Kerhokeskus ry, Auralan päiväkotiki, Maarian seurakunta, SPR Maarian osasto, Turun kaupungin sosiaali- ja terveystoimen ennaltaehkäisevät vanhustalot, Turun ammattikorkeakoulu, Turun kaupungin Liikuntapalvelukeskus, Turun seudun Muistiyhdistys ry, Turun Sotaveteraanit ry, Turun seudun Vanhustuki ry, Turun Tyttöjen talo, Turun Seudun Parkinson yhdistys ry, Kuurojen palvelukeskus Salmela, Näkövammaisten Keskusliitto, Turun Lähimmäispalveluyhdistys ry:n Palvelukeskus Kotikunnas, Turun kaupunkilähetys ry, Suomen Setlementtien seniorityöverkosto, Turun seudun Omaiset ja Läheiset yhdistys ry

Yhteyshenkilöt: VTM, tutkija Elina Vuorio, Turun ammattikorkeakoulu, Hyvinvointipalvelut; projektivastaava Birgitta Mäkinen, Auralan Setlementti & projektityöntekijä Kai Mäkelä Auralan Setlementti

TAUSTA JA TAVOITTEET

Auralan koordinoiman Seniorituki KOTOSET -hankkeen keskeisenä päämääränä on Turun pohjoisen alueen ikäihmisten kotona selviytymisen edistäminen erityisesti sosiaalista (yksilölliset ja yhteisölliset vuorovaikutustaidot) toimintakykyisyyttä kehittämällä ja tukemalla. Kohdealueena ovat Pohjolan-Raunistulan ja Maaria-Jäkärän kaupunginosat. Tavoitteena on kehittää myös ikäihmisten kodintekniikkaan liittyvää osaamista ja uuden teknologian hyötykäyttöä sosiaalisten vuorovaikutusmahdollisuuksien lisäämisessä. Hankkeen myötä pyritään siihen, että ikäihmisten laitoshoidon ja intensiivisen kotihoidon tarpeet myöhentyvät ja itsenäiset selviytymismahdollisuudet parantuvat. Hankkeessa pyritään myös ennaltaehkäisemään ikäihmisten yksinäisyyttä ja sosiaalista syrjäytymistä.

Seniorituki KOTOSET -hankkeessa kehitetään ja otetaan käyttöön välineitä, jotka edistävät ikääntyneiden sosiaalista vuorovaikutusta ja itsenäistä selviytymistä – uusien sosiaalisten toimintamallien oppimista. Näitä välineitä ovat:

- 1) perinteiset ja uuden teknologian apuvälineet, jotka tukevat oppimista, edistävät sosiaalista vuorovaikutusta sekä itsenäistä suoriutumista
- 2) sosiaalista toimintakykyisyyttä lisäävät yksilölliset ja yhteisölliset toimintamuodot (esim. opintopiirityyppiset tapaamiset)
- 3) tuki- ja palveluverkosto (myös vapaaehtoistoiminta).

Hankesuunnitelmaan on kytketty myös toimintojen vaikuttavuuden seuranta. Tässä kehittämistyössä on mukana Turun ammattikorkeakoulu, jonka Hyvinvointipalvelut-tulosalue osallistuu kehittämällä hankkeen vaikuttavuuden seurannan välineitä (painopiste on laadullisissa tiedonkeruuvälineissä), osallistuu tiedonkeruuseen, analysointiin ja raportointiin.

Hankkeen vaikuttavuusseurannan viitekehyksenä on koti ikääntyneen toimintaympäristönä. Se käsitteellistetään sekä fyysisenä, esim. teknologiaympäristönä, että sosiaalisena ympäristönä. Sosiaalisen ympäristön näkökulmaa on seurannan aikana laajennettu ulottaen se kodin ulkopuolella tapahtuvaan yhteydenpitoon ja esimerkiksi Auralan toimintaan. Ikääntyneiden toimintakyky ja itsenäinen suoriutuminen ovat myös hankkeen vaikuttavuusseurannan kanalta keskeisiä käsitteitä.

TOIMINTA

Seniorituki KOTOSET -hanketta toteutetaan yhteistyössä Auralan monipuolisen sekä kunnallisen, yksityisen että kolmannen sektorin palvelu- ja koulutusalan yhteistyöverkoston kanssa. Yhteistyön tavoitteena on hanketoiminnan vaikuttavuus, aktiivisuus ja innovatiivisuus. Toiminnan tarkoituksena on lisätä sekä henkistä että fyysistä hyvinvointia. Erilaiset retket ja teatterimatkat tuovat vaihtelua arkeen. Henkistä vireyttä hoidetaan keskustelemalla, laulamalla ja osallistumalla erilaisiin luentoihin. Toiminta antaa mahdollisuuden mukavaan yhdessäoloon ja toimintakyvyn säilyttämiseen. Lisäksi hankkeessa on mukana ikääntyneiden pienryhmiä, jotka tutustuvat tietotekniikan vuorovaikutukselliseen hyötykäyttöön kotioloissa, mitä toteutetaan osallistujien tarpeisiin perustuvilla atk-kursseilla. Hankkeen toimintaan kuuluu myös tarpeen mukaan kodintekniikan käyttöopastusta.

KUVA 1. Seniorituki KOTOSET -hanke edistämässä ikääntyneiden hyvinvointia. Kuva: Kai Mäkelä, Auralan senioripäivät 25.8.2009.

Seniorituki KOTOSET -hankkeessa ikääntyneet ovat todellisia toimijoita ja Auralan työntekijät heidän tukijoitaan ja innostajiaan. Osallistuminen hankkeen toimintoihin on helppoa, ja siinä ovat kaikki tasavertaisia ihmisiä. Ikäihmiset ovat niin Auralan kuin Turun ammattikorkeakoulunkin toiminnassa tärkeitä, ja heidän mielipiteitään kuullaan ja toteutetaan.

Seniorituki KOTOSET -hankkeessa on seurattu vaikuttavuutta ikääntyneiden sosiaalisen toimintakykyisyyden sekä elämänlaadun näkökulmasta, mikä käytännössä on toteutettu pääosin laadullisena hyvinvointitutkimuksena. Tutkimuksessa on noudatettu toimintatutkimuksen periaatteita: tiedonkeruuta tapahtuu hankkeen eri vaiheissa, tiedonantajat ovat aktiivisia hankkeeseen osallistujia: ikääntyneet ja heidän kanssaan työskentelevät projektihenkilöt, ja toimintaa on suunnattu saadun palautteen perusteella.

TULOKSET JA VAIKUTTAVUUS

Hanke on ollut käynnissä noin kaksi vuotta, ja sen monipuoliseen toimintaan on osallistujat useita satoja ikäihmisiä Turusta ja lähiseudultakin. Hankkeen vaikuttavuutta on seurattu syksystä 2008 lähtien, jolloin laadittiin arviointisuunnitelma ja kartoitettiin eri kävijäryhmien taustoja. Vuonna 2009 toteutettiin Aurala-barometrin yhteydessä erillinen palautekyselyosuus niille Auralan kävijöille, jotka osallistuivat senioritoimintaan. Tuolloin seniorikansalaisilta tiedusteltiin, miten Auralan senioritoiminta tukee kotona ja/tai kotiympäristössä selviytymistä sekä millaisia uusia ideoita ikäihmisillä itsellään on toiminnan kehittämiseksi. Kyselyyn vastasi 143 ikääntynyttä.

Tämän barometrin tulosten perusteella voidaan sanoa, että Auralassa tehtävä seniorityö on onnistunutta ja ikäihmisten tarpeita palvelevaa toimintaa. Kaiken kaikkiaan vastaajat olivat tyytyväisiä Auralan senioritoimintaan, jonka keskeinen osa on Seniorituki KOTOSET -hanke. Toiminta edistää niin fyysistä, psyykkistä kuin sosiaalistakin toimintakykyä – se aktivoi, luo osallistumismahdollisuuksia ja tukee seniorikansalaisuuden toimijuutta. Seuraavassa on sitaattiesimerkkejä ikääntyneiden vastauksista, jotka tukevat edellisiä väitteitä. Nämä esimerkit kuvaavat myös, miten hankkeen toiminnot ovat onnistuneet tavoitteessaan jo kahden toimintavuoden aikana: ne tukevat laaja-alaisesti ikäihmisten kotiympäristössä selviytymistä.

*”Lähden kotoa. Pohdin ongelmia ystävien kanssa. Saan henkistä tukea. Nau-
ran ja laulan ystäväieni seurassa. Virkistyn kaikin puolin.”*

*”Atk-kurssin hyvällä opastuksella saan yhteyttä tuttaviiini sähköpostilla ja
skypen avulla voin keskustella henkilöiden kanssa, jotka asuvat kauempana-
kin...”*

”Parempaa kuntoa ja virkeyttä saan lisää ryhmästä.”

”Selviydyn vielä hyvin, aivoharjoitukset tärkeitä ylläpitämään muistia.”

*”On aina kiva lähteä kultaisen iän kerhoon, koska siellä tapaan tuttuja, jotka
olen tullut tuntemaan Auralassa. Voima- ja tasapainoryhmässä on oikein an-
toisaa käydä. Siellä huomaa, kuinka tarpeen se on omalle terveydelle.”*

Hankkeen vaikuttavuusseuranta jatkuu vielä vuoden 2010, jolloin painopis-
teenä on kerätä ja raportoida tuloksia erityisesti ikääntyneiden kotona selviy-
tymisen näkökulmasta ja tarkastella, miten hanke tukee tätä prosessia.

TULEVAISUUDENSUUNNITELMAT

Seniorituki KOTOSSET -hankkeen tulevaisuudensuunnitelmat täsmentyvät
vuoden 2010 aikana. Hankkeesta laaditaan loppuraportti syksyllä 2010. Ta-
voitteena on, että monialainen yhteistyö eri toimijoiden kesken jatkuu hank-
keen päätyttyäkin ja että tulevaisuudessa voidaan panostaa ja toteuttaa yhä
enemmän senioreille mielekästä ja heidän tarpeisiinsa perustuvaa toimintaa,
joka auttaa kotiympäristössä selviytymistä.

JULKAISUT

Vuorio, E. 2009. Aurala-barometri2009-kyselyn tuloksia seniorinäkökulmasta. Julkaisema-
ton lähde.

PALVELUPOLKU – MUISTISAIRAAN HENKILÖN PALVELUPOLUN KEHITTÄMINEN

Annele Keskisarja & Kaija Virjonen

Palvelupolku-hankkeen tavoitteena on rakentaa Vakka-Suomen alueelle seutukunnallinen ja sosiaali- ja terveystyön sektorirajat ylittävä muistisairaahan henkilön palvelukokonaisuus, palvelupolku. Hanke on lähtenyt liikkeelle olemassa olevien voimavarojen selvittämisestä, muistisairaahan palveluiden kartoituksesta. Selvitystyö on tuonut näkyviin muistisairaahan palvelujen järjestämisen puuttuvia tai kehittämistä vaativia kohteita, joita on ennaltaehkäisyssä, varhaisessa toteamisessa, diagnoosin jälkeisessä seurannassa ja päivätoiminnassa. Kehittämistyötä varten on koottu työryhmiä, joille on laadittu toimintasuunnitelmat. Parhailaan on menossa ryhmäkohtaisten suunnitelmien toteutuksen vaihe.

Muistiongelmien varhainen toteaminen ja niihin puuttuminen oikea-aikaisesti niin, että muistisairaahan toimintakyky säilyy mahdollisimman hyvänä hyvällä seurannalla ja oikea-aikaisilla interventioilla, on palvelupolun suuntaviittana. Kotihoidon ensisijaisuus ja ympärivuorokautisen hoidon järjestäminen muistisairaiden hoitoon erikoistuneessa yksikössä ovat keskeisiä päämääriä. Tavoitteena on myös muistisairaahan perheen hyvinvoinnin lisääminen.

Projektin nimi: Palvelupolku, Muistisairaahan henkilön palvelupolun kehittäminen Vakka-Suomessa

Kesto: 1.9.2009–31.12.2010 (vaihe I) rahoitus myönnetty, 1.1.2011–30.6.2012 (vaihe II)

Projektin tila: käynnissä oleva projekti

Kustannukset: 1.9.2009 – 31.12.2010 (vaihe I) 101 600 €

Rahoitus:

- Maakuntien kehittämiserä, Varsinais-Suomen liitto
- Turun ammattikorkeakoulu
- Vehmaa, Kustavi, Taivassalo, Pyhäranta ja Uusikaupunki

Mukana olevat kunnat:

- Vehmaa
- Kustavi
- Uusikaupunki
- Taivassalo
- Pyhäranta

Yhteyshenkilö: VTM, projektipäällikkö Annele Keskisarja, Turun ammattikorkeakoulu, Hyvinvointipalvelut

Abstraktin toinen kirjoittaja: TtM, hanketyöntekijä Kaija Virjonen, Turun ammattikorkeakoulu, Hyvinvointipalvelut

TAUSTA JA TAVOITTEET

Tavoitteena on rakentaa Vakka-Suomen alueelle seutukunnallinen ja sosiaali- ja terveystyön sektorirajat ylittävä muistisairaanhenkilön palvelukokonaisuus. Pohjana työskentelyssä on

- seudullisuus kriittisenä menestystekijänä: kustannussäästöä ja laatua palvelujen tuottamiseen
- sosiaali- ja terveystyön sektorirajat ylittävä tapa tuottaa palveluita ja toimia
- kuntien välisen työnjaon kehittäminen
- yhteistoiminnallisuuden ja palvelupolkuajattelun siirrettävyys muihin toimintoihin.

SEUDULLISUUS KRIITTISENÄ MENESTYSTEKIJÄNÄ

Palvelujen ja investointien seudullinen tarkastelu luo edellytykset palvelujen tehokkaalle tuottamiselle. Voimavarojen yhdistäminen ja tehokas käyttö edellyttää, että seudulla olevat kehittämiskohteen kannalta keskeiset resurssit selvitetään. Voimavarojen yhdistäminen ja kuntien välinen työnjako voi tuottaa taloudellista etua ja parantaa tarjottavien palvelujen laatua. Tärkeää on löytää kunkin kunnan vahvuudet ja erikoistuminen. Kunnat voivat tuottaa palveluita myös toisilleen yhteisten sopimusten mukaisesti. Muistisairaanhenkilön palvelupolussa on sellaisia osia, joiden kehittäminen seudullisena yhteistyönä on kaikkien etu.

SOSIAALI- JA TERVEYSTYÖN SEKTORIRAJAT YLITTÄVÄ PALVELURAKENNE JA TOIMINTA

Muistisairaanhenkilön ja hänen perheensä hoitoon ja palveluun yhdistyy monipuolisia sosiaali- ja terveystyöpalveluita. Ehyt palvelukokonaisuus syntyy sosiaali- ja terveystyön yhteistoiminnalla. Saumattomalla yhteistoiminnalla voidaan tuottaa

sekä parempaa palvelun laatua että käyttää olemassa olevia resursseja tehokkaammin. Muistisairaana palvelun kehittäminen voi toimia hyvänä pilottina organisaatorajat ylittävistä toiminnoista.

SIIRRETTÄVYYS

Muistisairaana palvelupolun kehittäminen voi toimia hyvänä oppimisprosessina kuntien yhteistyöllä ja sosiaali- ja terveystyön yhteistoiminnalla toteutetussa palveluiden kehittämisessä. Saatua kokemusta voidaan hyödyntää muussa palvelutuotannossa.

MUISTISAIRAAN HENKILÖN PALVELUPOLUN KEHITTÄMINEN VAKKA-SUOMESSA

Palveluprosessien tarkastelun ja tehostamisen tavoitteena on parantaa selviytymisedellytyksiä niissä haasteissa, joita lisääntyvä vanhusväestö kunnille ja sosiaali- ja terveyspalveluille tuo. Vanhustenhuolto on alue, jonka palveluprosesseja on syytä tarkastella, koska sen osuus sosiaali- ja terveystoiminnasta on huomattava muuhun toimintaan verrattuna.

Varsinais-Suomen sairaanhoitopiirissä on tehty prosessikuvaukset muistisairautta sairastavien hoidosta. Tämä on hyvä pohja alkavalle kehittämistyölle. Hankkeen tavoitteena on asiakkaan koko hoitopolun rakenteiden toimivuuden parantaminen ja tehostaminen.

Kuntien sosiaali- ja terveystyön tavoitteena on hyvinvointia ja terveyttä edistävä palvelurakenne. Palveluiden tulisi mahdollistaa ikäihmisille kotona selviytymistä uhkaavien asioiden varhainen toteaminen, ripeä puuttuminen ja palveluiden tarjoaminen niin, että kotona asuminen on mahdollista. Dementiaoireisten ihmisten tarpeet omana erityisryhmänään on syytä ottaa palvelurakenteen kehittämisessä huomioon. Hyvin iäkkäiden henkilöiden määrän lisääntyessä myös muistisairaiden määrä tulee lisääntymään. Heidän kohdallaan varhainen toteaminen ja oikea-aikaiset interventiot tuottavat hyvää tulosta – kotona asuminen voi jatkua hyvinkin pitkään, ja laitoshoidoaikaa voidaan merkittävästi lyhentää, mikä on erittäin tärkeää kuntiemme talouden kannalta.

Tavoitteena on luoda muistisairautta sairastavalle henkilölle eheä palvelukokonaisuus. Palvelu tuotetaan sosiaali- ja terveystyön yhteisenä alueellisenä toimintana. Tavoitteena on muistiongelmiin varhainen toteaminen ja niihin puuttuminen oikea-aikaisesti niin, että hyvällä seurannalla ja oikea-aikaisilla interventioilla muistisairaahan toimintakyky säilyy mahdollisimman hyvänä. Tavoitteena on kotihoidon ensisijaisuus ja ympärivuorokautisen hoidon järjestäminen muistisairaiden hoitoon erikoistuneessa yksikössä. Tavoitteena on myös muistisairaahan perheen hyvinvoinnin lisääminen.

Ennaltaehkäisy	Varhainen toteaminen ja varhainen puuttuminen	Diagnoosin teko, hoito- ja palvelusuunnitelma	Seuranta, muutoksiin reagointi, oikea-aikaiset interventiot	Sairausten etenemisen ja toimintakyvyn heikkene- misen mukai- set interven- tiot	Saattohoito
TAVOITE: TOIMINTAKYVYN SÄILYMINEN 					
Asuin- ja toimintaympäristö:					
Koti	Koti	Koti Päivä- toiminta	Koti Päivä- toiminta Intervalli- hoito	Koti Palvelu- asuminen Ryhmäkoti	Koti Palvelu- asuminen Laitos

KUVIO 1. Muistisairaahan palvelupolku.

HANKKEEN ORGANISAATIO

Hankkeen ohjausryhmä linjaa tehtävää kehittämistyötä. Johtoryhmä tekee suunnitelmat kehittämiskohteen kokonaisuudesta ja pitää hankkeen jatkuvassa liikkeessä. Avainhenkilöiden ryhmät tekevät käytännön kehittämistyötä ohjeistettuna. Laatupiirit osallistuvat aktiivisesti johonkin oman työn kehittämiseen liittyvään toimintaan.

Turun ammattikorkeakoulu tukee hanketta koordinoimalla ja rahoittamalla hanketta, osallistumalla kehittämistyössä tarvittavien työryhmien kokoamiseen yhdessä osallistujakuntien kanssa, työryhmien toimintasuunnitelmien tekkoon yhdessä työryhmien kanssa sekä kehittämistyön konsultaatiotuella, koulutustarpeiden esiin nostamisella, tulosten raportoinnilla ja levittämällä.

1. Työnjako seudullisessa yhteistyössä

Tuloksena kuntien strategiset vahvuudet ja palveluprofililit täsmentyvät. Kuntien välisestä työnjaosta on sovittu muistisairaanhoidon osalta.

2. Palveluprosessin rakentaminen, eli muistisairaanhoidon palvelupolku

Johtavat periaatteet

- Oikea-aikaiset palvelut (muistisairaanhoidon toimintakyvyn muutokseen sopeutetut palvelut)
- Asiakaslähtöiset palvelut (helppokäyttöisyys, yksilölliset palvelukokonaisuudet)
- Perhekeskeinen työ (Palveluita tarjotaan muistisairautta sairastavalle ja hänen perheelleen tai läheisilleen.)
- Haltuunottava työote (Asiakkaan kanssa kontaktissa olevat huolehtivat palvelukokonaisuuksien syntymisestä; asiat hoidetaan loppuun asti.)
- Tuottavuus, taloudellisuus ja tuloksellisuus (Muistisairautta sairastava asuu kotiympäristössään niin kauan, kuin se on kaikille toivottava vaihtoehto; pitkäaikaisen ympärivuorokautisen hoidon tarve on vähäinen; muistisairaanhoidon omaisen säilyttää toimintakykynsä hyvänä ja muistisairaanhoidon hoito ja kuntoutus tapahtuu oikealla hoidon portaalla. Vuoden 2007 tilastojen mukaan yhden muistisairaanhoidon ihmisen laitoshoidon vuosikustannukset olivat noin 36 300 € ja kotona asuvan vuosikustannukset olivat noin 14 500 €.)

Tuloksena ovat seudullisten prosessien ja palvelurakenteiden rakentaminen, mallintaminen ja käyttöönotto.

Yksilöllinen, eheä hoitopolku sisältää muistisairaanhoidon ja häntä hoitavan omaisen tarvitsemat, arkielämän selviytymistä tukevat palvelut:

- muistineuvojan palvelut (kuntalaisten infotilaisuudet, kotikäynnit, muistitestaukset, ohjaus ja neuvonta)
- sairauden toteamisen jälkeen jatkuva seurantajärjestelmä, jossa seurataan asiakkaan elämää, koordinoidaan palvelut ja järjestetään oikea-aikainen apu
- toimintakykyä ylläpitävä päivätoiminta
- kuntouttava lyhytaikaishoito
- pitkäaikaishoito ja saattohoito
- vertaistuki.

3. Henkilöstön valmennus tarvittavan asiantuntemuksen luomiseksi muistisairaiden hoitoon ja jatkuvaan kehittämistyöhön

Tuloksena on uudistaminen ja jatkuva kehittyminen sisäänrakennettuna kollektiiviseen ajatteluun, toimijoiden osaamisen lisääntyminen

4. Siirtäminen

Kootaan yhteen toimenpide-ehdotukset, minkä palvelun prosesseja seuraavaksi kehitetään. Tuloksena on koonti toimenpide-ehdotuksista

TOTEUTUS

Hankkeessa suoritettavat toimenpiteet:

1. *Olemassa olevien voimavarojen selvittäminen, eli nykytila-analyysi (syksy 2009)*
Vanhustenhuollon johtavat virkamiehet ovat koonneet syksyllä 2009 tarvittavaa materiaalia, jolla on voitu kartoittaa muistisairaan palveluiden järjestämisen nykytilaa.
2. *Tarvittavien puuttuvien toimintojen selvittäminen (syksy 2009)*
Tehdyn alkumittauksen tuloksena on selvästi nähtävissä muistisairaan palvelujen järjestämisessä kehittämistä vaativat kohteet, jotka ovat ennaltaehkäisy, varhainen toteaminen, diagnoosin jälkeinen seuranta ja päivätoiminta.

3. *Kehittämistyössä tarvittavien työryhmien kokoaminen (syksy 2009)*
Ehdotukset kehitettävistä kohteista on esitetty ohjausryhmälle.
4. *Ryhmäkohtaisten toimintasuunnitelmien laatiminen (syksy 2009–keväät 2010)*
Ryhmäkohtaiset toimintasuunnitelmat laaditaan sovittujen esitysten pohjalta.
5. *Ryhmäkohtaisten suunnitelmien toteutus (kevät 2010–6/2012)*
Osallistujat työstävät ja arvioivat asiantuntijaryhmissä ja jalkauttavat sovitun mukaisesti toimintakonseptia käytäntöön.
Välineet: kaikille yhteiset kehittämisiltapäivät, välitehtävät ja konsultaatiot
6. *Kehittämisen tulosten kokoaminen ja arviointi koko hankkeen ajan (1.9.2009–1.8.2012)*

VAIKUTTAVUUS

Hankkeen tuloksista ollaan erittäin kiinnostuneita eri puolilla Suomea ja myös ulkomailla, koska muistisairautta sairastavien kokonaisvaltainen hoito on tällä hetkellä vasta alkuvaiheessa. Hankkeesta tiedotetaan säännöllisin väliajoin sen alkaessa, hankkeen aikana ja sen päättymisen yhteydessä. Uudessakaupungissa on pidetty 9.3.2010 lehdistötilaisuus, jossa on kerrottu hankkeen alkaneen. Hankkeen toimijat ja yhteistyökumppanit käyttävät tiedottamisessa omia olemassa olevia kanaviaan.

Muistisairaana palvelukokonaisuuden arviointiin on kehitetty mittari, jonka avulla kuntien vanhustyön esimiehet ovat arvioineet palvelupolkua hankkeen alussa ja tulevat arvioimaan uudelleen hankkeen lopussa. Mittausten avulla voidaan havaita hankkeen vaikutukset palveluiden kehittämisessä.

Tietoa hyvistä käytännöistä on olemassa paljon saatavilla, mutta ne eivät siirry itsestään käytäntöön. Hyvien käytäntöjen jalkauttaminen edellyttää tietynlaisia osaamista, joka on tämän hankkeen myötä syntynyt seutukunnalle. Tämä inhimillinen pääoma on ratkaisevan tärkeä asia seudun kehittymiselle jatkossa. Työntekijät ja toimijat haluavat usein kehittää asioita, mutta osaamista siihen ei yleensä ole. Tämän prosessin myötä valmiudet kehittää toimintoja esim. vanhustenhuollossa ovat erinomaiset.

SELVÄ SUUNTA – VÄLINEITÄ SENIORIEN PÄIHTEIDENKÄYTÖN JA MIELENTERVEYSONGELMIEN EHKÄISYYN

Maija-Liisa Aronpää

Seniorien mielenterveys- ja päihdeongelmat jäävät helposti näkymättömiksi, vaikka ikääntyneiden mielenterveyden haavoittuvuus onkin tunnistettu. Hankkeen tarkoituksena on ennaltaehkäistä eläkkeelle jäävien ja eläkkeellä olevien päihde- ja mielenterveysongelmia sekä lisätä ikäryhmän kokonaisvaltaista hyvinvointia. Eläkkeelle siirtyviä ja eläkkeellä olevia kannustetaan pitämään huolta omasta hyvinvoinnistaan, seuraamaan omia elämäntapojaan sekä ohjaamaan omaa elämäänsä. Ennaltaehkäisyyn tehostamiseksi luodaan työmenetelmiä, joita voidaan käyttää sekä kansallisesti että kansainvälisesti. Ikääntyneiden hyvinvoinnin tukemiseksi ja elämäntapavalintojen helpottamiseksi kehitetään pienryhmätoiminnan malli sekä helppokäyttöinen oman pohdinnan apuvälineenä toimiva verkko-ohjain.

Projektin nimi: SELVÄ SUUNTA – ryhmätoiminta ja verkko-ohjain ikääntyvien apuvälineenä elämäntapavalinnoissa

Kesto: 1.1.2010–31.12.2012

Projektin tila: Käynnissä oleva projekti

Kustannukset: 91 300 €

Rahoitus:

- Sosiaali- ja terveysministeriö
- Turun ammattikorkeakoulu

Yhteistyökumppanit:

Turun ammattikorkeakoulu, Hyvinvointipalvelut: KL, erikoistoimintaterapeutti, projektityöntekijä Tiina Hautala & projektityöntekijä TtM, laillistettu ravitsemusterapeutti Johanna Kurtti

Ikääntyneiden pienryhmäyhteistyö: Birgitta Mäkinen, Auralan kansalaisopisto; Ritva Ketonen, Turun alueen elämäntapayhdistys Elokolo; Marika Siika ja Mirja Kytönen, Turun Kaupunkilähetys ry:n Senioripysäkki ja Seniorisalonkiprojekti

Asiantuntijaryhmä: Marja Niskasaari, A-klinikkasäätiön Turun Katkaisuhoidoasema; Tiina Heimo, Turun kaupungin terveyden edistämisen yksikkö; edustajat pienryhmäyhteistyön paikoista, Saara Nurmi, Auralan Setlementti

Yhteyshenkilö: VTM, sosiaalityöntekijä, projektipäällikkö Maija-Liisa Aronpää, Turun ammattikorkeakoulu, Hyvinvointipalvelut

TAUSTA JA TAVOITTEET

Uutena päihteitä liikaa käyttävänä ryhmänä on viime vuosina tullut esiin ikääntyneet, esimerkiksi eläkkeelle juuri siirtyneet henkilöt. Suurten ikäluokkien jäädessä pian eläkkeelle on vaarana, että ongelmasta tulee laajempi ja näkyvämpi. (Sulander 2009; Mäkelä, Mustonen & Huhtanen 2009.) Tilastojen mukaan alkoholin käyttö on lisääntynyt vuosina 2000–2008 erityisesti 50–69-vuotiaiden ikäryhmässä, minkä takia myös alkoholista johtuvat kuolemat ja hoitajaksot kyseisen ikäryhmän keskuudessa ovat myös lisääntyneet (Ahlström & Mäkelä 2009; Mäkelä ym. 2009).

Mielenterveyden näkökulmasta ikääntyneet nähdään haavoittuvana ryhmänä, mutta sosiaali- ja terveystalveluiden piirissä heidän ongelmansa jäävät kuitenkin helposti näkymättömiksi (Saarenheimo 2008). Ikääntyneiden ja heidän omaistensa edun mukaista olisikin, että ikääntyneillä olisi mahdollisimman varhaisessa vaiheessa mahdollisuuksia erilaisten riskitilanteiden pohdintaan ja elämänlaadun parantamiseen. Ikääntyneet tarvitsevat erityisesti elämän erilaisissa kriisikohdissa, esimerkiksi eläkkeelle jäämisen ja luopumiskokemusten yhteydessä, mahdollisuuden pohtia elämäntilannettaan ja omia valintojaan sekä niihin liittyviä riskejä.

Hankkeen tarkoituksena on ennaltaehkäistä eläkkeelle jäävien ja eläkkeellä olevien päihde- ja mielenterveysongelmia sekä lisätä ikäryhmän kokonaisvaltaista hyvinvointia. Hankkeessa keskitytään erityisesti erilaisiin elämäntilanteisiin ja -tapoihin liittyvien riskien tunnistamiseen ja vähentämiseen. Ikääntyneet itse toimivat oman ja ikätovereidensa elämän voimavarojen ja riskien asiantuntijoina. Eläkkeelle siirtyviä ja eläkkeellä olevia motivoidaan aktiivisesti pitämään huolta omasta hyvinvoinnistaan, seuraamaan omia elämäntapojaan sekä ohjaamaan omaa elämäänsä. Hankkeen avulla tieto omiin elämäntilanteisiin liittyvistä riskeistä leviää tehokkaasti. Ennaltaehkäisyä tehostamiseksi luodaan uusia työmenetelmiä, jotka voidaan ottaa käyttöön sekä kansallisesti että kansainvälisesti.

Hankkeessa kehitetään ikääntyneiden hyvinvoinnin tukemiseksi ja elämäntapavalintojen helpottamiseksi pienryhmätoiminnan malli sekä rakennetaan ja pilotoidaan helppokäyttöinen oman pohdinnan apuvälineenä toimiva verkkotyökirja. Yhdistyksissä toimivien pienryhmien tarkoitus on elämäntapavalintojen pohdinnan tukeminen vertaisryhmän avulla. Vertaisryhmissä työstitään ikääntyneiden itsensä hankkeessa keskeisiksi nostamia teemoja, niitä asioita, joita heidän mielestään on tärkeä pohtia terveyden edistämisen näkökulmasta. Verkkotyökirja sisältää näitä samoja teemoja. Sitä voidaan jatkossa käyttää oman pohdinnan apuna joko itsenäisesti tai ryhmässä ja nostaa sieltä esille niitä teemoja, jotka sopivat kulloiseenkin omaan tarpeeseen.

Projektityöntekijöiden tukena toimii sekä asiantuntijatyöryhmä että ohjausryhmä, joihin on kutsuttu mukaan ikääntyneiden terveyteen, hyvinvointiin ja päihteiden käyttöön perehtyneitä henkilöitä. Lisäksi Turun ammattikorkeakoulusta on ko. ryhmissä mukana päihdetyön, vanhustyön, mielenterveyshuollon, ravitsemuksen ja ryhmätyön asiantuntijoita sosiaalialan, toimintaterapian, fysioterapian ja hoitotyön näkökulmista. Hanke toteutetaan ikääntyneiden, elämäntapa- ja vanhustyöhön keskittyvien yhdistysten sekä asiantuntijoiden laajalla yhteistyöllä. Verkkotyökirjan sisältöjä tuotetaan yhteistoiminnallisesti eri osapuolten kesken siten, että ikääntyneet itse nostavat esille tärkeiksi katsomiinsa teemoja. Asiantuntijaryhmä ja projektityöntekijät tuovat asiantuntemustaan sisältöalueisiin ja pohtivat, millä menetelmillä ja välineillä pienryhmissä tapahtuvaa pohdintaa voitaisiin tukea.

HANKKEEN TOTEUTUS

Hanke on lähtenyt käyntiin vuoden 2010 alussa. Ammattikorkeakoulun kumppaneina on kolme yhdistystä, jotka ovat avainasemassa verkkotyökirjan ja pienryhmätoiminnan sisältöteemojen rakentamisessa. Ikääntyneiden ryhmät koostuvat Elämäntapayhdistyksen Elokolossa, Turun Kaupunkilähteyksen Seniorialongissa ja Auralan setlementin senioritoiminnassa. Jokaisessa yhdistyksessä vapaaehtoiset ikääntyneet kokoontuvat pienryhmiin kahdeksan kertaa vuoden 2010 aikana. Pienryhmiä ohjaavat projektityöntekijät, ja heidän apunaan ovat yhdistysten omat työntekijät. Pienryhmissä kokeillaan erilaisia lähestymistapoja ja menetelmiä sisältöteemojen ideoimiseksi ja työstimiseksi keskusteluin ja toiminnallisilla menetelmin. Ryhmien tuottamat sisältöteemat tuodaan ryhmistä isomman moniammatillisen asiantuntijaryhmän käsiteltäväksi ja pohdittavaksi.

Loppuvuodesta 2010 hankkeen tuotoksena on alustava pienryhmätoiminnan malli sekä alustava versio verkkotyökirjasta. Vuosina 2011 ja 2012 mallia ja työkirjaa pilotoidaan ja kehitetään edelleen uusissa, erilaisissa yhdistyksissä. Mukaan kokeiluun ja kehitystyöhön voivat tulla ikääntyneiden lisäksi esimerkiksi työttömät ja maahanmuuttajat, joilla elämänmuutoksen mukana on myös tarve tarkastella omaa hyvinvointia ja sen riskejä.

Tietoa projektista ja sen tuloksista levitetään kirjoittamalla artikkeleja ammatilehtiin sekä esittelemällä asiaa esimerkiksi Mielenterveysmessuilla ja Päihdepäivillä. Lisäksi järjestetään seminaareja, joihin voivat osallistua kaikki projektiin osallistuneet yhdistykset sekä ryhmiin osallistuneet ikääntyneet. Seminaareissa arvioidaan vuoden työn tuloksia sekä käsitellään ikääntyneiden hyvinvointiin liittyviä teemoja.

HANKKEEN VAIKUTTAVUUS

Hankkeessa tuetaan ikääntyneiden osallisuutta ja uskotaan heidän omiin voimavaroihinsa. Ikääntyneiden elämäntapavalintojen tueksi luodaan vertaistukseen perustuva ryhmätyömalli ja myös yksin käytettävä työkirja, joita erilaiset yhdistykset ja julkinen sosiaali- ja terveydenhuolto voivat tarjota asiakkaidensa käyttöön. Menetelmien avulla voidaan ennaltaehkäistä mielenterveys- ja päihdeongelmia sekä lisätä tietoa hyvinvointiin vaikuttavista riskeistä.

LÄHTEET

Ahlström, S. & Mäkelä, P. 2009. Alkoholit ja iäkkäät Suomessa. *Yhteiskuntapolitiikka* 74:6, 674–678.

Mäkelä, P.; Mustonen, H. & Huhtanen, P. 2009. Suomalaisten alkoholinkäyttötapojen muutokset 2000-luvun alussa. *Yhteiskuntapolitiikka* 74: 3, 268–289.

Saarenheimo, M. 2008. Tavoitteena mielen muutos. *Vanhustyö* 2, 2008, 10–12.

Sulander, T. 2009. Alkoholit maistuu yhä useammalle ikääntyneelle ihmiselle. *Gerontologia* 3/2009, 157–162.

IKÄÄNTYNEET MENTOROIMAAN KOULUPUDOKKAITA

Hanna Sirén

HEAR ME -projekti on ajankohtainen monella tapaa. Siinä halutaan aktivoida suurten ikäluokkien edustajia mukaan sukupolvirajat ylittävään vapaaehtoistyöhön. Heitä koulutetaan mentoreiksi antamaan tukea ja läsnäoloa nuorille, joilla on haasteita toisen asteen koulutuksesta valmistumisessa. Nuorten koulutuksen keskeyttäjien määrä on nousussa, ja nuorilla on yhä enenevässä määrin vaikeuksia selvitä jokapäiväisestä elämästä. Heillä ei aina ole siihen tarvittavaa tukea, ja murrosikä asettaa omat haasteensa. Esimerkiksi suomalaisista pojista 20 % ja tytöistä 10 % ei 25 ikävuoteen mennessä suorita mitään peruskoulun jälkeistä tutkintoa. Tanskalainen VIA University College koordinoi HEAR ME -projektiä, jossa koulutetaan eläkeläisiä kohtaamaan nuoria omana itsenään, kuuntelemaan, ohjaamaan oikeaan suuntaan ja samalla myös itse oppimaan nuorilta. Projekti haastaa osallistujat kohtaamaan omat ikäkäsityksensä ja murtamaan toiseen sukupolveen liittyviä asenteita.

Projektin nimi: HEAR ME – Highly EducaTered Retirees Mentoring Early school leavers

Kesto: 1.1.2010–31.12.2011

Projektin tila: käynnissä oleva projekti

Kustannukset: 330 000 €

Rahoitus: Lifelong Learning Programme 2007–2013, Grundtvig-alaohjelmasta

Yhteistyökumppanit:

- Koordinaattorina VIA University College Århus, Danmark
- Turun ammattikorkeakoulu
- Auralan Setlementti
- Turun ammatti-instituutin sosiaali- ja terveysala
- University of East London, United Kingdom
- Royalblocks, United Kingdom
- University of Valencia, Spain
- University of Applied Sciences Utrecht, Holland

Yhteyshenkilö: KM, yo-merkonomi, päätoiminen tuntiopettaja, projektipäällikkö Hanna Sirén, Turun ammattikorkeakoulu, Hyvinvointipalvelut

TAUSTAA

Väestön ikääntyminen ja eläkkeelle jääminen kiihtyy lähivuosina Suomessa, kun sotien jälkeiset suuret ikäluokat siirtyvät pois työelämästä. Tilanne on sama koko Euroopassa, ja huoltosuhteen muutoksen takia siitä on tullut ehkä akuutein sosioekonominen haaste monille eurooppalaisille valtioille. Eläkkeelle siirtymisestä huolimatta monilla ikääntyneillä on paljon osaamista ja halua tehdä oma osansa yhteiskunnassa tai lähiyhteisössä. Samalla ikääntyneillä saattaa kuitenkin olla tunne siitä, ettei ole oikein paikkaa tai tilaa, missä osaamista voisi hyödyntää yhteiseksi hyväksi. Tilanne on usein myös sellainen, että aikuisille vapaaehtoistyöntekijöille tarjotaan tehtäviä, jotka liittyvät ikääntyneiden fyysisen tai psyykkisen toimintakyvyn ylläpitoon (esim. liikuntaystävällisyystoiminta). On monia eläkeläisiä, jotka haluaisivat olla tekemisissä muiden ikäryhmien kanssa ja tehdä jotain muuta kuin olla liikuntaystävällinen ikääntyneelle. Ongelmana voi joissakin tilanteissa olla myös se, ettei eläkeläisille ole annettu käytännön koulutusta ennen vapaaehtoistyöhön ryhtymistä. Euroopan Unionin yksi tavoite onkin saada täydennyskoulutus osaksi ikääntyneiden elinikäistä oppimista. Nämä ovat niitä haasteita, joihin HEAR ME -hanke osaltaan pyrkii vastaamaan.

Toinen akuutti ja Euroopan tasolla yhteinen ongelma on nuorten koulun keskeyttäminen. Eurooppalaisista nuorista aikuisista jopa 17 % ei ole saanut valmiiksi toisen asteen koulutusta. Tästä syystä heillä ei myöskään ole pätevyyttä saada hyvää työpaikkaa. Erityisesti taloudellisen taantuman aikana nuorisotyöttömyys kasvaa. Vuonna 2005 12 % Suomen 15–24-vuotiaista nuorista ei ollut koulutuksessa eikä työelämässä. Koulupudokkaiden suuri määrä vaikuttaa sekä taloudellisesti että sosiaalisesti merkittävästi heihin yksilöinä ja samalla koko yhteiskuntaan. Suurimpia syitä koulun keskeyttämiseen ovat seuraavat:

- Koulutussysteemi ei pysty taipumaan eikä siten myöskään vastaamaan nuorten erityistarpeisiin riittävässä määrin.
- Nuorilta puuttuu tukiverkkoja ja sosiaalisia taitoja.
- Kotona ei esim. arvosteta kouluttautumista (sosioekonominen tausta).

Koulupudokkaat eivät välttämättä ole yhtenäinen ryhmä. Esimerkkejä ammatillisen koulutuksen keskeyttämiseen johtaneista syistä ovat väärä alavalinta, puutteelliset oppimisvalmiudet sekä elämänhallinnan taidot. Syrjäytymisvaarassa olevat nuoret ajautuvat helposti myös epäonnistumisen kierteeseen, jos-

sa toistuvat negatiiviset kokemukset. Nämä negatiiviset kokemukset saattavat vaikuttaa siihen, että nuori ei edes yritä parastaan. Tämän hankkeen lähtökohdiana on rakentaa nuoren ja ikääntyneen välillä sellainen luottamuksellinen mentorointisuhde, jossa nuoren omia voimavaroja, vahvuuksia ja motivaatiota voitaisiin tukea mahdollisimman hyvin. Ennen kuin nuori voi motivoitua mistään, hänen on uskottava itseensä ja muutoksen mahdollisuuteen. Tässä muutostyössä ikääntynyt mentori voi elämäkokemuksellaan auttaa ja tukea nuorta.

TAVOITTEET

HEAR ME -hankkeen tavoitteena on

- vahvistaa eläkeläisten elinikäistä oppimista antamalla heille pätevyysvapaachtoiseen mentorointiin. Eläkeläisiä tuetaan saavuttamaan tarkoituksenmukainen ja aktiivinen elämä sekä sopeutumaan muuttuvaan yhteiskuntaan pysymällä ajan hermolla.
- pätevoittää eläkeläiset antamaan oma panoksensa ja tukensa koulupudokkaille jakamalla omaa elämäkokemustaan ja motivoimaan heitä pysymään tai palaamaan opiskelujen pariin.
- edistää sukupolvien välistä solidaarisuutta ja oppimista sekä sen kautta luoda tiiviimpää yhteisöä.
- vaihtaa tietoa, teorioita ja hyviä käytäntöjä korkeakoulujen välillä eläkeläisten kouluttamisessa.

TOTEUTUS

Tällä hetkellä viimeistellään tutkimusta, jonka tarkoituksena oli selvittää nuorten koulupudokkaiden määrää ja heille tarjottuja palveluja, eläkeläisten mahdollisuuksia kouluttautumiseen ja elinikäiseen oppimiseen sekä mentoroinnin ja sukupolvien välisen yhteistoiminnan laajuutta partnerimaissa. Tutkimuksessa kartoitetaan myös erilaisten hyvinvointivaltioiden tekemiä linjauksia ikääntyneiden ja nuorten suhteen sekä selvitetään aihepiiriin liittyviä käynnissä olevia projekteja. Tarkoituksena on selvittää, mitä palveluja tarjotaan kohderyhmille, mitkä asiat valtioissa hoidetaan hyvin ja missä asioissa olisi vielä parantamisen varaa.

Hankkeessa rekrytoidaan eläkeläisiä mentoreiksi nuorille. Yhteistyössä Auralan Setlementin kanssa järjestetään kevään ja syksyn 2010 aikana vapaaehtoisille mentoreille kurssi, jonka kesto on noin 50 tuntia. Kurssilla käydään läpi nuorten elämään liittyviä teemoja, vapaaehtoisuutta ja velvollisuuksia, hyvän vuorovaikutuksen rakentamista, monikulttuurisuutta sekä aidosti läsnä olemista. Tarkoituksena ei ole tehdä ikääntyneistä ammatillisia auttajia, vaan enemmänkin rinnalla kulkijoita, kuuntelijoita ja tarvittaessa elämän karikoista eteenpäin auttajia.

Turun ammatti-instituutin sosiaali- ja terveystieteiden kautta rekrytoidaan syksyllä 2010 nuoria, jotka ovat valmiita ryhtymään mentorointisuhteeseen eläkeikäisen kanssa ikäerosta huolimatta. Hankkeen alkumetreillä on vaikea arvailla, minkälaisia haasteita projekti tuo tullessaan. Ikäero sukupolvien välillä ja mentori-mentoritettava-suhteet ovat mitä todennäköisimmin paikoitellen haastavia. Tavoitteena onkin toteuttaa projekti niin, että molemmat osapuolet pääsevät opettamaan ja oppimaan toisiltaan. Nuoret voivat esimerkiksi opettaa ikääntyneitä käyttämään tietokonetta, ikääntyneet taas osaavat ehkä suhteuttaa eteen tulevat haasteet oikeisiin mittasuhteisiin ja tuntevat omat rajansa. Nuoret elävät impulsiivisesti, ja tunteet saattavat vaihdella ääriä välillä toiseen. Tärkeää molemmille kohderyhmille on ymmärtää se, että yhdessäolo voi ikäerosta huolimatta olla mukavaa ja rakentavaa. Tämä on myös omiaan vähentämään sukupolvien välisiä ennakkoluuloja.

Ikääntyneiden kurssista pyritään luomaan Euroopan komission Grundtvig-kurssi, joka jäisi elämään hankkeen jälkeenkin. Hankkeen aikana kurssimateriaali tullaan kokoamaan yhdeksi oppaaksi. Samalla kerätään tietoa ja ohjeistusta tulevien Grundtvig-kurssien järjestäjien tueksi. Mahdollisesti kurssi tulee jäämään myös osaksi Turun ammattikorkeakoulun täydennyskoulutusta.

TULOKSET JA TUOTOKSET

- Mentoriin koulutuspaketti
- Kurssi potentiaalisille mentorikoulutuksen järjestäjille
- Pedagogista materiaalia mentorikurssille (viidellä kielellä: suomeksi, tanskaksi, englanniksi, espanjaksi ja hollanniksi)
- Pedagogista materiaalia kurssin tarjoajille (viidellä kielellä)
- Kansio, jossa esitellään koko projekti (englanniksi)
- Projektin nettisivut, joilta löytyy tietoa projektista, ladattava kansio ja esitteet

VAIKUTUKSET

Mentorikursilla koulutetaan liikkuvia ja voimavaraisesti vahvoja ikääntyneitä (yli 55-vuotiaita), jotka haluavat antaa omaa panostaan yhteiskunnan ja yhteisön hyväksi huolimatta siitä, ettei heillä ole ennen mentorikursseille osallistumista pätevyyttä siihen. He oppivat toimimaan mentoreina tarjoten apua ja neuvoja erityistä tukea tarvitseville nuorille (15–25-vuotiaille). Näillä nuorilla saattaa olla sellaiset tukiverkostot, jotka eivät tue heitä riittävästi saavuttamaan omia koulutuksellisia tavoitteitaan. Ikääntyneet mentorit, jotka omaavat sosiaalista pääomaa, auttavat nuoria keskittymään omiin sosiaalisiin ja ammatillisiin taitoihinsa, ja he tukevat nuoria pysymään koulussa tai palaamaan sinne. Lopputuloksena nuoret eläkeläiset pysyvät aktiivisina, tekevät oman osansa yhteisössä ja kokevat merkitystä elämässään.

Lisäksi kurssi potentiaalisille mentorikurssin järjestäjille vastaa ikääntyneiden koulutukselliseen haasteeseen, sillä siinä vaihdetaan korkeakoulujen välillä tietoja, taitoja ja hyviä käytäntöjä seniorikansalaisten vapaaehtoistyöhön ja täydennyskoulutukseen liittyen. Hankkeella lienee kuitenkin suurin vaikutus mentoroinnin molempiin osapuoliin, sekä nuoriin mentoroitaviin että ikääntyneisiin mentoreihin.

Hankkeen tuloksista viestitään HEAR ME -hankkeen nettisivuilla ja kansallisesti projektiryhmän välityksellä. Hankkeesta viestitään ulospäin erityisen paljon siinä vaiheessa, kun olemme käynnistämässä kurssia potentiaalisille mentorikoulutuksen järjestäjille. Hankkeen tuloksia levitetään koko toiminnan ajan olemassa olevien verkostojen ja hankkeiden kautta sekä kansallisesti että kansainvälisesti. HEAR ME -hankkeessa tehdään myös yhteistyötä Turun ammatikorkeakoulun eri koulutusohjelmien kanssa, joten tieto leviää sekä opettajien että opiskelijoiden kautta laajemmalle. Hankkeesta julkaistaan pdf-muodossa loppuraportti, joka on saatavilla hankkeen nettisivuilla.

LÄHTEET

Juusela, T.; Lillia, T. & Rinne, J. 2000. Mentoroinnin monet kasvot. Jyväskylä: Yrityskirjat Oy.

Leskelä J. 2005. Mentorointi aikuisopiskelijan ammatillisen kehittymisen tukena. Acta Universitatis Tamperensis 1090. Tampere: Tampere University Press.

HYVINVOINTIPALVELUJEN
AMMATILLINEN
KEHITTÄMINEN

HYRRÄ – HYVINVOINTIYRITTÄJYYDEN JA ESTEETTÖMÄN ASUMISEN INFORMAATIOKESKUKSEN KEHITTÄMINEN

Annele Keskisarja & Kaija Virjonen

HYRRÄ-hankkeen tavoitteena on hyvinvointiyritysten verkostoiminen ja liiketoimintaosaamisen kehittäminen. Pienet yritykset eivät jatkossa yksin menesty kilpailussa, jossa ostajina ovat aiempaa suuremmat yksiköt. Hankkeen johtavat periaatteet ovat asiakaslähtöisyys, prosessimaisuus, sosiokonstruktivismi ja tulevaisuusajattelu. HYRRÄ-hankkeessa on muodostettu mukaan tulleista yrityksistä seuraavat verkostot: ikääntyvien palvelut, varhaiskasvatuspalvelut, ammatilliset perhekodit ja lastensuojelu.

Haastattelujen pohjalta on tehty eri verkostojen tarpeiden analyysi ja koonti, suunniteltu kehittämishjelmat ja käynnistetty ne. Kehittämishjelmat ovat: liiketoimintaosaamisen kehittäminen, markkinointi- ja tuotteistamisosaamisen kehittäminen, verkostoitumiseen liittyvä osaaminen ja oman hyvinvoinnin eli jaksamisen edistämisen osaaminen.

Projektin nimi: HYRRÄ, Hyvinvointiyrittäjyyden ja esteettömän asumisen informaatiokeskuksen kehittäminen Turun seudulla

Hanke jakautuu kahteen osaan: 1A Kunnonkotiin ja 1B Hyvinvointialan yrityksiin. Tässä tarkastelun kohteena ovat Hyvinvointialan yritykset (Osio 1B).

Hyrrä-osahanke on Lehti-hankkeen osahanke. Lehti-hankkeen tavoitteena on hyvinvointialan liiketoiminnan kehittäminen ja uusien yhteistyömallien synnyttäminen julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyönä. Lehti-hanketta koordinoi Lahden Alueen Kehittämisyhtiö Oy.

Kesto: 1.10.2008–31.12.2011

Projektin tila: käynnissä oleva projekti

Kustannukset: 391 666 €

Rahoitus:

- EAKR
- Turun seudun kehittämiskeskus
- 24 hyvinvointialan yritystä
- Turun ammattikorkeakoulu

Yhteistyökumppanit: 24 hyvinvointialan yritystä

Yhteyshenkilö: projektipäällikkö, VTM Annele Keskisarja, Turun ammattikorkeakoulu, Hyvinvointipalvelut

Abstraktin toinen kirjoittaja: TtM, hanketyöntekijä Kaija Virjonen, Turun ammattikorkeakoulu, Hyvinvointipalvelut.

TAUSTA JA TAVOITTEET

HYRRÄ-hankkeen tavoitteena on hyvinvointiyritysten verkostoiminen ja liiketoimintaosaamisen kehittäminen. Yleisin toimiala Varsinais-Suomen yksityisissä sosiaalipalveluissa ovat palvelutalot ja ryhmäkodit (n. 35 % toimintayksiköistä). Lasten päivähoitopalvelujen tarjoajia on toiseksi eniten, ja lasten ja nuorten laitos- ja perhehoitopalvelut ovat kolmanneksi yleisin päätoimiala. Turun seutukunnassa yksityisen sosiaalipalvelutuotannon kehitys on ollut kasvuuntaista ja palveluja löytyy kattavasti monelta alalta (Vuorio 2007, 22, 25). Terapiapalvelut ovat Varsinais-Suomessa hyvin monipuolinen ja monikasvoinen palvelutuotannon ala, jossa kuluttajille on tarjolla eritasoisia palveluja.

Yritysten kasvaessa niiden tarve käyttää liiketoiminnan kehittämiseen liittyviä neuvontapalveluja kasvaa. Mm. Turun seudun yrityspalvelukeskus Potkurissa on havaittu tämä tarve.

Yritykset ovat entistä enemmän verkostoituneita. Verkostoituminen ja ydinosaamiseen keskittyminen ovat tavallaan saman kolikon kaksi puolta. Yritysten strateginen tavoite on keskittyä siihen toimintaan, jonka se parhaiten osaa, ja hankkia muut tarvittavat toiminnot ja palvelut ulkoiselta toimittajalta, eli yritykset niin sanotusti ulkoistavat toimintojaan. Yritykset katsovat pärjäävänsä kiristyvässä kilpailussa parhaiten, kun ne eivät käytä resurssejaan itselleen vähemmän tärkeisiin toimintoihin vaan keskittyvät siihen toimintaan, joka luo yritykselle eniten arvoa. (Kaskela 2005.)

Yritykset verkostoituvat myös kilpailijoidensa kesken, koska ne hyötyvät esimerkiksi yhteisistä toimittajista. Verkostojen laajentuessa lisääntyvät asiakas- ja toimitussuhteiden määrät. Sähköisen kaupankäynnin ja sähköisen liiketoiminnan rinnalle onkin muodostunut laajempikäsitteinen termi verkostotalous, joka kuvastaa monien yritysten toimintaa verkostoissa. Monimutkaistuvassa verkostossa toimiminen vaatii toimivaa informaatiokanavaa, jotta ulkoistamisen mahdollistamat hyödyt ja kustannussäästöt toteutuisivat eivätkä kaatuisi yritysten väliseen heikkoon informaationvälitykseen. (Kaskela 2005.)

Verkostojen merkitys kasvaa myös hyvinvointipalveluyritysten kohdalla, koska pienet yritykset eivät jatkossa yksin menesty kilpailussa, jossa ostajina ovat aiempaa suuremmat yksiköt. Yksityisten yritysten menestystekijöitä ovat jatkossakin joustavuus, kustannustietoisuus, palvelualttius, asiakaslähtöisyys ja panostaminen laatutyöhön, eli laadukas erikoistuminen. (Kettunen 2009, 9.)

Hyrrä-osahanke kuuluu Lehti-hankekokonaisuuteen, joka tähtää hyvinvointialan liiketoiminnan kehittämiseen ja uusien yhteistyömallien synnyttämiseen yksityisen ja julkisen sekä kolmannen sektorin yhteistyönä. Hanketta koordinoi Lahden Alueen Kehittämissyhtiö Oy.

TOTEUTUS

HYRRÄ-hankkeessa johtavat periaatteet ovat asiakaslähtöisyys, prosessimaisuus, sosiokonstruktivismi ja tulevaisuusajattelu. Yrityksen toiminnan kannattavuuden takaa parhaiten asiakaslähtöinen ajattelutapa. Tutkimuksissa on tuotu esille, että se on suuri haaste toimiville yrityksille. Asiakaslähtöisyys on lähestymistapa, jossa palvelu tai tuote pyritään tekemään mahdollisimman hyvin asiakkaiden tarpeita vastaavaksi. Konstruktivismissa tärkeää ovat aikaisemmat tiedot ja niiden käyttö kaiken lähtökohdana sekä tiedon oppimisen ja käytön kytkeminen toisiinsa. Tulevaisuusajattelussa tavoitteena on tunnistaa ja arvioida valitun alueen tulevaisuuden kannalta keskeiset ilmiöt, megatrendit, uhkat ja positiiviset mahdollisuudet sekä hahmottaa kehittämisen painopisteet reagoitua varten.

HYRRÄ-hankkeessa on lähdetty liikkeelle muodostamalla mukaan tulleista yrityksistä seuraavat verkostot:

- ikääntyvien palvelut
- varhaiskasvatuspalvelut
- ammatilliset perhekodit
- lastensuojelu.

Ikääntyvien palvelujen verkostossa mukana on palvelutaloja ja yksi mahdollisesti yritystoimintaa käynnistävä henkilö. Palvelutalojen yhteenlaskettu asiakasmäärä on yli 300. Varhaiskasvatuspalvelut-verkostossa on mukana neljä yrittäjää ja heidän 16 yksityistä päiväkotiaan. Ammatillisia perhekoteja on mukana viisi ja lastensuojelualan yrityksiä myös viisi.

Hyvinvointialan eri alojen, yrittäjien ja koko hyvinvointialan kehittämistarpeita on kartoitettu haastattelemalla mukaan tulevia yrityksiä sekä olemassa olevien selvitysten, mm. klusterianalyysien, avulla. Haastattelujen pohjalta on tehty eri verkostojen tarpeiden analyysi ja koonti, suunniteltu kehittämissuunnitelmat ja käynnistetty ne.

Kehittämissuunnitelmat ovat:

- a) Liiketoimintaosaamisen kehittäminen
- b) Markkinointi- ja tuotteistamisosaamisen kehittäminen
- c) Verkostoitumiseen liittyvä osaaminen
- d) Oman hyvinvoinnin eli jaksamisen edistämisen osaaminen

Hankkeen aikana tarve tiiviimpiin verkostoihin ja mahdollisesti organisoituihin verkostoihin on tullut selvästi esille. Tiiviimmillä verkostoilla haetaan mm. keskitettyjä hankintasopimuksia ja logistiikkaa: tavaraostot ja alihankinnat, keskitettyjä hallintopalveluja ja liikkeenjohdon ohjausjärjestelmiä, suuruuden tuomia edullisimpia rahoituskuluja, keskitettyjä markkinointi- ja tarjouslaskentajärjestelmiä, edullisempia vuokrasopimuksia, keskitettyjä koulutushankintoja, rekrytointietuja ja tarkemmin kohdistettuja henkilöstömenoja.

Tiiviimmät verkostot edellyttävät sen miettimistä, mikä olisi verkoston organisoitumismuoto ja kuka toimisi sen vetäjänä. Tiiviimmille verkostoille rakennetaan sen jälkeen liiketoimintasuunnitelma, budjetit ja vahvat brändit.

VAIKUTTAVUUS

Kuntien ostotoiminnan kannalta on merkittävää, että ne voivat keskittyä isompien kokonaisuuksien ostamiseen, mikä mahdollistuu yritysten verkostoitumisen kautta. Kilpailutus ja hankinnat ulkopuolisilta teettävät työtä, jota on mahdollisuus vähentää merkittävästi yritysten verkostoitumisen kautta, koska ostajana kunnan ei tarvitse neuvotella niin monen toimijan kanssa. Verkosto takaa myös siinä mukana olevien yritysten laadun, koska hyvä mielikuva verkostosta on verkoston muiden toimijoiden kannalta elintärkeää. Verkoston jäsenet siis itse valvovat toistensa laatua, joten tältäkin osalta kunnan huoli ostajana palveluiden laadusta vähenee.

Kuten TEM:n toimialaraportissa todetaan, on keskittymistä ja yritysostoja ollut havaittavissa myös sosiaalialalla (Kettunen 2009, 55). Hyvinvointialan yrittäjien yhtenä selviämiskeinona tässä tilanteessa on verkostoitua keskenään. On todennäköistä, että verkostoitumisen myötä hankkeessa mukana olevat yritykset hyötyvät suurtuotannon eduista, mikä parantaa heidän kannattavuuttaan ja asemaansa nykyisillä markkinoilla.

Kansalaisten kannalta on tärkeää, että hyvinvointipalveluissa säilyy valinnanvapaus, ts. etteivät markkinat ajaudu oligopolitilanteeseen, jossa muutamalla harvalla isolla yrityksellä on vallitseva asema markkinoilla. Verkostoitumalla ja erikoistumalla pienet yritykset pysyvät mukana yhtenä erilaisena vaihtoehtoisena palvelujen tarjoajana.

LÄHTEET

Kaskela, L. 2005. TIEKE Tietoyhteiskunnan kehittämiskeskus ry, 23.6.2005.

Kettunen, R. 2009. Toimialaraportti 12/2009, Sosiaalipalvelut, Työ- ja elinkeinoministeriö.

Vuorio, E. 2007, Yksityiset sosiaali- ja terveystalvelujen tuottajat Varsinais-Suomessa, hyvinvointiklusterin esiselvitys, Turun ammattikorkeakoulun raportteja 59. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.

LAATUA EUROOPPALAISEEN VARHAISKASVATUKSEN TÄYDENNYSKOULUTUKSEEN – DAY CARE TRAINING

Terttu Parkkinen & Outi Rantala

Day Care Training -projektissa luotiin kansainvälinen varhaiskasvatuksen yhteistyöverkosto sekä sähköinen työkalu täydennyskoulutustarpeen määrittelyyn. Sähköisen työvälineen avulla voidaan selvittää henkilöstön täydennyskoulutustarpeita ja kohdentaa varhaiskasvatuksen täydennyskoulutusta entistä paremmin työntekijöiden tarpeita vastaavaksi. Projektiin osallistuneissa EU-maissa etenkin lasten leikkeihin ja niiden ohjaamiseen sekä vanhempien kanssa tehtävään yhteistyöhön kaivataan täydennyskoulutusta. Työssäjaksaminen, yhteistyö ongelmaisten perheiden kanssa ja mielenterveysongelmien kohtaaminen ovat tulevaisuuden haasteita eurooppalaisessa varhaiskasvatuksessa.

Projektin nimi:

Leonardo da Vinci -projekti (LLP-LdV-TOI-07-FI-160815) ”Transfer of innovations for training need analysis to increase quality of further vocational training in the field of children’s day care and early education”, eli lyhennettynä Day Care Training (DCT-projekti)

Kesto: 1.11.2007–31.12.2009

Projektin tila: päättynyt projekti

Kustannukset: 211 447 €

Rahoitus: Life Long Learning -Leonardo da Vinci

Yhteyshenkilö: FM, lehtori Terttu Parkkinen, Turun ammattikorkeakoulu, Hyvinvointipalvelut KM, sosiaalialan ohjaaja, päätoiminen tuntiopettaja Outi Rantala, Turun ammattikorkeakoulu, Hyvinvointipalvelut

Yhteistyökumppanit:

- Printel Oy, Suomi
- Turun ammattikorkeakoulu, Suomi
- Berufsförderungsinstitut Steiermark, Itävalta
- Tempo Training & Consulting, Tšekki
- Tallinn Pedagogical Collega, Viro
- Kolping Training Institution Württemberg, Saksa
- Hellenic Regional Development, Kreikka
- Childhood Pedagogical Centre “Vaikyste”, Liettua
- Gh. Asachi” Technical University Iasi, Romania
- WSINF – Wyzsza Szkola Informatyki, Puola.

PROJEKTIN TAUSTA JA TAVOITTEET

Leonardo da Vinci -projekti (LLP-LdV-TOI-07-FI-160815) ”Transfer of innovations for training need analysis to increase quality of further vocational training in the field of children’s day care and early education”, eli lyhennettynä Day Care Training (DCT-projekti), toteutettiin vuosina 2008–2009. Projektin lähtökohtana oli parantaa varhaiskasvatuksen täydennyskoulutuksen laatua vastaamaan paremmin työelämän tarpeita ja etsiä osaamisalueita, joita työssä tarvitaan. Keskeisiä kysymyksiä olivat, miten varhaiskasvatuksen täydennyskoulutustarjonta kohtaa päivähoidon arjen työntekijät, miten kentällä koetaan täydennyskoulutuksen palvelevan käytäntöä tänä päivänä ja miten kentän ääntä kuunnellaan silloin, kun koulutuksia suunnitellaan ja toteutetaan.

Projektin tavoitteena oli kehittää sähköinen työkalu täydennyskoulutustarpeen määrittelyyn koulutusta antavien organisaatioiden ja päivähoidon kentän välille. Lisäksi haluttiin kehittää varhaiskasvatuksen kansainvälistä verkostoitumista.

Mukana oli yhdeksän Euroopan maata ja kymmenen partneria:

- Printel Oy, Suomi (koordinaattori)
- Turun ammattikorkeakoulu, Suomi
- Berufsförderungsinstitut Steiermark, Itävalta
- Tempo Training & Consulting, Tšekki
- Tallinn Pedagogical Collega, Viro
- Kolping Training Institution Württemberg, Saksa
- Hellenic Regional Development, Kreikka
- Childhood Pedagogical Centre “Vaikyste”, Liettua
- Gh. Asachi” Technical University Iasi, Romania
- WSINF – Wyzsza Szkola Informatyki, Puola.

Koordinaattorina toimi Printel Oy, ja Turun ammattikorkeakoulusta projektissa työskentelivät lehtori Terttu Parkkinen ja päätoiminen tuntiopettaja Outi Rantala Hyvinvointipalvelut-tulosalueelta.

PROJEKTIN TOTEUTUS

Projekti aloitettiin työstämällä projektiryhmässä kyselylomake päivähoidon työntekijöille täydennyskoulutustarpeista. Lomakkeessa oli sekä strukturoituja vastausvaihtoehtoja että avoimia vastauksia. Lomakkeessa kysyttiin myös

kokemuksia saadusta koulutuksesta ja siitä, miten täydennyskoulutustarpeet määritellään päivähoitossa. Lomakkeen kehittelyn ja testauksen jälkeen kysely käännettiin englannista yhdeksälle eri kielelle ja toteutettiin web-pohjaisena kyselynä.

Kyselyyn vastasi 1355 päivähoidon ammattilaista eri maista seuraavasti:

- Suomi: 326 vastaajaa
- Saksa: 56 vastaajaa
- Kreikka: 26 vastaajaa
- Itävalta: 105 vastaajaa
- Puola: 289 vastaajaa
- Viro: 183 vastaajaa
- Liettua: 69 vastaajaa
- Tšekki: 89 vastaajaa
- Romania: 212 vastaajaa.

Kyselyn strukturoitujen vastauksien analysoinnissa käytettiin kvantitatiivisia menetelmiä, ja avoimia vastauksia luokiteltiin kvalitatiivisesti. Eri maitten tuloksia oli vaikea vertailla tilastollisesti luotettavasti, koska vastauksia oli erilaiset määrät eri maista, ja siksi analysoinnit tehtiin pääsääntöisesti maakohteisesti. Tuloksista kirjoitettiin sekä tieteellisiä että ammatillisia artikkeleita ja pidettiin esitelmiä kansainvälisissä konferensseissa, ks. julkaisuluettelo artikkelin lopussa. Projektin päätavoite ei ollut tutkimuksen tekemisessä eikä tilastollisissa vertailuissa, vaan työmenetelmän kehittämisen täydennyskoulutuksen tarpeiden kartoittamiseen.

Saadun tiedon perusteella kehitettiin toinen lomake, jonka avulla voidaan analysoida varhaiskasvatuksen osaamistarpeita. Lomake palvelee yksittäistä työntekijää, työyhteisöä, työnantajaa sekä täydennyskoulutusta antavia yksiköitä, ja sitä voi käyttää sekä sähköisenä että paperiversiona. Menetelmän käyttöä varten tehtiin myös käsikirja.

Verkostoituminen oli yksi projektin tavoitteista. Hankeconsortio kokeili erilaisia vuorovaikutusvälineitä ja erilaista yhteydenpitoa perinteisen neljän partnerikokouksen lisäksi. Partnerikokoukset pidettiin Virossa, Suomessa, Romaniassa ja Prahassa. Hankkeen nettisivuille luotiin foorumi työskentelyä, verkostoitumista ja keskustelua varten. Kokouksia pidettiin Weblin, Messengerin, Yahoo-ryhmän ja Skypen avulla. Lisäksi projektin loppupuolella luotiin DCT-ryhmä Facebookiin ja Facebookin keskustelualustaa käytettiin tiedonvaihtoon.

TULOKSET

Vastaajista (n = 1355) 26 % oli opettajia, 27 % johtajia, 19 % hoitajia ja 28 % muuta henkilökuntaa. Suurin osa kyselyyn vastanneista oli 30–50-vuotiaita, ja 40 prosentilla oli yli 10 vuoden työkokemus päivähoidosta. Vastaajien sukupuolijakautuma vastanee hyvin alalla vallitsevaa tilannetta; miehiä oli vastaajista vain 6 %. Vastaajista 42 prosentilla oli opistotutkinto tai alempi korkeakoulututkinto ja vain 8 prosentilla ylempi korkeakoulututkinto.

Kyselyn tulosten perusteella päivähoidon ammattilaiset useissa eri EU-maissa kokivat tarvitsevansa lisäkoulutusta lasten leikkeihin ja niiden ohjaamiseen sekä vanhempien kanssa tehtävään yhteistyöhön. Johtaminen ja varsinkin laatu-työn johtaminen koettiin tärkeäksi. Varhaiskasvatuksen tulevaisuuden haasteena pidettiin henkilökunnan työssäjaksamista ja yhteistyötä etenkin niiden perheiden kanssa, joilla on ongelmia. Vastaajat totesivat myös, että lasten mielenterveysongelmien kohtaamiseen tarvitaan tulevaisuudessa lisää osaamista.

Avoimissa vastauksissa tuli runsaasti kritiikkiä toteutunutta täydennyskoulutusta kohtaan, vaikkakin enemmistö piti täydennyskoulutustasoa pääsääntöisesti hyvänä. Kouluttajilta toivottiin vahvaa kokemusta käytännön työstä, ja myös opetuksen toivottiin olevan käytännönläheistä. Koulutuksiin tulisi rakentaa enemmän vuorovaikutusta osallistujien ja kouluttajien kesken. Liiallista luontopainotteisuutta kritisoitiin. Teorian merkitystä asioitten jäsentämisessä ei välttämättä osattu nähdä, ja teoria jäi usein irralliseksi arjen työstä. Vastaajat kokivat alueellista eriarvoisuutta täydennyskoulutuksen saatavuudessa, sillä koulutusten koettiin keskittyvän liiaksi suuriin kaupunkeihin.

Kyselyssä selvitettiin sitä, miten ammattilaiset löytävät täydennyskoulutustarpeensa. Suomessa yleisin tapa oli alan lehtien lukeminen, kun taas esimerkiksi romanialaiset vastasivat saavansa ohjeet ylemmiltä tahoilta.

Kyselyn tulosten osalta suomalaisten perheiden ongelmat on hyvä suhteuttaa esimerkiksi romanialaisen päivähoidon tilanteeseen. Suomessa suurin tulevaisuuden haaste olivat perheiden sosiaaliset ongelmat. Romanianlaisen päivähoitossa taas vastaavasti nähtiin suurimpana haasteena se, ettei vanhemmilla ole riittävästi aikaa lapsille, ja toisena isona asiana oli perheiden köyhyys. Tohtori Tudor Stanciun mukaan suuri osa romanialaisten perheiden vanhemmista on töissä ulkomailla, ja vuorovaikutus lasten ja vanhempien välillä jää hyvin vähäiseksi. Myös köyhyys maassa on todella tuntuva, ja lisääntyvä byrokratia koettiin Itä-Euroopan maissa ongelmallisena.

Projektin keskeisin tulos on kyselyn pohjalta luotu sähköinen työkalu, jonka avulla varhaiskasvatuksen osaamista ja täydennyskoulutusta voidaan määritellä. Lomake ja Excel-ohjelmaan perustuva tulosten laskemisohjelma ovat laadittavissa projektin nettisivuilta www.edufin.fi/dct, ja ne ovat saatavissa myös CD-ROM-muodossa.

Yksi projektin tavoite oli verkostoituminen ja erilaisten IT-perustaisten välineiden käyttö sen apuvälineenä. Tämä tavoite osoittautuikin haasteelliseksi, sillä eri maissa ja eri organisaatioissa ovat erilaiset IT-järjestelmät ja niiden turvajärjestelmät. Weblin avulla pidettiin ensimmäisen vuoden aikana kymmeniä turhauttavia kokouksia niin, ettei joku päässyt mukaan tai joku putosi pois yhteyksistä. Äänen ja kuvan kulkeminen reaaliaikaisesti tuotti ongelmia, ja projektin loppupuolella tyydyttiin kokousten pitämiseen Messengerin avulla. Sähköposti, Facebook ja Messenger olivatkin parhaimpia yhteydenpitovälineitä. Projektin nettisivujen foorumikeskustelu jäi melko lailla niukaksi.

Projektin antia olivat myös vapaamuotoisemmat keskustelut partnereitten kesken sekä vierailut eri maitten päiväkodeissa, kouluissa ja varhaiskasvatukseen liittyvää koulutusta antavissa yliopistoissa ja instituutioissa. Keskusteluissa verrattiin eri maitten varhaiskasvatuksen opettajakoulutuksen opetussuunnitelmia ja harjoittelun käytäntöjä.

Projektiryhmän suuri koko ja yhdeksän erilaisen maan ja kulttuurin mukanaolo loi kuitenkin haasteellisuudessaan ryhmään tiiviin ja lämpimän ilmapiirin. Yhteistyö tulee jatkumaan myös projektin jälkeen.

VAIKUTTAVUUS

Projektin tuloksia on levitetty organisaatioiden sisällä, maakunnallisesti median avulla, pitämällä esityksiä erilaisissa tilaisuuksissa ja järjestämällä seminaareja. Kansallisella tasolla on julkaistu ammatillisia ja tieteellisiä artikkeleita alan lehdissä. Tutkimukseen perustuvia esityksiä ja julkaisuja on ollut myös kansainvälisissä konferensseissa ja julkaisuissa. Projektin nettisivut ja Facebookin DCT-ryhmä toimivat tiedon välittäjinä ja keskustelun mahdollistajina.

Projektin toiminta on nostanut esiin yhteiskunnallista keskustelua täydennyskoulutustarpeitten määrittämisestä ja siitä, kenellä on oikeus ja valta sanoa, millaista osaamista tarvitaan. Missä määrin on hyvä kysyä lapsilta ja heidän

vanhemmiltaan tai työntekijöiltä täydennyskoulutustarpeista? Varhaiskasvatuksen työntekijöillä on vahvana se kokemus, ettei heitä kuulla riittävästi täydennyskoulutuksen suhteen, vaan koulutuksen tarjonta ja sisällöt suunnitellaan jossain muualla. Valtaosa kyselyyn vastanneista näki tärkeänä sen, että vuoropuhelua työelämän ja koulutusorganisaatioiden välillä vahvistetaan näkyvällä tavalla. DCT-projektin päätavoitteena on ollut kehittää työkalua vahvistamaan tätä vuoropuhelua. Kyselyn perusteella näyttäisi siltä, että tarvetta systemaattisempaan tiedonkeruuseen on. Projektissa kehitetty työväline mahdollistaa kentän työntekijöiden äänen kuulemisen, ja sen käyttöönotto parantaa vuorovaikutusta koulutusta antavien organisaatioiden ja päivähoidon kentän välillä. Helppokäyttöinen ja nopea sähköinen työkalu voi edesauttaa tarpeiden järjestynyttä kartoittamista ja käytäntöön ryhtymistä.

Projektin yksi tavoite oli täydennyskoulutuksen laadun nostaminen ja sen saaminen vastaamaan paremmin kentän tarpeita. Kyselyn tuloksena saatiin selville varhaiskasvatuksessa tarvittavia osaamisalueita ja tulevaisuuden haasteita. Tärkeänä tuloksena voidaan pitää saatua palautetta toteutuneesta täydennyskoulutuksesta ja siitä, millaista on hyvä koulutus. Kenttä toivoo kouluttajilta käytännön kokemusta ja myös itse koulutuksen toivottaisiin olevan lähellä käytäntöä. Tulokset palvelevat esimerkiksi Turun ammattikorkeakoulun tulevien varhaiskasvatuksen koulutusten suunnittelua ja toteutusta.

Kaksivuotinen työskentely projektissa on tuonut mukanaan yhteistyösuhteita, jotka tulevat jatkumaan muissa projekteissa ja Erasmus-vaihto-ohjelman joidenkin korkeakoulujen kesken. Tässä projektissa ei vielä toteutettu kansainvälistä yhteistyötä päiväkotien välillä, mutta toivottavasti tämä projekti voi olla siemen sellaisen verkostotyön syntyymiseen tulevaisuudessa.

PROJEKTIIN LIITTYVÄT JULKAISUT

Stanciu, T.; Koskinen, K. & Dragomir, M. 2009. A Knowledgeable Educator is the Most Valuable Asset. In the Publication Constanti, O.; Grunwald, N. & Kifor, V. C. (toim.) Proceedings of the 5th Balkan Region Conference on Engineering Education & 2nd International Conference on Engineering and Business Education. Volume II Sibiu, Romania, 15.–17.10.2009. 651–654.

Stanciu, T.; Anghel, O. & Parkkinen, T. 2009. Transfer of Innovations for Training Need Analysis in Early Education. In the Publication Management of Technological Changes. Proceedings of the 6th International Conference on Management of Technological Changes. Democritus University of Thrace, Greece. Vol I, 370–373.

Stanciu, T. & Anghel, O. 2009. Analiza a nevoilor de formare pentru educatia timpurie a copilului in Romania, in volumul Creativitate si Inovatie in Educatie, Ed. Samia, Iasi, 2009, pg. 169, Simpozionul National Comenius- Editia a II-a, Creativitate si Inovatie in Educatie Colegiul Richard Wurmbbrand, Iasi, 16 Mai 2009.

Stanciu, T. & Anghel, O. 2009. Cand Învățământul Răspunde Nevoilor de Lucru. O Analiză a Nevoilor de Formare pentru Educația Timpurie a Copilului În România, Sesiunea de Comunicări Științifice cu participare internațională, COMPETENȚE ȘI CAPABILITĂȚI ÎN EDUCAȚIE, Oradea, Băile Felix, 28–30 MAI 2009.

Stanciu, T. & Nituca, C. 2009. Research Methodology for Training Needs Analysis in Early Education in Romania. In the Publication Second National Symposium Education – Profession Education – Creation in the Knowledge Society with International Participation. Iasi 6.–7.11.2009. Buletinul Institutului Polytechnic din Iasi. Tonul LV (LIX) Fasc, 3–4, 2009 Stiinte Socio-Umane, 190–194.

Stanciu, T.; Anghel, O. & Cretu, L. 2009. Rolul programelor de formare a personalului implicat in educatia timpurie a copilului in asigurarea unui climat non-violent. In the Publication Simpozionul National. Prevenirea si combaterea volentei in mediul scolar. 30.5.2009 Tomesti – Iasi. Iasi: Editura PIM, 158–161.

Stanciu, T. Training Needs Analysis in Education to be published after revision in the Bulletin of Polytechnic Institute, BIP2010, Socio Humanistic Section.

Stanciu, T. Training Needs Analysis in Early Education. International Conference „Direcții și strategii moderne de formare și perfecționare în domeniul resurselor umane”, 21 noiembrie 2009. Polytechnic University of Bucharest.

Stanciu, T. & Nedelcu, L. Nevoile de Formare in educatia timpurie in the Magazine of Technological Education, TBP in January 2010.

Stanciu, T.; Anghel, O. & Cretu, L. 2009. Rolul programelor de formare a personalului implicat in educatia timpurie a copilului in asigura. In the Publication Simpozionul National. Prevenirea si combaterea volentei in mediul scolar. 30.5.2009 Tomesti – Iasi. Iasi: Editura PIM, 158–161.

Stanciu, T. & Nituca, C. 2009. Research Methodology for Training Needs Analysis in Early Education in Romania. In the Publication Second National Symposium Education – Profession Education – Creation in the Knowledge Society with International Participation. Iasi 6.–7.11.2009. Buletinul Institutului Polytechnic din Iasi. Tonul LV (LIX) Fasc, 3–4, 2009 Stiinte Socio-Umane, 190–194.

Stanciu, T.; Anghel, O. & Parkkinen, T. 2009. Transfer of Innovations for Training Need Analysis in Early Education. In the Publication Management of Technological Changes. Proceedings of the 6th International Conference on Management of Technological Changes. Democritus University of Thrace, Greece, 370–373.

Stanciu, T.; Koskinen, K. & Dragomir, M. 2009. A Knowledgeable Educator is the Most Valuable Asset. In the Publication Constanti, O.; Grunwald, N. & Kifor, V. C. (toim.) Balkan Conference and Business Education & International Conference Proceedings. Volume II Sibiu. Romania 15.–17.10.2009, 651–654.

HANKI KOTIHOIDON PESTI – TEE OSAAMISTESTI!

EQUIP-projekti 2007–2009

Sirppa Kinos

Tekstin otsikkona oleva mainoslause viittaa kotihoidon osaamistestiin, joka oli päätuote Turun ammattikorkeakoulun Hyvinvointipalvelut-tulosalueen koordinoimassa EQUIP-projektissa. Projektin koko nimi, European Framework for Qualifications in Home Care Services for Older People, kuvastaa sen periaatteellisempia tavoitteita. Nimen mukaisesti hankkeessa tuotettiin viitekehys (tai malli) kuvaamaan vanhusten kotihoidossa ja alan tutkimisessa vaadittavaa osaamista. Osaamistesti on käytännön sovellutus tästä mallista.

Projektin nimi: European Framework for Qualifications in Home Care Services for Older People, EQUIP

Kesto: 2007–2009

Projektin tila: päättynyt projekti

Kustannukset: yli 600 000 €

Rahoitus:

Lifelong Learning, Leonardo da Vinci: Development of Innovation -alaohjelma (Euroopan Unioni)

Yhteistyökumppanit ja oppilaitosten yhteyshenkilöt:

Turun ammattikorkeakoulu: VTL, lehtori Sirppa Kinos, Turun ammattikorkeakoulu, Hyvinvointipalvelut

Turun ammatti-instituutti: Armi Ek

Salford University: John Sudbery

Via University College: Jan Jaap Rothuizen

University of Castilla-La Mancha: Vicente Martinez Vizcaino

University Of Tartu: Reeli Sirotkina

VU University Amsterdam: Manon Danker

TAUSTA JA TAVOITTEET

Turun ammattikorkeakoulun koordinoiman EQUIP-projektin partnerit olivat yliopistoja, ammattikorkeakouluja ja ammatillisia oppilaitoksia Eestissä, Isossa-Britanniassa, Hollannissa, Tanskassa ja Espanjassa. Kotimaisena partnerina toimi Turun ammatti-instituutti. Kaikilla partnereilla oli kiinteitä kontakteja kotihoidon kenttään. Esimerkiksi omassa kotimaisessa ohjausryhmässämme oli edustajia myös Opetushallituksesta, ammattiyhdistyskentältä ja työvoimahallinnosta.

Projektin tavoitteena oli kehittää kotihoidon koulutuksen vertailtavuutta ja laatua eri maissa ja sitä kautta myös vanhusten kotihoidon laatua. Parantamalla koulutuksen vertailtavuutta ja osaamisen tunnistamista ja tunnustamista hanke edistää kotihoidon työntekijöiden liikkuvuutta EU-alueella. Vertailtavuuden sekä osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen mahdollistavat EQF-järjestelmä (European Qualification Framework eli eurooppalainen tutkintojen ja osaamisen viitekehys) ja ECVET (European Credit System for Vocational Education and Training eli ammatillisen koulutuksen opintosuoritusten eurooppalainen siirtojärjestelmä).

TOTEUTUS

Laadullinen aineistolähtöinen sisällönanalyysi

Laadullisen aineistolähtöisen sisällönanalyysin vaiheet olivat EQUIP-projektissa seuraavat:

- I Kuvattiin kunkin maan kotihoidon koulutus ja tutkinnot.
- II Valittiin tyypillisin tutkinto ja sen opetussuunnitelma tarkasteluun (Suomesta lähihoitajatutkinto).
- III Kuvailtiin tutkinto, sen sisällöt, osaaminen jota se tuottaa (tehtävät, tiedot, taidot, kompetenssit, pätevyudet yms.).
- IV “Käännettiin” edellä mainittu EQF:n kielelle, eli tiedoiksi, taidoiksi ja pätevyudeksi. “Kääntämässä” olivat kouluttajat ja kotihoidon edustajat. Laadittiin OPS:n tyydyttävän / hyvän suoritustason kuvaus. **Analyysiyksikkö** on lause, joka kuvaa tiedon, taidon tai pätevyuden.
- V Sekoitettiin yhteen eri maiden tutkintojen analyysiyksiköt.

VI Ryhmiteltiin lauseet (tiedot, taidot ja pätevyudet) yleisemmiksi kategorioiksi, eli kokonaisuuksiksi (main units). Luokitteluperusteena olivat samanlaisuudet / erot / säännönmukaisuudet / yhteenkuulumiset. Päälekkäisyyttä vältettiin määrittelemällä ja kuvaamalla huolellisesti kukin kokonaisuus (main unit).

Näin sadat yksittäiset tiedot, taidot ja pätevyudet yhdistettiin ja tiivistettiin pienempään määrään. Aineistolähtöistä analyysiä ohjasivat aikaisemmat tutkimukset, paikalliset osaamiskartat, asiantuntijahaastattelut ja kotihoidon työntekijöiden paneelista saadut tiedot kotihoidon ajankohtaisista haasteista ja tarvittavasta osaamisesta. Myös tutkintotodistusten liitteitä on käytetty apuna. Prosessi vaati myös paljon keskusteluja ja kompromissejakin. Vertailut tehtiin tarkastelemalla kunkin yksittäisen maan tutkintoa suhteessa yhteiseen osaamisen kuvaukseen. Kunkin maan kotihoidon koulutus ja tutkinnot kuvattiin.

EQUIP-PROJEKTIN VAIHEET, HAASTEET JA TUOTOKSET

EQUIP-projektin vaiheet olivat seuraavat:

- Kansallisen aineiston keruun suunnittelu (2/08)
- Kansallisen aineiston keruu (6/08)
- Kansainvälisten vertailujen tekeminen sekä kehyksen tai mallin rakentaminen (10/08)
- Elektroniset työkalut valmiina (1/09)
- Elektronisten työkalujen testaus ja pilotointi (7/09) .

KUVA 1. *EQUIP-työryhmän jäseniä viidestä yhteistyömaasta. Kuvassa Hyvinvointipalvelut-tulosalueen tutkimus- ja kehityspäällikkö Esko Ovaska toinen oikealta. Kuva: Kari Salonen.*

Haasteiksi kotihoidon koulutuksen ja osaamisen kuvaamisessa ja vertailussa havaittiin

- eri maiden erilaiset hoivan traditiot, kotihoidon palvelujärjestelmät ja tavat tuottaa palveluita. Kenen työtä ja mitä tutkintoa tulisi tarkastella?
- hoivan erilaiset ideologiat. Käsitteillä on erilaisia merkityksiä (esim. kuntoutus, riskit, pedagogiikka).
- vain Britanniassa NQF. Muiden osalta hankkeessa on käytössä pilotoinneissa saatuja arvioita EQF:n tasoista ja itse tekemiämme arviointeja.
- eri maiden erilaiset koulutusjärjestelmät.

EQUIP-projekti tuotti elektronisen työkalun, jolla yksittäinen henkilö voi arvioida vanhusten kotihoidon osaamistaan eri maissa, saada neuvoja työllisty-

miseen, ja tietokannan, jolla voi vertailla eri maiden vanhusten kotihoidon koulutusta ja osaamista.

EQUIP-PROJEKTIN ANTI

Hanke on avannut silmät sille, että yhteinen eurooppalainen tutkintojen viitekehys EQF todellakin tarvitaan. Nyt tutkintojen ymmärtäminen ja vertailu on hyvin vaikeaa kaikille osapuolille (työnantajille, työntekijöille, koulutajille, opiskelijoille). EQUIP-hanke pilotoi EQF- (European Qualification Framework) ja ECVET- (European Credit System for Vocational Education and Training) järjestelmiä. Pilotoinnissa havaittiin, että ne

- edistävät vertailtavuutta, läpinäkyvyyttä koulutusjärjestelmiin.
- edistävät osaamisen tunnistamista ja tunnustamista (myös epävirallisesti hankitun osaamisen).
- kiinnittävät huomiota oppimistuloksiin (tiedot, taidot, muu osaaminen).

JULKAISUT

Salonen, K. (ed.) 2009. Home care for older people – good practics and eduaction in six countries. Reports from Turku University of Applied Sciences 91. Turku: Turun ammattikorkeakoulu. Ladattavissa: <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522161178.pdf>.
www.equip-project.com

POLIISIN JA SOSIAALIALAN YHTEISTYÖVERKOSTOT MAAHANMUUTTAJIEN KOTOUTUMISEN TUKENA

Sari Vanhanen

Immigrants, Police and Social work -hankkeessa vertaillaan ja kehitetään maahanmuuttotyön käytäntöjä viidessä eri EU-maassa: Suomessa, Ruotsissa, Hollannissa, Englannissa ja Espanjassa. Tässä hankkeessa erityisenä tarkastelukohteena ovat poliisin ja sosiaalityön väliset yhteistyömuodot maahanmuuttajien kotoutumisen tukemisessa. Poliisin ja sosiaalityön rakenteet, toiminta- ja rahoitusjärjestelmät sekä työtavat vaihtelevat eri partnerimaiden kesken. Yhteistä on kontrollin ja tuen ulottuvuus niin sosiaalityöntekijöiden kuin poliisinkin työssä. Hankkeen keskiössä ovat mukana olevien eri sidosryhmien, eli maahanmuuttajien, sosiaalialan ammattilaisten sekä poliisin kenttätöön ja hallinnon kokemukset ja erilaiset näkökulmat tähän yhteiseen teemaan liittyen.

Immigrants, Police and Social work -hankkeessa on kolme osa-aluetta: vertaileva tutkimus hyvistä ja lupaavista yhteistyön käytännöistä, käytössä olevien koulutusmateriaalien koonti ja kehittäminen sekä täydennyskoulutusmallin luominen. Hankkeen tuloksina syntyy kansainvälinen vertaileva tutkimusraportti hyvistä ja lupaavista käytännöistä liittyen poliisin ja sosiaalityön väliseen, ennalta ehkäisevää työtettä edustavaan verkostoyhteistyöhön, jonka tavoitteena on maahanmuuttajien kotoutumisen tukeminen. Hankkeessa tehdään myös verkkopohjainen koulutusmateriaalikooste liittyen poliisien ja sosiaalityöntekijöiden kulttuuritietoisen osaamisen ja viranomaisyhteistyön kehittämiseen sekä täydennyskoulutusmalli, jota voidaan soveltaa eri maissa poliisin ja sosiaalityön yhteisenä koulutuksena.

Projektin nimi: Immigrants, Police and Social work (IPS)

Kesto: 1.12.2009–31.5.2011

Projektin tila: käynnissä oleva projekti

Kustannukset: 589.842,85 €

Rahoitus: Integration Fund for the Third Country Nationals in European Commission

Yhteistyökumppanit:

Turun ammattikorkeakoulu toimii koordinaattorina hankkeessa, jonka partnereina ovat:

- Turun yliopisto
- Siirtolaisuusinstituutti
- Universidad de Castilla la Mancha (Espanja)
- Universidad de Murcia (Espanja)
- Utrecht University of Applied Sciences (Hollanti)
- University of Salford (Englanti)
- Göteborg Universitet (Ruotsi)

Lisäksi Suomessa yhteistyökumppaneita ovat:

- Poliisiammattikorkeakoulu
- Poliisihallitus

Yhteyshenkilö: YTM, projektipäällikkö Sari Vanhanen, Turun ammattikorkeakoulu, Hyvinvointipalvelut

TAUSTA JA TAVOITTEET

Maahanmuuton ja monikulttuurisuuden haasteet ovat monin tavoin esillä ajankohtaisessa EU-keskustelussa. Vaikka maahanmuuttajakysymyksissä on lukuisia yhteisiä piirteitä eri maiden kesken, käytännössä monikulttuurisuus ilmiönä muotoutuu erilaiseksi kunkin maan yhteiskunnallisen, kulttuurisen, historiallisen ja taloudellisen taustan sekä nykytilanteen myötä (vrt. Rastas & al. 2005).

Eri EU-maiden väliset erot syntyvät myös erilaisten muuttovirtojen perusteella, jotka puolestaan selittyvät sekä geopolittisin että kulttuurisin perustein. Esimerkiksi Espanjaa ja Suomea vertailtaessa maiden sijainti, historiallis-yhteiskunnallinen tausta sekä taloudellinen tilanne vaikuttavat selvästi siihen, mistä EU:n ulkopuolisista maista muuttoliike on voimakkainta.

IPS-hankkeessa vertaillaan maahanmuuttotyön käytäntöjä viidessä eri EU-maassa. Suomen lisäksi mukana ovat Ruotsi, Hollanti, Englanti ja Espanja. Hankkeen partnerimaat edustavat sekä maahanmuuttotyön ammatillisen historian että maahanmuuton volyymin näkökulmasta erilaisia maita. Englanti, Hollanti ja Espanja ovat kaikki taustaltaan siirtomaavaltioita, joiden suhteet ensisiin alusmaihinsa ovat edelleen kiinteät sekä taloudellisin että kielellisin perustein. Vastaavasti Ruotsi ja Suomi pohjoismaisina hyvinvointivaltioina tuovat maahanmuuttotyöhön oman näkökulmansa ja toimintaperusteensa. Ruotsilla on Suomeen verrattuna pitkäaikainen kokemuspohja maahanmuuttotyön arjesta ja integroitumisen monitasoisista kysymyksistä. Toisaalta Suomi uusim-

pana tulokkaana on mahdollisesti löytänyt sellaisia toimintamalleja, joita pidempään aiheen parissa työskennelleissä maissa ei ole huomattu tai kokeiltu.

EU-maiden keskinäisten erojen lisäksi myös eri ammattiryhmien suhde integraatioprosessiin on erilainen, vaikka periaatteessa kaikkien tavoite on sama: maahanmuuttajien ja valtaväestön välisen ymmärryksen sekä molemminpuolisen vuorovaikutuksen vahvistaminen myönteisesti ja rakentavasti.

Erityisenä tarkastelukohteena ovat *poliisin ja sosiaalityön väliset yhteistyömuodot maahanmuuttajien kotoutumisen tukemisessa*. Integraatorahaston toimintaohjelman mukaisesti kohteena ovat erityisesti EU:n ulkopuolisista maista tulevat maahanmuuttajat ja heidän kotoutumisensa tukeminen.

Poliisin ja sosiaalityön rakenteet, toiminta- ja rahoitusjärjestelmät sekä työtavat vaihtelevat huomattavasti eri partnerimaiden kesken. Yhteisenä piirteenä niin sosiaalityön kuin poliisinkin työhön liittyy sekä kontrollin että tuen ulottuvuus, jonka merkitys korostuu aina tapauskohtaisesti asiakkaan elämäntilanteen mukaisesti. Poliisin työ perustuu sisäisen turvallisuuden varmistamiseen, kun taas sosiaalityö pohjautuu yhdenvertaisten mahdollisuuksien turvaamiseen sekä elämänhallinnan edistämiseen (vrt. Tanner 2008; Anis 2008).

Maahanmuuttajien näkökulmasta eri EU-maiden palvelujärjestelmien vertailu on erityisen haastavaa. EU:n integraatio-ohjelmat kuin myös maakohtaiset kotouttamistoiminnot perustuvat ajatukseen, että kotoutuminen on kahdensuuntainen prosessi, jossa molemmat osapuolet – siis sekä maahanmuuttajat että kantäväestö – oppivat uutta ja muokkaavat omia ajattelu- ja toimintamallejaan tämän vuorovaikutuksen myötä uudelleen.

Tärkeimpänä tavoitteena IPS-hankkeessa onkin aidosti kuulla ja ottaa huomioon se, että *maahanmuuttajien ”kohde” on joukko ihmisiä, joiden taustat, maahanmuuton syyt ja elämäntilanteet ovat hyvin erilaisia*. Kyse voi olla kirjoitus- ja lukutaidottomasta, maaseudulta muuttaneesta ikääntyneestä ihmisestä tai globaaleilla työmarkkinoilla sukuloivasta, huipputehtävään tulleesta erityisasiantuntijasta – sekä usein myös heidän perheistään.

Kulttuuritietoisien työntekijöiden kehittämisen tulee olla tilannesidonnaista ja samalla yhdenvertaisuuteen, ihmisoikeuksia kunnioittavaan ammattietikkaan perustuvaa työtä, jossa myös ”kehittäjät” itse kyseenalaistavat rakentavasti omaa työtään ja pyrkivät tietoisesti kääntämään oman näkökulmansa myös toisinpäin. (mm. Rastas & al. 2005.)

TOTEUTUS

Turun ammattikorkeakoulun koordinoimassa EU-hankkeessa ovat Suomesta mukana Turun yliopisto ja Siirtolaisuusinstituutti. Ruotsista mukana on Göteborgin yliopisto, Hollannista Utrechtin korkeakoulu, Englannista Salfordin yliopisto ja Espanjasta Castilla la Manchan sekä Murcian yliopistot. Myös Poliisiammattikorkeakoulu on Suomessa tiiviisti mukana hankkeen toteutuksessa, joskaan ei varsinaisena partnerina. Kansallisten ohjausryhmien toiminnassa panostetaan eri sidosryhmien, eli maahanmuuttajien, sosiaalialan ammattilasten sekä poliisin kenttätöön ja hallinnon, kokemuksiin ja erilaisiin näkökulmiin.

Hankkeessa on kolme osa-aluetta:

1 Vertaileva tutkimus hyvistä ja lupaavista yhteistyön käytännöistä

Ensimmäisen työvaiheen tavoitteena on etsiä partnerimaista erilaisia hyviä ja lupaavia käytäntöjä, jotka liittyvät poliisin ja sosiaalityöntekijöiden väliseen yhteistyöhön maahanmuuttajien kotoutumisen tukemiseksi ja molemminpuolisen integroitumisprosessin vahvistamiseksi. Salfordin yliopisto on laatinut vertailevan tutkimuksen tutkimussuunnitelman, jonka pohjalta kukin partnerimaa valitsee ja esittelee esimerkkeinä viisi hyvää käytäntöä. Tämä osuus toteutetaan kevään 2010 aikana. Esimerkeissä huomioidaan myös kokemuserot kaupunki- ja maaseutualueiden välillä. Käytännöistä tehdään oma kuvauksensa yhteistä tutkimusjulkaisua varten. Lisäksi julkaisuun tulee taustatietoja kunkin partnerimaan maahanmuuttotilanteesta. Tutkimus julkaistaan marraskuussa 2010.

Esimerkeissä painottuu ennaltaehkäisevän työn näkökulma. Hyviin käytäntöihin liittyvästä vertailevasta tutkimuksesta saadaan myös lisätietoa maahanmuuttajien elämäntilanteista sekä erilaisista palvelutarpeista.

2 Käytössä olevien koulutusmateriaalien koonti ja kehittäminen

Monikulttuuriseen osaamiseen liittyviä koulutuksia järjestetään monilla eri tahoilla, joten myös erilaisia koulutusmateriaaleja on tarjolla varsin paljon. IPS-hankkeessa kootaan esimerkkejä erilaisista koulutusmateriaaleista sekä poliisin että sosiaalityön puolelta. Samalla kerätään tietoa myös maahanmuuttajille suunnatuista kotoutumiseen ja kansalaisuuskasvatukseen liittyvistä koulutusmateriaaleista ja -menetelmistä.

3 Täydennyskoulutusmallin luominen

Poliiseille ja sosiaalityöntekijöille luodaan yhteinen täydennyskoulutusmalli, jossa maahanmuuttajien näkökulma on vahvasti mukana. Yhteisen koulutuksen tavoitteena on sekä vahvistaa ko. alojen ammattilaisten kulttuuritietoista osaamista että lisätä moniammatillista yhteistyötä. Mallin rakentamisessa hyödynnetään hyviä käytäntöjä kokoavaa vertailevaa tutkimusta sekä hankkeen edellisessä vaiheessa koottuja ja edelleen kehitettyjä koulutusmateriaaleja. Vuoden 2011 alussa kukin partnerimaa järjestää täydennyskoulutuksen parhaaksi katsomallaan tavalla yhteisen koulutusmallin pohjalta. Täydennyskoulutuksen kautta hankkeessa kootut hyvät ja lupaavat työtavat tulevat tunnetuksi ja jäävät osaksi käytännön työtä ja arkea.

Näiden lisäksi hankkeen aikana toteutetaan maakohtaisia seminaaripäiviä sekä tuotetaan teemaan liittyviä artikkeleita ja konferenssiesityksiä sekä kansallisiin että kansallisiin seminaareihin ja konferensseihin.

TULOKSET

Hankkeen tuloksina syntyy

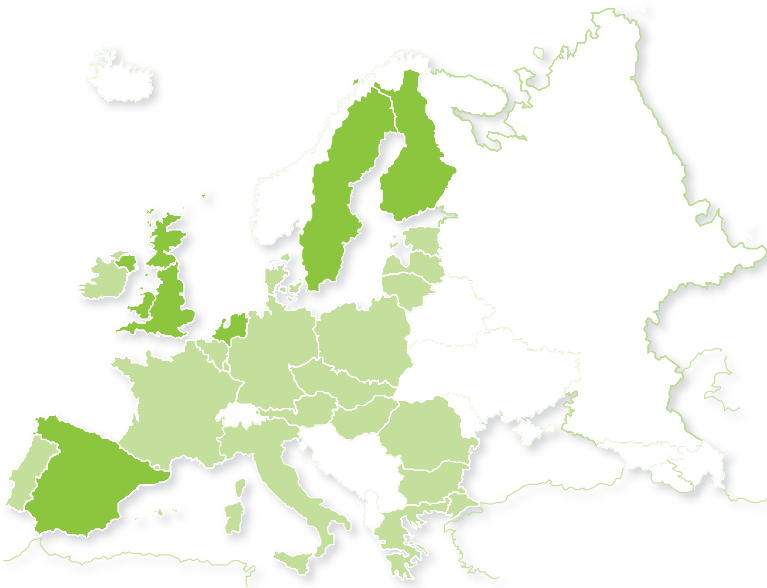
- kansainvälinen vertaileva tutkimusraportti hyvistä ja lupaavista käytännöistä liittyen poliisin ja sosiaalityön väliseen, ennalta ehkäisevää työtä edustavaan verkostoyhteistyöhön, jonka tavoitteena on maahanmuuttajien kotoutumisen tukeminen.
- verkkopohjainen, eri maissa sovellettava koulutusmateriaali liittyen poliisien ja sosiaalityöntekijöiden kulttuuritietoisuuden ja viiranomaisyhteistyön kehittämiseen.
- täydennyskoulutusmalli, jota voidaan soveltaa eri maissa poliisin ja sosiaalityön yhteisenä koulutuksena.

Lisäksi hankkeen aikana ja sen jälkeen syntyy artikkeleita ja seminaaripuheenvuoroja tutkimustulosten sekä täydennyskoulutuksen toteutusten pohjalta. Kuten kaikissa kehittämishankkeissa, myös IPS-hankkeen tavoitteena on soveltaa uusia työmenetelmiä käytäntöön niin poliisin kuin myös sosiaalityön arjessa. Tätä tavoitetta tukee sosiaalityön ammattilaisten ja poliisien aito kiinnostus hanketta kohtaan: myös käytännössä ollaan halukkaita kehittämään ammatillista osaamista ja uusia työkäytäntöjä, samalla kun pyritään estämään

maahanmuuttajien syrjäytymistä tai erilaisten ääriliikkeiden yhteiskunnallista radikalisoitumista.

VAIKUTTAVUUS

IPS-hankkeen tärkeimpänä tavoitteena on vahvistaa EU:n ulkopuolelta tulevien maahanmuuttajien kotoutumista sekä molemminpuolista integroitumista niin maahanmuuttajien kuin kantaväestönkin osalta. Erityisenä tavoitteena on edistää poliisin, sosiaalialan ammattilaisten sekä maahanmuuttajien välistä yhteistyötä. Tähän liittyen hankkeessa vertaillaan toimivia ja lupaavia työkäytäntöjä, joiden pohjalta on mahdollista kehittää ammatillista osaamista ja verkostoyhteistyötä niin paikallisesti, valtakunnallisesti kuin myös laajemmin EU:n tasolla.

KUVA 1. *Maahanmuuttotyön kehittäminen on EU:ssa yhteinen asia.*

TULEVAISUUDENSUUNNITELMAT

IPS-hankkeen teema ja sisällöt ovat jatkossa sovellettavissa myös muiden ammattiryhmien kulttuuritietoisen työotteen ja osaamisen syventämiseen. Vastaavaa vertailevaa tutkimusta olisi kiinnostava tehdä myös muiden, erityisesti

uusien EU-maiden näkökulmasta. Näissä maissa tulee oletettavasti esiin erityyppisiä integraatiotematiikkaan ja muuttoliikevirtoihin liittyviä latauksia ja osaamistarpeita sekä poliisin että sosiaalityön näkökulmasta.

JULKAISUT

Hankkeessa julkaistaan tutkimusraportti hyvistä ja lupaavista käytännöistä, verkkopohjainen koulutusmateriaali sekä monialaiseen verkostotyöhön ja kulttuuritietoiseen osaamiseen liittyvä täydennyskoulutusmalli materiaaleineen. Lisäksi hankkeen aikana ja sen jälkeen tuotetaan artikkeleita, seminaariesityksiä sekä konferenssipapereita sekä kansallisilla että kansainvälisillä foorumeilla.

OPINNÄYTETYÖT

IPS-hankkeeseen liittyy mm. Turun AMK:n sosionomiopiskelijan opinnäytetyö, joka on vertaileva tutkimus Suomen ja Hollannin välillä. Siinä tarkastellaan, millaisia kokemuksia maahanmuuttajilla on kohtaamisista viranomaisten kanssa. Yhtenä lähtökohtana työssä on islamilaisen kulttuurin näkökulma. Tekijä kerää aineistoa teemahaastattelujen avulla siitä, miten maahanmuuttajat ovat kokeneet asioimisen sosiaalityöntekijöiden tai poliisin kanssa, miten heidän kulttuurinsa on huomioitu erilaisissa kohtaamisissa ja millaisia ennakoasenteita heillä itsellään on mahdollisesti ollut viranomaisia kohtaan.

LÄHTEET

Anis, M. 2008. Sosiaalityö ja maahanmuuttajat. Lastensuojelun ammattilaisten ja asiakkaiden vuorovaikutus ja tulkinnat. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 47/2008.

Rastas, A.; Huttunen, L. & Löytty, O. (toim.) 2005. Suomalainen vieraskirja. Kuinka käsitellä monikulttuurisuutta? Tampere: Vastapaino.

Tanner, A. (toim.) 2008. Poliisi ja maahanmuuttajat. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 67/2008.

ILIS – INNOVATIONS AND LEARNING IN SPA MANAGEMENT

Annika Karppelin, Susanna Saari & Telle Tuominen

ILIS (1.10.2008–31.09.2010) on Turun ammattikorkeakoulun koordinoima, viiden eurooppalaisen korkeakoulun sekä näiden koulujen työelämäpartnereiden yhteinen kylpylämatkailun kehittämishanke. Hankkeessa kylpylämatkailua ja sitä tukevaa koulutusta kehittävät yhdessä korkeakoulut Suomessa (Turun ammattikorkeakoulu), Isossa-Britanniasa (University College Birmingham), Espanjassa (Florida University), Puolassa (University School of Physical Education) ja Itävallassa (FH Joanneum). Suomessa hankkeessa ovat mukana elinkeinopartnereina Holiday Club Caribia sekä matkailun markkinointiorganisaatiot Matkailun edistämiskeskus ja Turku Touring. Turun ammattikorkeakoulun Hyvinvointipalvelut-tulosalueelta palvelujen tuottamisen ja johtamisen koulutusohjelmasta mukana ovat lehtorit Susanna Saari, Telle Tuominen, Marjatta Rännäli ja Annika Karppelin sekä kauneudenhoidon koulutusohjelmasta opettaja Pia Parkkonen.

Hankkeen tavoitteena on selvittää eurooppalaisten eri kehitysvaiheissa olevien kylpylätoimialojen erityispiirteitä ja haasteita, määrittää kylpylämatkailuun liittyvän ammatillisen osaamisen taso hankkeeseen osallistuvissa maissa sekä kehittää yhteistyössä hankkeen korkeakoulujen ja työelämäpartnereiden kanssa virtuaalinen kylpyläjohtamisen opintokokonaisuus.

Projektin nimi: ILIS – Innovations and Learning in Spa Management

Kesto: 2008–2010

Projektin tila: käynnissä oleva projekti

Kustannukset: 397 000 €

Rahoitus:

- Turun ammattikorkeakoulu
- Euroopan Unionin elinikäisen oppimisen ohjelma (Life Long Learning Programme, LLP/Erasmus)

Yhteistyökumppanit:

- University College Birmingham
- Florida University
- University School of Physical Education
- FH Joanneum
- Holiday Club Caribia
- Matkailun edistämiskeskus
- Turku Touring

Yhteyshenkilö: YTM, restonomi (AMK), lehtori, projektipäällikkö Susanna Saari, Turun ammattikorkeakoulu, Hyvinvointipalvelut

Abstraktin muut kirjoittajat: BBA in Hotel Management, Dipl. oec.troph., M.Sc., lehtori Annika Karpelin & KTM, FM, lehtori Telle Tuominen

TAUSTA JA TAVOITTEET

Terveyttä edistävien matkailupalveluiden kysynnän on arvioitu kasvavan (European Travel Commission 2006), ja myös Suomen matkailustrategiassa tavoitellaan suomalaisten hyvinvointituotteiden kysynnän nousua. Kylpylämatkailu kuuluu hyvin olennaisena osana terveys- ja hyvinvointimatkailuun, jossa yhdistyvät monipuoliset vaihtoehdot kehon ja mielen terveyden edistämiseen sekä tasapainon ylläpitoon. Terveysmatkailu, stressin lievittäminen, hemmottelu, fitness sekä työterveys- ja turvallisuus ovat matkailun kasvualueita. Tämä näkyy kylpylämatkailun kasvuna. Kylpylämatkailun tutkimus on kuitenkin vielä vähäistä, samoin koulutustarjonta suhteessa kylpyläiden tarjoamien työpaikkojen määrään.

Matkailu on kansainvälinen ala, siksi kulttuurierojen ymmärtämisen merkitys on suuri asiakkaille ja palvelujen tarjoajalle. Eri maissa kylpylätraditiot ja tarjonta eroavat suuresti, ja siksi kylpylämatkailijoiden kokemukset ja odotukset Euroopan maissa ovat hyvin erilaisia mm. hoitojen ja palvelutason suhteen. Myös kylpyläjohdon ja palvelutuottajien koulutus on hyvin eritasoista hankkeen partnerimaissa. ILIS-hanke pyrkii vastaamaan havaittuihin haasteisiin.

Hankkeen tavoitteena on

- selvittää eurooppalaisten eri kehitysvaiheissa olevien kylpylätoimialojen erityispiirteitä ja haasteita
- määrittää kylpylämatkailuun liittyvän ammatillisen osaamisen taso hankkeeseen osallistuvissa maissa

- kehittää yhteistyössä hankkeen korkeakoulujen ja työelämäpartnereiden kanssa virtuaalinen kylpyläjohtamisen opintokokonaisuus.

ILIS-hankkeen tutkimusosiossa tavoitellaan vertailukelpoisia tuloksia kylpyläasiakkaiden tarpeista ja valintaperusteista eri partnerimaista. ILIS-hanke yhdistää partnerikorkeakoulujen osaamisen ja täydentää tutkimusta kylpyläpalveluiden kysynnästä sekä kylpyläiden erilaistumisesta vertaillen eri kylpyläitä ja niiden palveluita partnerimaissa. Tavoitteena on hyödyntää tietoa eri näkökulmista ja saada mm. vertailutuloksia Suomen kylpyläkysynnästä verrattuna partnerimaiden kysyntään. Tavoitteena on löytää kunkin maan kylpylätarjonnan kilpailuedut verrattuna muiden maiden tarjontaan. Tutkimukset kartoittavat lisäksi erityisesti partneriyritysten kylpylätarjonnan vahvuuksia sekä antavat ideoita tuotekehitykselle.

Hankkeessa kartoitetaan lisäksi kansainvälisesti tarjolla oleva kylpyläjohtamisen koulutus. Hankkeen tavoitteena on tutkia kylpylämatkailuun liittyvää ammatillista osaamista sekä johtamisosaamista hankkeeseen osallistuvien korkeakoulujen ja työelämäpartnereiden kanssa. Tavoitteena on tulosten perusteella kehittää koulutusta kylpyläelinkeinon tarpeisiin. Yhteistyössä hankkeen korkeakoulujen ja työelämäpartnereiden kanssa luodaan virtuaalinen kylpyläjohtamisen opintokokonaisuus (40 ECTS), joka sisältää myös kieli- ja kulttuuriopintoja. Virtuaaliopintoihin suunnitellaan neljä moduulia. Moduulien tehtävänannot suunnataan tarvittaessa eri kohderyhmille mm. tutkintoon johtavaan nuorten ammattikorkeakouluun, kylpyläiden suorittavan tason työntekijöiden täydennyskoulutukseen ja kylpyläiden johtotason täydennyskoulutukseen.

Opintomodulit (suoritusjärjestyksessä):

1. Spa operations
2. Marketing spa services
3. Understanding finance and IT
4. Strategic spa management

TOTEUTUS

Hanke toteutetaan vaiheittain suunnittelu- ja arviointitapaamisten erottaessa vaiheet toisistaan. Työskentely on jaettu työpaketteihin, joille on nimetty koordinoitavastuussa oleva korkeakoulupartneri. Työnjako hankkeessa on seuraava:

- Turun ammattikorkeakoulu vastaa hankkeen johtamisesta ja hallinnoinnista.
- Joanneum Fachhochschule Itävallassa vastaa tutkimuksen suunnittelusta ja tutkimustiedon kokoamisesta.
- University College Birmingham Englannissa vastaa laadusta ja virtuaalimoduulien perusrakenteesta.
- Florida University Espanjassa vastaa hankkeen tiedottamisesta ja näkyvyydestä.
- University School of Physical Education Krakovassa Puolassa vastaa tulosten levittämisestä.

Hanke lähti liikkeelle Turussa syksyllä 2008. Ensimmäisessä vaiheessa valmisteltiin yhteiset pohjat kylpylöiden palvelujen kartoitukselle ja suunniteltiin markkinatutkimusta. Hankkeen alussa osoittautui myös erittäin tarpeelliseksi sopia yhteinen, tutkimuksen pohjana käytettävä määrittely kylpylälle ja kylpyläpalveluille. Suunnittelu- ja arviointitapaamisten yhteydessä partnerikorkeakoulujen edustajat tutustuvat tapaamisen järjestävän koulun työelämän yhteistyökumppaneihin. Tutustuminen mahdollistaa kylpyläpalveluiden testaamisen ja omakohtaisen arvioinnin, mikä konkretisoi palvelujen erilaisuuden eri Euroopan maissa ja edesauttaa yhteisten opetuskokonaisuuksien suunnittelua.

Markkinatutkimuksen suunnittelua jatkettiin Birminghamissa keväällä 2009, ja samalla luotiin pohja virtuaalimoduulien suunnittelulle. Myös olemassa olevaa kylpyläjohtamisen koulutusta kartoitettiin keväällä 2009. Kesällä 2009 pääasiassa partneriyrityksissä toteutetun tutkimuksen tulosten yhteenveto tehtiin keskitetysti. Asiakkaille ja kylpylöiden johtajille tehdyn tutkimuksen tuloksia esiteltiin ja tarkasteltiin Itävallassa järjestetyssä seminaarissa syksyllä 2009. Tutkimusraportti on luettavissa hankkeen nettisivuilla. Tutkimusvaiheessa partnerikoulujen henkilöstön lisäksi opiskelijoilla oli huomattava rooli mm. asiakkaiden haastatteluiden toteuttajina ja osittain myös tulosten raportteina esimerkiksi opinnäytteinä. Tutkimustulokset luovat pohjan virtuaaliopetuskokonaisuuksille, joita suunniteltiin Espanjassa tammikuussa 2010. Kylpyläjohtamisen ensimmäiset virtuaalimoduulit testataan kevätkesällä 2010. Moduulisällöt viimeistellään tapaamisessa Krakovassa kesäkuussa 2010. Moduulien ulkopuolinen auditointi tapahtuu virtuaalipedagogisesta, kylpyläjohtamisen sekä kylpylätutkimuksen näkökulmista.

Hanke toteutuu hyödyntäen virtuaalialusta Optimaa. Kaikki tuotokset ovat nähtävissä kaikille korkeakoulupartnereille samanaikaisesti, ja tuotosten kom-

mentointi sekä keskustelu ovat nähtävissä tarvittaessa myös jälkeenpäin. Virtuaalialustan lisäksi hankkeessa on käytetty ahkerasti online-keskusteluja, mikä nopeuttaa yhteisymmärryksen saavuttamista hankkeen eteenpäin viemisessä.

Hankkeen loppuseminaari järjestetään Turussa 15.–17.9.2010. Loppuseminaarissa esitellään hankkeen tuotokset sekä kuullaan aihealueeseen liittyviä alustuksia. Tilaisuus on avoin hankkeen partnereille, opiskelijoille ja myös laajemmin elinkeinolle.

TULOKSET

ILIS-hanke on tuottanut markkinatutkimuksen, jossa selvitetään eri kehitysvaiheissa olevien eurooppalaisten kylpylätoimialojen erityispiirteitä ja matkailijoiden toiveita sekä odotuksia kylpyläpalveluja kohtaan. Markkinatutkimuksen ja kerääntyneen tiedon pohjalta hankkeessa suunnitellaan viiden korkeakoulun yhteistyönä kylpyläjohtamisen erityispiirteisiin keskittyvä virtuaalinen opintokokonaisuus. Virtuaalinen opintokokonaisuus tulee palvelemaan kaikkia partnerikorkeakouluja sekä myös muita kiinnostuneita koulutustahoja. Yhteisen virtuaalisen opintokokonaisuuden suunnittelu tuottaa myös tietoa eri partnerikoulujen tavoista suunnitella ja mitoittaa ammatillisia opintokokonaisuuksia. Se palvelee myös eurooppalaisen koulutuksen yhtenäistämistä.

Hankkeeseen liittyviä opinnäytetöitä valmistuu kaikissa partnerikouluissa. Suomessa on valmistunut yksi opinnäytetyö ja neljä on tekeillä. Suomessa on tähän mennessä valmistunut yksi opinnäytetyö: Saar, Maarja (2010) *Cultural differences of spa tourism and the desires of Finnish spa goers*. Turun ammattikorkeakoulu. Työn alla on opinnäytetöitä liittyen mm. asiakkaan tunnekokeuksiin kylpylöissä, sosiaalisesta mediasta löytyvään kylpyläpalautteeseen sekä tilojen merkitykseen osana kylpylöiden markkinointiviestintää.

ILIS-hankkeen tavoitteena on, että kukin partnerikoulu tuottaa vähintään yhden tutkimusartikkelin sekä yhden alan ammattilehdessä julkaistavan artikkelin. Lisäksi tavoitteena on saada julkaistua tutkimustulokset tiivistettynä jossakin kansainvälisessä tutkimusjournaalissa.

VAIKUTTAVUUS

ILIS-hankkeella on vahva kouluttajia ja toimijoita yhdistävä Euroopan laajuinen vaikuttavuus. Hankkeen ensimmäisessä vaiheessa luotu verkostoyhteistyö hyödyttää ensisijaisesti hankkeessa mukana olevia partnereita. Tuotosten kerrannaisvaikutukset lisääntyvät hankkeen edetessä, ja vaikuttavuus lisääntyy julkaisujen, käyttöön otettavien virtuaalimoduulien sekä mahdollisen jatkohankkeen myötä. Hankkeen toteutuksen yhteydessä on luotu laaja kansainvälinen yhteistyöverkosto koulutusalan asiantuntijoiden ja alan toimijoiden kesken. Hankkeessa on kartoitettu kylpylä-tutkimusta erityisesti Euroopassa, mikä on mahdollistanut yhtenäisen pohjan erikielisten tutkimusalueiden saavutusten vertaamiselle ja yhtenäisen lähtökohdan luomiselle jatkotutkimuksille.

Hankkeessa on myös kartoitettu kylpylätoimintaa ja toiminnan eroja eri kulttuureissa. Kartoittaminen luo pohjan eurooppalaisten kylpylämarkkinoiden vertailulle sekä kunkin maan tarjonnan vahvuuksien esille nostamiselle. Yhteensä noin 30 opiskelijaa eri maissa on osallistunut hankkeen tutkimusvaiheeseen. Opiskelijat ovat tuottaneet tutkimusmateriaalia hankkeen käyttöön sekä tutustuneet spa-yritystoimintaan eri näkökulmista. Hankkeen tuotokset tulevat palvelemaan kylpyläitä ja kylpylätoiminnan kehittämistä sekä mukana olleita oppilaitoksia lisääntyneenä kurssitarjontana tutkintoon johtavassa koulutuksessa sekä täydennyskoulutuksen, ammattiopintojen ja erikoistumisopintojen kautta.

JULKAISUT JA TULEVAISUUDENSUUNNITELMAT

Hankekauden loppuosassa keskitytään virtuaalimoduulien sekä julkaisujen tekkoon. Myös opinnäytetöitä on vielä teon alla. Korkeakoulupartnereiden yhteistyö saa mahdollisesti jatkoa, sillä WelDest-nimellä on jätetty uusi hankehakemus.

Tavoitteena on julkaista hankkeen tuloksia niin ammattilehdissä kuin akateemisissa journaaleissakin. Keskeiset julkaisut sekä tiedotteet löytyvät hankkeen web-sivuilta: www.ilisproject.eu.

HYVINVOINTITieto JA PÄÄTÖKSENTEKO

HYVINVOINTIPALVELUJEN ARVOVERKON JOHTAMINEN

Harri Jalonen

Hyvinvointipalvelujen arvoverkon johtaminen -tutkimushankkeen kohteena on Helsingin kaupungin sosiaaliviraston palvelujen tuottamisen arvoverkko ja sen johtaminen. Tavoitteena on lisätä ymmärrystä kunnan hyvinvointipalvelujen ympärille rakentuneen arvoverkon johtamiseen liittyvistä ongelmista ja mahdollisuuksista. Tutkimushankkeen toisena tavoitteena on kehittää käytännöllisiä välineitä hyvinvointipalvelujen arvoverkon johtamisen tueksi. Painopiste on hyvinvointipalvelujen tuottavuutta parantavien ja uusien palveluinnovaatioiden kehittämistä tukevilla ratkaisuehdotuksissa. Kolmantena tavoitteena on sellaisen monitieteellisen yhteistyöverkoston muodostaminen, jonka puitteissa voidaan vahvistaa hankkeeseen osallistuvien yliopistojen ja ammattikorkeakoulun osaamista sekä kehittää uudenlaisia hallinnolliset rajat ylittäviä, yksityisen, julkisen ja kolmannen sektorin yhteistyön johtamisen problematiikkaan keskittyviä koulutus- ja tutkimuspalveluja.

Projektin nimi: Hyvinvointipalvelujen arvoverkon johtaminen

Kesto: 1.1.2010–30.6.2011

Projektin tila: käynnissä oleva projekti

Kustannukset: 127 000 €

Rahoitus:

- Työsuojelurahasto
- Helsingin sosiaalivirasto
- Turun ammattikorkeakoulu
- Lapin yliopisto
- Tampereen teknillinen yliopisto

Yhteyshenkilöt ja yhteistyökumppanit:

- Kim Aarva, FT, johtava asiantuntija, Helsingin sosiaalivirasto
- Harri Jalonen, FT, lehtori, Turun ammattikorkeakoulu, Hyvinvointipalvelut
- Pekka Juntunen, HTM, tutkija, Lapin yliopisto
- Harri Laihonon, FT, vanhempi tutkija, Tampereen teknillinen yliopisto
- Ilpo Laitinen, HTT, tutkimusjohtaja, Lapun yliopisto
- Antti Lönnqvist, TkT, professori, Tampereen teknillinen yliopisto

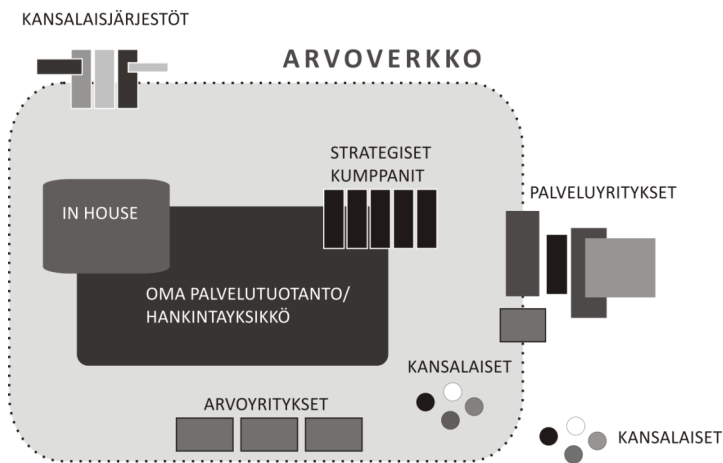
JOHDANTO

Tutkimuksen kohteena on Helsingin kaupungin sosiaaliviraston palvelujen tuottamisen arvoverkko ja sen johtaminen. Arvoverkko ymmärretään tutkimuksessa interaktiiviseksi yhdistelmäksi tietoa, ihmisiä, prosesseja ja organisaatioita (vrt. Mariotti 2002). Arvoverkolla tarkoitetaan arvontuotannon kokonaisuutta, joka muodostuu kunnan järjestämisvastuulla olevien sosiaalipalvelujen tuottamisesta sekä sitä lähellä olevasta toiminnasta. Arvoverkon voima syntyy toimijoiden välisestä vuorovaikutuksesta, jossa yhteistyön motiivina ovat kasvavat tuotot ja pienenevät kustannukset. Arvoverkon johtamishaasteisiin keskittymistä perustellaan lukuisissa tutkimuksissa esitetyillä johtopäätöksillä, joissa yhteiskuntien monimutkaistumisen arvioidaan asettavan uudenlaisia vaatimuksia julkisten organisaatioiden päätöksentekomekanismeille, toimintatavoille ja rakenteille (esim. Haveri et al. 2009; Nyholm 2008; Snowden & Boone 2007; Bäcklund 2007; Jalonen 2007; Stacey & Griffin 2006; Anttiroiko & Haveri 2003; Sotarauta 1996; Kooiman 1993). Tutkijoiden keskuudessa vallitsee melko laaja yhteisymmärrys siitä, että hierarkiaan, kontrolliin ja rationaaliseen päätöksentekomalliin nojaavat perinteiset johtamisjärjestelmät eivät sovellu tilanteeseen, jossa kunnat toimivat yhteistyössä muiden julkisten ja yksityisten toimijoiden kanssa. Arvoverkon johtaminen tapahtuu yhä useammin toimintaympäristössä, jossa ei ole aina edes yhteistä näkemystä siitä, kuka verkkoa oikeastaan johtaa. Rationaalisen maailmankuvan mukaiset toimintamallit eivät yksinkertaisesti toimi tällaisessa todellisuudessa.

Hyvinvointipalveluihin kohdistuu lukuisia sekä palvelutarpeisiin että palvelujen tuottamiseen liittyviä muutospaineita. Muutospaineet pakottavat kunnat uudelleenlaiseen ajatteluun. Tutkimuksessa arvioidaan, että *muutospaineisiin vastaaminen edellyttää samanaikaisesti sekä arvoverkon johtamiseen liittyvien perusoleusten kyseenalaistamista ja uudelleen arviointia että arvoverkon johtamiseen liittyvien konkreettisten johtamisvälineiden kehittämistä*. Hyvinvointipalvelujen arvoverkon johtamisen ”isoja kysymyksiä” lähestytään tutkimushankkeessa *kompleksisuusteorioiden* viitekehyksessä, sillä kompleksisuusteorioiden nähdään tarjoavan hedelmällisen kehyksen verkostoihin liittyvien monimutkaisten yhteistyö- ja kilpailusuhteiden analysointiin. Kompleksisuusajattelu tarjoaa uudelleenlaian kielen ja mallin sille, mitä monissa verkostoissa jo intuitiivisesti tehdään. Konkreettisten johtamisvälineiden osalta tutkimushankkeessa nojataan *tuottavuustutkimuksessa* tehtyihin havaintoihin. Tuottavuuden näkökulma on tarpeellinen, koska sen avulla voidaan tuottaa johtamisen tueksi tietoa verkostoissa tapahtuvan yhteistyön tuloksista sekä konkretisoida kompleksi-

suusajattelun kautta muodostuvaa kuvaa hyvinvointipalvelujen arvoverkon johtamisen haasteista.

Helsingin kaupungin omasta palvelutuotannosta ja ulkopuolisista palveluntuottajista muodostuva arvoverkko voidaan jäsentää kuviossa 1 esitetyllä tavalla. Katkoviivalla rajattu alue kuvaa kunnan järjestämism vastuulla olevia hyvinvointipalveluja. Rajapinnassa olevat toiminnot tukevat läheisesti viraston strategiaa tai tuottavat palveluita asiakkaille. Katkoviivan sisäpuolella ja rajapinnalla olevat toiminnot kuuluvat Helsingin sosiaaliviraston arvoverkkoon. Katkoviivan ulkopuolelle jäävät maksaville asiakkaille palveluja tarjoavat tuottajat sekä kansalaisjärjestöt, jotka eivät saa Helsingin sosiaaliviraston avustuksia. Vaikka nämä palvelut eivät suoranaisesti kuulukaan sosiaaliviraston arvoverkkoon, on tärkeää huomata, että arvoverkon ulkopuolelle jäävien toimintojen laajuus riippuu suoraan Helsingin sosiaaliviraston vastuulla olevien palvelujen kattavuudesta (Voutilainen 2007).

KUVIO 1. Helsingin sosiaaliviraston arvoverkko (Voutilainen 2007).

Kaiken kaikkiaan Helsingin sosiaaliviraston arvoverkkoa voidaan luonnehtia *monimutkaiseksi kokonaisuudeksi*. Monimutkaisuutta aiheuttaa toimijoiden suuren määrän ohella toimijoiden heterogeenisyys (kunnan oma palvelutuotanto, kunnan liikelaitokset, yksityiset palveluyritykset, kansalaisjärjestöt)

sekä arvoverkossa tuotettavien palvelujen moninaisuus (lapsiperheiden palvelut, aikuisten palvelut, vanhusten palvelut sekä erityisryhmille, kuten maahanmuuttajille suunnatut palvelut). Toimijoiden lukumäärän, heterogeenisyyden ja palvelujen moninaisuuden lisäksi haasteita asettavat arvon käsitteeseen liittyvät periaatteet, jotka esimerkiksi Aarvan (2009) mukaan kiteytyvät suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan sosiaalipolitiikkaan, oikeudenmukaisuusajatteluun, ihmisarvoon sekä hyvinvointikysymysten parissa työskentelevien ammattikuntien eettisiin normeihin.

TUTKIMUKSEN TAVOITE

Kirjallisuudessa arvoverkko esitetään joustavana toimintamuotona, joka mahdollistaa nopean reagoinnin asiakastarpeissa tapahtuviin muutoksiin. Erityisesti yritysmaailmassa verkostoituminen nähdään nykyisin organisoitumisen perusmuotona (Kothandaraman & Wilson 2001). Tulevaisuuden menestyjien yhteisenä nimittäjänä on pidetty niiden avautumista ympäristöönsä. Ne tekevät samanaikaisesti yhteistyötä ja kilpailevat, toimivat alueellisesti ja paikallisesti, hankkivat informaatiota kumppaneistaan ja välittävät sitä itsestään (vrt. Niinikangas 2004; Lechner & Dowling 2003). Siitä huolimatta, että verkostoituminen saa yhä enemmän jalansijaa myös julkisen sektorin puolella, on selvää, että teollisen logiikan pohjalta rakentuneet verkostoteoriat eivät sellaisenaan sovi julkisella sektorilla sovellettaviksi. Yksityiseen sektoriin verrattuna julkinen toiminta on monimutkainen kokonaisuus, joka koostuu politiikan, hallinnon, talouden ja oikeuden yhteisvaikutuksen tuloksena (vrt. Harisalo et al. 2007), minkä johdosta myös arvoverkkoon liittyvän potentiaalın täysipainoinen hyödyntäminen edellyttää sellaisten verkostoteorioiden ja -käytäntöjen kehittämistä, joissa huomioidaan julkisen sektorin ja etenkin hyvinvointipalvelujen erityispiirteet. Hieman kärjistäen voidaan esittää, että hyvinvointipalvelujen arvoverkon tapahtumat ja ilmiöt ovat kytkeytyneenä suureen määrään muita kompleksisen palapelin osia, ovat niiden aiheuttamia ja niiden kanssa vuorovaikutuksessa (vrt. Barabási 2002). Arvoverkko on kokonaisuus, joka sisältää emergenttejä – esiin sukeltavia – ominaisuuksia, joita ei esiinny sen osissa yksinään (esim. Mitleton-Kelly 2003). Asioita vain tapahtuu (tai jää tapahtumatta) ilman näkyvää syytä.

Edellä esitettyyn perustuen Hyvinvointipalvelujen arvoverkon johtaminen -tutkimushankkeen *ensimmäisenä (i) tavoitteena on lisätä ymmärrystä kunnan*

hyvinvointipalvelujen ympärille rakentuneen arvoverkon johtamiseen liittyviä ongelmista ja mahdollisuuksista. Ensimmäisen tavoitteen osalta tutkimuksessa pureudutaan erityisesti arvoverkon sisäisen dynamiikan sekä arvoverkon toimijoiden itseohjautuvuuteen ja -uudistumiseen vaikuttavien mekanismien analysointiin. Oletuksena on, että arvoverkon johtamisessa on siirryttävä tiukasta suunnittelusta ja kontrollista toimijoiden itseohjautuvuuden ja -uudistumisen tukemiseen sekä mahdollistavien olosuhteiden luomiseen (esim. Laiho 2009; Haveri et al. 2009; Nyholm 2008; Jalonen 2007; Stähle 2004; Sotara 1996; Kooiman 1993). Ensimmäinen tavoite liittyy verkostojohtamisen perusolemuksen, jonka mukaan verkostojohtamisessa on kysymys selkeiden hierarkioiden ja päätöksentekomenettelytapojen sijaan energian suuntaamisesta vuorovaikutusprosesseihin, toimijoiden erilaisten intressien sovitteluun sekä yhteisten päämäärien etsimiseen (Kickert et al. 1999).

Tutkimushankkeen *toisena (ii) tavoitteena on kehittää käytännöllisiä välineitä hyvinvointipalvelujen arvoverkon johtamisen tueksi.* Painopiste on hyvinvointipalvelujen tuottavuutta parantavien ja uusien palveluinnovaatioiden kehittämistä tukevissa ratkaisuehdotuksissa. Tuottavuuden osalta keskeisiä kysymyksiä tutkimuksessa ovat, miten tuottavuutta voidaan tarkastella koko arvoverkon tasolla sekä miten arvoverkon tuottavuudesta, sen kehittymisestä ja ongelmakohdista saadaan informaatiota, jota voidaan hyödyntää arvoverkon johtamisessa. Oletuksena on, että arvoverkkotason tuottavuustarkastelun avulla voidaan löytää ”systeemitason pullonkauloja”, eli tuottavuutta heikentäviä rakenteita tai toimintamalleja, jotka eivät johdu yksittäisten organisaatioiden tehottomuudesta vaan esimerkiksi tietokatkoksista tai järjestelmien yhteensopimattomuudesta. Systeemitason ongelmien jäsentäminen luo puolestaan pohjan koko arvoverkon tuottavuuden kehittämiseksi. Palveluinnovaatioiden osalta tutkimushankkeessa keskitytään arvoverkon toimijoiden välisiin vuorovaikutussuhteisiin. Tavoitteena on tunnistaa vuorovaikutusprosesseihin liittyviä tekijöitä, joita vahvistamalla voidaan edistää uusien toimintatapojen ja palveluinnovaatioiden kehittämisessä välttämättömien erilaisten näkemysten ja tiedonoreiden esille pääsyä.

Tutkimushankkeen *kolmantena (iii) tavoitteena on monitieteellisen yhteistyöverkoston muodostaminen,* jonka puitteissa voidaan vahvistaa hankkeeseen osallistuvien yliopistojen ja ammattikorkeakoulun osaamista sekä kehittää uudenlaisia hallinnolliset rajat ylittäviä, yksityisen, julkisen ja kolmannen sektorin yhteistyön johtamisen problematiikkaan keskittyviä koulutus- ja tutkimuspalveluja.

TUTKIMUSHANKKEEN TOTEUTUS

Tutkimushanke toteutetaan ajanjaksolla 1.1.2010–30.6.2011. Tutkimushankkeen kokonaisbudjetti on 127 000 euroa, joka koostuu Työsuojelurahaston myöntämästä tutkimusrahoituksesta (90 000 €), Helsingin sosiaaliviraston rahoitusosuudesta (4 000 €) sekä tutkimusosapuolten resurssipanostuksesta (33 000 €).

Tutkimushanke toteutetaan Lapin yliopiston, Turun ammattikorkeakoulun ja Tampereen teknillisen yliopiston yhteistyöhankkeena. Teemallisesti tutkimushanke kytkeytyy Helsingin kaupungin sekä Lapin ja Tampereen yliopiston toteuttamaan Tietoperustainen johtaminen Helsingissä -hankkeeseen, jonka kansainvälisenä kumppanina toimii Edinburghin yliopisto. Kyseisessä tutkimushankkeessa paneudutaan tietoperustaiseen johtamiseen, jota käytetään muutostilanteissa kasvattamaan luottamusta, vahvistamaan osaamista ja oppimista sekä parantamaan suorituskkyä. Tarkoituksena on selvittää, millaiset organisaatiot kykenevät toimimaan tietoperustaisesti ja luovasti. Palvelujen tuottavuuden osalta tutkimushankkeessa hyödynnetään Tampereen teknillisen yliopiston Mittaritiimin asiantuntemusta, josta yhtenä esimerkkinä voidaan mainita Käpylän et al. (2008) Työsuojelurahastolle laatima Tuottavuuden kehittäminen Suomessa – Haasteet ja tutkimustarpeet -tutkimusraportti. Edellä mainittuja kytköksiä voidaan pitää tärkeinä tutkimushankkeen tavoitteiden toteutumisen kannalta. Sen lisäksi, että ne ovat välttämättömiä aidon monitieteellisen verkoston ja kollektiivisen asiantuntijuuden muodostamiselle, yhteistyö tutkimusorganisaatioiden välillä mahdollistaa tutkimushankkeessa tuotetun tiedon tehokkaan levittämisen tutkijoiden, opiskelijoiden ja hyvinvointipalvelujen tuottajien keskuudessa.

Tutkimushankkeen tutkijoina toimivat tutkija, lehtori (FT) Harri Jalonen Turun ammattikorkeakoulusta, tutkimusjohtaja (HTT) Ilpo Laitinen ja tutkija (HTM) Pekka Juntunen Lapin yliopistosta sekä professori Antti Lönnqvist ja tutkija Harri Laihonen (FT) Tampereen teknillisestä yliopistosta. Hyvinvointipalvelujen arvoverkon johtaminen -tutkimushankkeen ohjausryhmän muodostavat tutkimusjohtaja Ilpo Laitinen Lapin yliopistosta, professori Antti Lönnqvist Tampereen teknillisestä yliopistosta sekä sosiaalijohtaja Paavo Vuutilainen ja johtava asiantuntija Kim Aarva Helsingin sosiaalivirastosta. Ohjausryhmän sihteerinä toimii Harri Jalonen Turun ammattikorkeakoulusta. Ohjausryhmän teknisenä tukena ja yhteyshenkilöinä Helsingin sosiaalivirastossa toimivat johdon sihteerit Kirsi Rosma ja koulutussihteerit Kristiina Kurki.

TUTKIMUKSEN HYÖTY JA SOVELLETTAVUUS

Hyvinvointipalvelujen arverkon johtaminen -tutkimushanketta voidaan pitää yhteiskunnallisesti tärkeänä ja tieteellisesti merkittävänä kolmesta syystä. Ensinnäkin, vaikka yksityisen ja julkisen sektorin yhteistyötä pidetään tärkeänä, julkisen sektorin ympärille rakentuneen arverkon johtamisen haasteista ei ole olemassa riittävän monipuolista tutkimustietoa. Voidaan sanoa, että hyvinvointipalvelujen arverkon dynamiikka on paljolti harmaata aluetta. Tutkimuksen vähäisyys heijastuu epätietoisuutena sekä ristiriitaisina odotuksina siitä, millaista arverkon johtamisen tulisi olla yhä monimutkaisemmaksi käyvässä maailmassa. Tästä johtuen ei ole myöskään olemassa teoreettisesti perusteltua ja pätevää näkemystä siitä, miten arverkon johtamisessa voidaan yhdistää toiminnan tehokkuus innovatiiviseen toimintatapojen kehittämiseen. Arverkkoon liittyvien lupauksen lunastaminen edellyttää ratkaisuja, joissa otetaan huomioon julkisen sektorin ja hyvinvointipalvelujen erityispiirteet. Tutkimuksen tuloksena syntyy perusteltuja ehdotuksia, joiden pohjalta Helsingin kaupunki ja muut kunnat voivat löytää uusia ratkaisuja kumppanuuksien hallintaan ja palveluntuottajien kanssa tehtävään verkostoyhteistyöhön sekä edistää myös kansalaisryhmien ja -järjestöjen osallistumista palveluiden uudistamistyöhön ja palveluinnovaatioiden kehittämiseen. Hyvinvointipalvelujen järjestämistä vastuussa olevien kuntien lisäksi tutkimuksessa tuotetaan palvelujen tuottajina toimiville yksityisen ja kolmannen sektorin toimijoille tarpeellista tietoa, jota ne voivat hyödyntää oman palvelutarjoomansa kehittämisessä.

Toiseksi tutkimushanke vastaa kunta- ja palvelurakenneuudistusta (Paras-hanke) kohtaan esitettyyn kritiikkiin, jonka mukaan Paras-hanke on keskittynyt rakenteisiin (lähinnä kuntaliitosten aikaansaamiseen) eikä palveluprosessien uudistamiseen. Epäselvänä on pidetty muun muassa sitä, miten uusia rakenteita hyödynnetään toiminnan kehittämisessä ja uusien palveluinnovaatioiden tuottamisessa (Mykkänen 2009; Stenvall et al. 2008). Erityistä huolta on kannettu monimutkaistuvan palvelurakenteen mukanaan tuomista ongelmista. Esimerkiksi ikääntyneille suunnattujen palvelujen kohdalla keskeiseksi haasteeksi on koettu, ettei kenellekään kerry keskitetysti tietoa ja kokonaiskuvaa siitä, miten ikääntyneet oikeasti voivat ja mitä he oikeasti tarvitsisivat (Eronen et al. 2009). Kokonaiskuvan hämärtymiseen on olennaisesti vaikuttanut se, että hyvinvointipalveluihin liittyvistä kustannuksista ja tuottavuudesta ei ole saatavilla riittävästi luotettavaa faktatietoa (Jääskeläinen & Lönnqvist 2009). Näin ymmärryksen lisääminen arverkossa tuotettujen palvelujen tuottavuudesta antaa uudenlaisia mahdollisuuksia arverkon johtamiselle. Erityisesti

”systeemitason pullonkaulojen” tunnistaminen tarjoaa hyvän perustan koko arvoverkon tuottavuuden parantamiselle.

Kolmanneksi kompleksisuusajattelu on ollut suomalaisessa organisaatiotutkimuksessa ja erityisesti julkishallinnon tutkimuksessa verrattain vähällä huomiolla. Tämä koskee erityisesti empiiristä tutkimusta, jota kompleksisuusteorioissa on tehty silmiinpistävästi vähän. Perustellusti voidaan kuitenkin arvioida, että kompleksisuusteorioiden näkökulmasta julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyö näyttäytyy uudessa valossa. Kompleksisuusteorioiden merkitys on siinä, että niiden avulla voidaan päästä syvälliseen analyysiin yhteiskunnallisten järjestelmien toiminnasta, muutostarpeista sekä potentiaalisista ratkaisuvaihtoehtoista (Vartiainen 2007). Tutkimuksella on siten tärkeä rooli kompleksisuusteorioita hyödyntävän ja erityisesti julkishallinnon organisaatioita koskevan suomalaisen tutkimustradition kehittämisessä. Arvoverkon tematisointi kompleksisuusteorioiden näkökulmasta täydentää aiempaa julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyön problematiikkaan keskittyvää tutkimusta. Siksi on perusteltua olettaa, että tutkimuksessa tuotetaan uutta tietoa, jolla on käyttöä myös käynnissä olevassa kuntarakenteiden ja toimintatapojen uudistamistyössä. Tutkimuksella on selkeä yhteys niihin keskusteluihin, joissa etsitään ratkaisuja kuntien elinvoimaisuuden vahvistamiseksi ja monipuolisten hyvinvointipalvelujen varmistamiseksi. Tieteellisen kontribuution lisäksi tutkimus antaa mahdollisuuksia uusien toimintamuotojen kehittämiseen myös käytännössä. Arvoverkon kompleksisen ja dynaamisen luonteen parempi ymmärtäminen tarjoaa Helsingin kaupungille ja muille kunnille uusia vaihtoehtoja suhteiden rakentamiseen ja vuorovaikutuskanavien perustamiseen, toimintojen ohjaamiseen ja mittaamiseen sekä toimijoiden välisten kulttuurierojen käsittelyyn.

TIEDOTUS JA MUU HYÖDYNTÄMINEN

Tutkimushankkeen ensimmäisen vaiheen tulokset raportoidaan tieteellisen artikkelin muodossa joko Kunnallistieteellisessä aikakauskirjassa tai Hallinnon tutkimus -lehdessä. Esiin nousseita teemoja käsitellään myös käytännön toimijoille suunnatuissa lehtikirjoituksissa. Tutkimushankkeen johtopäätökset esitellään tieteellisessä artikkelissa (KTA tai HT). Kansainvälistä tiedeyhteisöä silmällä pitäen tutkimushankkeen tuloksia esitellään sekä tieteellisissä konferensseissa (ICEG 2010 - International Conference on e-Government, 30.9–1.10.2010, Kapkaupunki, Etelä-Afrikka; WPC-EPC 2010 – World Productivity Congress

and European Productivity Conference, 2.–5.11.2010, Antalya, Turkki) että tie-teellisessä artikkelissa (esim. *Journal Local Government Studies*). Hankkeen kolmannessa vaiheessa laaditaan loppuraportti, jonka keskeisimpiä sisältökokonaisuuksia tulevat olemaan kunta- ja hyvinvointialan toimijoille suunnatut kehitysehdotukset. Artikkeleiden ja raporttien ohella tutkimushankkeen tuloksia esitellään tutkimushankkeen päätteeksi (5–6/2011) järjestettävässä kunta- ja hyvinvointipalvelujen toimijoille järjestettävässä seminaarissa. Tämän lisäksi hankkeessa tuotettua tietoa levitetään Kunnallistieteen yhdistyksen järjestämässä tilaisuuksissa. Mahdollisuuksien mukaan tuloksia esitellään myös Kuntaliiton ja sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön organisoimissa tilaisuuksissa.

Usean tutkimusorganisaation yhteistyö tutkimuksen eri vaiheissa sekä tutkimushankkeen kytkeytyminen Tietoperustainen johtaminen Helsingissä -hankkeeseen, Hyvinvointipalvelut elämänkaareissa -ohjelmaan (Turku AMK) sekä Mittaritiiimin (TTY) toimintaan mahdollistaa paitsi yhteistyön tiedon tuottamisessa myös sen, että tutkimuksessa tuotettua uutta tietoa voidaan hyödyntää nopeasti sekä hyvinvointipalvelujen tuottajien että alan tutkijoiden ja opiskelijoiden keskuudessa. Tulosten levittämisen kannalta merkillepantavaa on, että tutkimushankkeeseen osallistuvat toimijat tulevat maantieteellisesti laajalta alueelta. Pääkaupunkiseudun ohella edustettuina ovat Turun, Tampereen ja Rovaniemen seudut. Lisäksi se, että hankkeen vaikutuspiirissä on satoja hyvinvointipalveluja tuottavia organisaatioita, tarjoaa tehokkaan väylän tulosten leviämälle työyhteisöjen käyttöön. Tutkimushanketta voidaan pitää myös hyvin ajankohtaisena, sillä siinä tuotettua tietoa voidaan hyödyntää meneillään olevissa kuntarakenteiden ja toimintatapojen (Paras-hanke) uudistamistyössä.

LÄHTEET

Aarva, K. 2009. Hoivan ja hoidon lähijohtaminen. Akateeminen väitöskirja. Acta Universitatis Tamperensis 1421. Tampere: Tampereen yliopisto.

Anttiroiko, A.-V. & Haveri, A. 2003. Kuntien toiminta ja hallintatavat. Teoksessa Anttiroiko, A.-V.; Haveri, A.; Karhu, V.; Ryytänen, A. & Siitonen, P. (toim.) Kuntien toiminta, johtaminen ja hallintasuhteet. Tampere: Juveness Print, 137–171.

Barabási, A.-L. 2002. Linkit. Verkostojen uusi teoria. Helsinki: Terra Cognita.

Bäcklund, P. 2007. Tietämisen politiikka. Kokemuksellinen tieto kunnan hallinnassa. Akateeminen väitöskirja. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.

Eronen, A.; Londén, P.; Perälähti, A.; Siltaniemi, A. & Särkelä, R. 2009. Sosiaalibarometri 2009. Ajankohtainen arvio kansalaisten hyvinvoinnista, palveluista ja palvelujärjestelmän muutoksesta. Yhteenveto ja johtopäätökset. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry.

Harisalo, R.; Aarrevaara, T.; Stenvall, J. & Virtanen, P. 2007. Julkinen toiminta – julkinen politiikka. Tampere: Juvenes Print.

Haveri, A.; Majoinen, K. & Jäntti, A. 2009. Haastava kuntajohtaminen. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.

Jalonen, H. 2007. Kompleksisuusteoreettinen tulkinta hallinnollisen tehokkuuden ja luovuuden yhteensovittamisesta kunnallisen päätöksenteon valmistelutyössä. Akateeminen väitöskirja. Julkaisu 693. Tampere: Tampereen teknillinen yliopisto.

Jääskeläinen, A. & Lönnqvist, A. 2009. Designing Operative Productivity Measures in Public Services. VINE: The journal of information and knowledge management systems, Vol. 38, Iss. 1, 55–67.

Kickert, W. J. M.; Klijn, E.-H. & Koppenjan, J.F.M. (toim.) 1999. *Managing complex networks. Strategies for the public sector.* Lontoo: Sage Publications.

Kothandaraman, P. & Wilson, D. T. 2001. The Future of Competition – Value-Creating Networks. *Industrial Marketing Management*, Vol. 30, No. 4, 379–389.

Kooiman, J. 1993. Governance and governability: using complexity, dynamics and diversity. Teoksessa Kooiman, J. (toim.) *Modern governance. New Government – society interactions.* London: Sage Publications, 35–49.

Käpylä, J.; Jääskeläinen, A.; Seppänen, S.; Vuolle, M. & Lönnqvist, A. 2008. Tuottavuuden kehittäminen Suomessa: haasteet ja tutkimustarpeet. Työsuojelurahaston selvityksiä 1:2008. Helsinki: Työsuojelurahasto.

Laihonen, H. 2009. Terveysjärjestelmän johtamisen tietovirrat. Akateeminen väitöskirja. Julkaisu 824. Tampere: Tampereen teknillinen yliopisto.

Laitinen, I. 2009. Helsingin kaupunki ja tietoperustainen johtaminen -hanke. Toistaiseksi julkaisematon käsikirjoitus.

Lechner, C. & Dowling, M. 2003. Firm networks: External relationships as sources for the growth and competitiveness of entrepreneurial firms. *Entrepreneurship & Regional Development*, Vol. 15, Issue 1, 1–26.

Mariotti, J.L. 2002. The Value Network. *Executive Excellence*. Vol. 19, No. 7.

Mitleton-Kelly, E. 2003. Ten principles of complexity and enabling infrastructures. Teoksessa

Mitleton-Kelly, E. (toim.) *Complex Systems and Evolutionary Perspectives on Organizations: The Application of Complexity Theory to Organizations*, Pergamon, 23–50.

Mykkänen, A. 2009. *Palveluremontti liikkeelle*. Kanava 3/2009, 148–151.

Niinikangas, L. 2004. *Yhteiset arvot, yhteinen visio ja luottamus johtamisessa*. Teoksessa Niinikangas, L. (toim.) *Näkökulmia tietohallintoyksiköiden johtamiseen*. HeSEprint.

Nyholm, I. 2008. *Keskijohdo kuntamuutoksen näkijänä ja kokijana*. Akateeminen väitöskirja. Acta nro 199. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.

Snowden, D. J. & Boone, M. E. 2007. *A Leader's Framework for Decision Making*. Harvard Business Review, November 2007, 1–9.

Sotarauta, M. 1996. *Kohti epäselvyyden hallintaa – Pehmeä strategia 2000-luvun alun suunnittelun lähtökohtana*. Akateeminen väitöskirja. Acta Futura Fennica No 6. Tulevaisuuden tutkimuksen seura. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Stacey, R. & Griffin, D. 2006. *Complexity and the Experience of Managing in Public Sector Organizations*. London: Routledge, 15–45.

Stenvall, J.; Syväjärvi, A. & Vakkala, H. 2008. *Kun romppeet ovat paikallaan. Onnistunut kuntafuusio – pehmeä vai kova henkilöstövoimavarojen johtaminen*. Acta nro 204. Helsinki. Suomen Kuntaliitto.

Stähle, P. 2004. *Itseuudistumisen dynamiikka — systeemiajattelu kehitysprosessien ymmärtämisen perustana*. Teoksessa Sotarauta, M. & Kosonen, K.-J. (toim.) *Näkymätön näkyväksi: Avauksia kehitysprosessien näkymättömän dynamiikan tutkimukseen*. Tampere: Tampere University Press.

Vartiainen, P. 2007. *Kompleksisuustieteet hallinnon tutkijoiden kiikarissa*. Hallinnon Tutkimus, Vol. 26, No. 3, 1–3.

Voutilainen, P. 2007. *Arvoverkko ja Helsingin sosiaaliviraston palvelustrategia*. Sosiaali- ja terveysjohtamisen MBA-kehittämistyö. Tampereen yliopisto ja Tampereen teknillinen yliopisto.

HYVINVOINTITieto VARSINAIS-SUOMEN KUNTIEN HYÖDYKSI

Hanna Inkeroinen & Elina Vuorio

TIETOHYÖTY-hankkeen tavoitteena on kartoittaa jo kerätty ja käytettävissä oleva valtakunnallinen ja paikallinen hyvinvointitieto kuntien käyttöön, tuottaa määräajoin päivittyvää ja tarpeiden mukaan kehittyvää maakunnallista hyvinvointitietoa, toimia hyvinvointitiedon välittäjänä, kehittämistarpeiden tunnistajana ja seurantajärjestelmänä sekä keskittää ja ylläpitää hyvinvointitieto-osaamista sosiaalialan osaamiskeskuksessa. Hankkeen toiminnan tuloksena hyvinvointitiedon hajanaisuus vähenee ja systemaattisuus paranee Varsinais-Suomessa. Myös kuntien välinen vertailu ja benchmarking mahdollistuvat. Kaiken kaikkiaan kuntalaisten hyvinvoinnissa tapahtuva muutos tulee näkyväksi hyvinvointitiedon kehittämishankkeen ansiosta. Hankkeen avulla Varsinais-Suomeen saadaan uutta, analysoitua hyvinvointitietoa. Varsinais-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus ja TIETOHYÖTY-hanke on ilmoittautunut sosiaalialan osaamiskeskusten kansalliseen Alueellinen tiedontuotanto -verkostossa kansalaiskyselyjen kehittämiseen, paikkatiedon hyödyntämisen kehittämiseen ja välillisesti myös analyysitapojen kehittämiseen jatkossakin.

Projektin nimi: Hyvinvointitieto Varsinais-Suomen kuntien hyödyksi, TIETOHYÖTY-hanke

Kesto: 1.11.2009–31.12.2010

Projektin tila: käynnissä oleva projekti

Kustannukset: 71 429 €

Rahoitus:

- Turun ammattikorkeakoulu
- Varsinais-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus, Vasso Oy Ab
- Varsinais-Suomen liitto

Yhteistyökumppanit: Varsinais-Suomen kunnat, sosiaalialan osaamiskeskusten kansallinen Alueellinen tiedontuotanto -verkosto, Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen INDI-hanke, Turun AMK:n Terveystieteiden tutkimuskeskus, Remontti-hanke sekä Terveyttä ja hyvinvointia hoitotyön johtamisella VeTeTH-hanke.

Yhteyshenkilöt: suunnittelija Hanna Inkeroinen, Varsinais-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus & VTM, suunnittelija Elina Vuorio, Turun ammattikorkeakoulu, Hyvinvointipalvelut

TAUSTA, TAVOITTEET JA TOIMINTA

Hyvinvoinnin seurantatutkimukset ovat lisääntyneet viime vuosina huomattavasti, sillä niiden avulla voidaan tuottaa ajan tasalla olevaa, luotettavaa ja kattavaa tietoa kansalaisten hyvinvoinnista. Valtakunnallisella tasolla sosiaali- ja terveysalan tietoa tuottavat määräajoin ilmestyvät julkaisusarjat. Muun muassa *Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelukatsauksen*, *Suomalaisten hyvinvointi- ja Suomalaisten terveys* -raportit tuottaa Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. *Työ ja terveys Suomessa* -sarjaa tuottaa Työterveyslaitos, ja *Toimeentuloturvakatsauksen* kokoavat Kansaneläkelaitos, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos ja Sosiaali- ja terveysministeriö yhdessä. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto tuottaa puolestaan vuosittain *Sosiaalibarometrin* kansalaisten hyvinvoinnista.

Laajemmalla tasolla käsiteltynä hyvinvointia koskevan tiedontuotannon tarve on kasvanut uuden hyvinvointipolitiikan vuoksi. Uudella hyvinvointipolitiikalla tarkoitetaan sosiaalisten riskien ja rakenteen muutosta. Hyvinvoinnin seurannalla pyritään myös tehtyjen päätösten arviointiin. Muun muassa julkisen talouden kestävyys tulevaisuudessa edellyttää seurantaa ja ennusteita. (Mm. Moisio, Karvonen, Simpura & Heikkilä 2008.)

Varsinais-Suomen maakuntasuunnitelman 2025 (2005, 25–26) yhtenä tavoitteena on etsiä uusia toimintatapoja hyvinvoinnin, elämänlaadun ja hyvinvointipalvelujen edistämiseksi. Hyvinvointitiedon tuotannolla pystytään edesauttamaan hyvinvointipalveluita koskevaa suunnittelua ja päätöksentekoa sekä ohjaamaan resursseja myös uusiin toimintatapoihin, joita kuntien koordinoitulla yhteistyöllä on mahdollista löytää.

Varsinais-Suomen erikoisuutena on pienten kuntien suuri määrä, mikä asettaa tiedonkeruulle ja tiedon hyödyntämiselle omanlaisiaan haasteita. Hyvinvointitiedonkeruu on tähän asti toteutettu yksittäisten kuntien toimeksiantoina ammattikorkeakoululle ja yliopistolle. Mikään taho ei systemaattisesti kerää analysoitua hyvinvointitietoa koko maakunnan alueelta. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen ohjeistus on, että olemassa olevia tietokantoja (mm. Sotkanet ja Terveysemme-tietopalvelu) tulisi hyödyntää barometrityöskentelyssä kuntien välisten erojen esille nostamisessa ja pitkällä aikavälillä erilaisten kehitystrendien näkyväksi tekemisessä. Valtakunnallisen tiedon lisäksi myös kunnissa kerätään hyvinvointitietoa omiin tarpeisiin, mutta sitä ei kuitenkaan riittävästi hyödynnetä kunnan poliittisessa suunnittelussa tai päätöksenteossa. Kunnissa

kerätyn tiedon hyödynnettävyyttä voi haitata myös osaamisen tai resurssien puute tiedon analysointiin ja soveltamiseen liittyen.

Varsinais-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen ja Turun ammattikorkeakoulun yhteistyönä toteuttavan TIETOHYÖTY-hankkeen tavoitteena on vastata edellä mainittuihin haasteisiin. Seuraavaan on koostettu hankkeen tavoitteita ja toimintoja.

Tavoite 1: Kartoittaa jo kerätty ja käytettävissä oleva valtakunnallinen ja paikallinen hyvinvointitieto kuntien käyttöön

Hyvinvointia koskevan tiedon sisällölliset tarpeet vaihtelevat sosiaalitoimen, terveystoimen, hyvinvointistrategisen työn ja päätöksentekijöiden näkökulmasta paljonkin. Paikallisen tason tieto on moninaista ja vaihtelevaa, minkä vuoksi TIETOHYÖTY-hankkeen tavoitteena on selvittää, millaista tietoa paikallisella tasolla kerätään ja miten sitä käytetään hyödyksi hyvinvointipoliittisessa suunnittelussa ja päätöksenteossa. Samalla selvitetään myös se, millaiselle tiedolle kunnissa on tarvetta. Kartoitustyö on aloitettu vuoden 2010 alussa kunta- ja seutukäyntien yhteydessä. Kartoituksen avulla luodaan samalla yhteistyöverkosto yliopiston, ammattikorkeakoulun, paikallisten toimijoiden ja kuntien välille.

KUVIO 1. TIETOHYÖTY-hankkeen toiminta Varsinais-Suomessa (TIETOHYÖTY-hankkeen hankesuunnitelmasta 28.8.2009 mukailtu kuvio).

Tavoite 2: Tuottaa määrääjain päivittyvää ja tarpeiden mukaan kehittyvää maakunnallista hyvinvointitietoa

TIETOHYÖTY-hankkeen aikana valitaan hyvinvointi-indikaattorit, jotka kertovat kuntalaisten hyvinvoinnin tilasta ja sen kehityssuunnista. Hyvinvointi-indikaattorityössä hyödynnetään muun muassa SYKE2004- ja HYVI-hankkeen perintöä. Ohjausryhmän esittämänä indikaattoreiden valinta perustuu lapsiin, nuoriin ja perheisiin sekä ikäihmisiin liittyviin valtakunnallisiin ohjelmiin ja/tai laatusuosituksiin. Tämä näkökulma jalostaa käytettävissä olevaa tilastotietoa ja lisää tiedon hyödynnettävyyttä kunnissa. Lisäksi kuntien välinen vertailu toteutuu suositusten perusteella. Ohjausryhmän päätöksellä hyvinvointitieto kerätään uudella kuntajaolla ja vuosilta 1995, 2000 sekä kolmelta viimeiseltä saatavilla olevalta tilastointivuodelta.

Kerätyn tietoperustan, ns. hyvinvointitietopankin tietojen, tilastojen ja indikaattorien, avulla tuotetaan kuntien tarpeiden mukaan raportti hyvinvoinnin tilasta esimerkiksi valtuustokausittain ja tiivistetysti vuosittain. Raportin rakenne jaetaan suosituskäytännön mukaan väestön perustietoihin, lapsiin, nuoriin ja perheisiin ja ikäihmisiin. Indikaattorit esitetään seutukunnittain, mikä helpottaa kuntien välistä vertailua. Lisäksi rakenteen jakaminen suosituksiin ja seutukuntiin keventää raporttia.

Tavoite 3: Toimia hyvinvointitiedon välittäjänä, kehittämistarpeiden tunnistajana ja seurantajärjestelmänä

Jokaisessa kunnassa on haasteena tietojen hyödynnettävyys, sillä päätöksentekijät eivät välttämättä tunne olemassa olevan tiedon mahdollisuuksia kiireen ja muutosten keskellä. Keskeiseksi haasteeksi onkin havaittu kerätyn hyvinvointitiedon soveltaminen. Valtuutetun käsikirjassa (Mykkänen ym. 2009), joka on kirjoitettu tueksi uusille päättäjille, tuodaan esille tiedon tärkeys suunnittelun, strategioiden ja päätöksenteon perustana.

Hankkeen pääpaino tulee olemaan hyvinvointitiedon hyödyntämisen edistämässä. Johtavia viranhaltijoita ja päätöksentekijöitä tiedotetaan hyvinvointitiedosta samanaikaisesti tapahtuvan tiedontuotannon kanssa. Ohjausryhmän kautta tapahtuvan tiedottamisen laajuus alueelle on varmistettu niin, että jokaisesta seutukunnasta on edustaja ohjausryhmässä. Loppuvuodesta 2009 ilmestyi Vassotiedote 2/2009, jossa hankkeen tuottamasta tiedosta tiedotettiin ensimmäisen kerran. Alkuvuodesta 2010 toteutettiin kunta- ja seutukäyntejä, jotka aloittivat varsinaisen tiedottamisen alueilla. Kunta- ja seutukäyntien yh-

teydessä on alustavasti sovittu syksyllä 2010 tapahtuvista uusista tapaamisista esianalysoidun tiedon kanssa. Hankkeessa tuotettua materiaalia ja raportteja toimitetaan suoraan kunnan johdolle, valtuustoille, hallituksille ja lautakuntiin. Tietoa tullaan hyödyntämään myös kehittämistoiminnassa. TIETOHYÖ-TY-hanke on luonteeltaan tiedontuotantoa, jossa kehitellään tietoa, joka selittää tai kuvailee kuntalaisten hyvinvointia. Tiedontuotannolla ei pyritä suoraan käytännöllisiin tavoitteisiin, vaan sen tavoitteena on tietämyksen edistäminen tässä tapauksessa päätöksenteon tueksi. Tiedon tuottaminen ja kehittämistoiminta eroavat toisistaan, mutta usein liikutaan niiden rajapinnalla.

Tavoite 4: Keskittää ja ylläpitää hyvinvointitieto-osaamista sosiaalialan osaamiskeskuksessa

Kun hyvinvointitieto-osaaminen keskitetään yhteen paikkaan, tiedonkeruusta ja tuottamisesta tulee systemaattista ja yhtenäistä. Systemaattisuuden parantamisella mahdollistuu myös muutostrendien tunnistaminen entistä paremmin. Lisäksi mahdollisuudet parantaa eri lähteissä tuotettavan tiedon koordinoitua, kokoamista ja systematisointia rakenteellisesti ja sisällöllisesti helpottuvat. Hankkeessa koordinoidaan kuntien, yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen välistä yhteistyötä hyvinvointitiedon tuottamiseksi. Näin tiedontuotannon keskittäminen osaamiskeskukseen lisää yhdenmukaisuutta ja yhteistyötä eri tahojen kanssa.

TULOKSET

Joulukuun alussa 2009 oli ensimmäinen ohjausryhmän kokous, minkä jälkeen aloitettiin hyvinvointitietotyöryhmien kokoaminen maakuntaan. Ennen seutuyhteydenottoja laadittiin hankkeelle esite ja saatekirje Varsinais-Suomen kuntiin vietäväksi. Saatekirjeen ja esitteen avulla kerrottiin hankkeesta ja siitä, miten kuntien ja seutujen kanssa konkreettisesti toteutetaan yhteistyötä. Saatekirje toimitettiin hankkeen ohjausryhmän edustajille, ja sitä pyydettiin levittämään alueen kuntiin.

Joulukuun lopulla sovittiin tapaamisia seuduille ja kuntiin erilaisten ryhmien kokouksiin. Tapaamiset ajoittuivat alkuvuoteen 2010. Tapaamisten tarkoituksena on selvittää sitä, millaista hyvinvointitietoa paikallisesti kerätään ja hyödynnetään sekä kartoittaa alueen hyvinvointitietotarpeita. Seutu- ja kuntakäyntien yhteydessä luodaan hyvinvointitietotyöryhmiä Varsinais-Suomen alueelle. Tässä on pyritty hyödyntämään kunnissa ja seutukunnissa olemassa

4. Varsinais-Suomeen saadaan uutta, analysoitua hyvinvointitietoa

Hankkeessa tuotettu tieto on analysoitua ja olemassa olevien tietokantojen pohjalta laajasti raportoitu. Kunnissa käytetty työ tilastojen keräämiseen helpottuu, kun tiedon kerääminen ja kokoaminen on siirtynyt Vassoon. Lisäksi Vasson työstämä tieto on valmiiksi analysoitua ja omaan toimintaympäristöönsä sidottua.

TULEVAISUUDENSUUNNITELMAT

Valtakunnallinen sosiaalialan osaamiskeskusten Alueellinen tiedontuotanto-verkosto organisoitui elokuussa 2009, ja marraskuussa 2009 toteutettiin verkoston ensimmäinen seminaari. Seminaarin yhteydessä keskusteltiin verkoston toiminnan tulevaisuudesta ja annettiin esitys jatkosuunnitelmista. Varsinais-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus ja TIETOHYÖTY-hanke on ilmoittautunut jatkossa kansalaiskyselyjen kehittämiseen, paikkatiedon hyödyntämisen kehittämiseen ja välillisesti myös analyysitapojen kehittämiseen. Verkoston seuraava tapaaminen on kesäkuussa Kuopiossa, jolloin osaamiskeskusten rooli tiedontuotannossa edelleen selkiytyy ja mahdollisesti myös vahvistuu.

Varsinais-Suomen ja Satakunnan välisen yhteistyön lisäämistä on perusteltu erityisesti yhteisen KASTE-alueen johdosta. Tätä tukee lisäksi yhä tiivistynyt yhteistyö Turun ammattikorkeakoulun ja Satakunnan ammattikorkeakoulun välillä. Myös tiedontuotannon osalta on suunniteltu yhteistyötä yhdessä Pikasoksen (Kanta-Hämeen, Pirkanmaan ja Satakunnan osaamiskeskuksen) kanssa. Yhteistyötä rakennettaisiin yhdessä alueiden osaamiskeskusten, Turun ammattikorkeakoulun ja Satakunnan ammattikorkeakoulun kanssa.

LÄHTEET

Moisio, P.; Karvonen, S.; Simpura, J. & Heikkilä, M. (toim.) 2008. Suomalaisten hyvinvointi 2008. Helsinki: Stakes.

Mykkänen, A. (toim.) 2009. Valtuutetun käsikirja. Helsinki: KAKS – Kunnallissalalan kehittämissäätiö.

Varsinais-Suomen maakuntasuunnitelma vuoteen 2025. Viitattu 22.2.2010 http://www.varsinais-suomi.fi/Suomeksi/Maankaytto_ja_ymparisto/Maakuntasuunnitelma.